

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת הוריות

וקונטרס מתן מעשרות בזמן הזה

בבקי צור

ללמוד להבין ולזכור

על

מסכת הוריות

ובסופו קונטרס מתן מעשרות בזמן הזה

סיכום הסוגיות בלשון שווה לכל נפש, מסייע.
ללמוד ולהכיר את מבנה הסוגיות כהכנה ללימוד.
להבין ולהשכיל את ענייני הסוגיות במהלך הלימוד.
ולזכור היטב פרטי הסוגיות ידי חזרות לאחר הלימוד.

המילים המודגשות הן תמצית הסוגיות ועל ידן ניתן לחזור על כל סוגיה בזמן קצר פעמים רבות ולרכוש ידיעה אמיתית וקניין גמור בתלמוד.

נדפס לראשונה בעזרת ה' יתברך בשנת ה'תשס"ג

וכעת יו"ל במהדורה חדשה מאירת עיניים עם הרבה שיפורים

חודש אלול ה'תשפ"ה

יצחק אהרן הורביץ, רחוב פלדמן 8 בני ברק

bekitsur1@gmail.com

הקובץ הזה מופץ חינם

ומצווה להעבירו ולסייע בהפצתו חינם

ניתן לרכוש ספר מודפס בקישור זה

לקבלת מסכתות אחרות ובכל עניין

ניתן לפנות בוואצאפ 050-6877088

כִּי לְעוֹלָם לֹא יִמוּט לְזָכֶר עוֹלָם יְהִי צַדִּיק

הבחור ליאור בנימין ז"ל

בן שרה וידידיה ורדי

תנצב"ה

כִּי לְעוֹלָם לֹא יִמוּט לְזָכֶר עוֹלָם יְהִי צַדִּיק

מרת פנינה (פסיה) ברוך ע"ה

ר' ראובן ב"ר צבי ברוך ז"ל

ומרת רוזה (שושנה זיסל) ב"ר שמעון ז"ל

תנצב"ה

כִּי לְעוֹלָם לֹא יִמוּט לְזָכֶר עוֹלָם יְהִי צַדִּיק

אָמו"ר

**אִישׁ יִשְׂרָאֵל תּוֹכוֹ כִּבְרוּ וּרְבַּע פְּעָלִים
שֶׁקֵּד כָּל יָמָיו עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֵבוֹדָה
הַתְּמַסֵּר בְּכָל לֵב וּמְאוֹדוֹ לְמִשְׁפַּחְתּוֹ
הַאִיר פָּנָיו וְאֶהוֹב מְאוֹד עַל הַבְּרִיּוֹת**

יְעֻקֵּב אֱלֹהֵינוּ הַלֹּוֹי הַרְבִּיץ ^{ה"ר} ^{ז"ל}

ב"ר יצחק אהרן הלוי ז"ל

**נוֹלַד בְּבִרְנֹבִיץ בְּיוֹם י"א בְּאֶדֶר ב' תרפ"ז
וְנִלְבַּע בְּשֵׁם טוֹב וּבְשִׁיבָה טוֹבָה בֶּן צ"ח שָׁנִים
בְּיוֹם הַפּוֹרִים י"ד בְּאֶדֶר תּשפ"ה**

תְּנַצֵּב"ה

פרק ראשון הורו בית דין

דף ב

גמר הוראת בית דין

לדעת שמואל בלשון ראשון ולדעת רב דימי בלשון שני, משעה שיאמרו בית דין על עניין מסוים מותר או אסור, נגמרה הוראתם בכך, ויש לעשות כפי הוראתם.

ולכן:

- אם הורו בית דין הגדול בלשון מותר או אסור, וטעו בהוראתם, ועשו הציבור על פיהם, יש כאן פר העלם דבר של ציבור, [וכן אם עשורק מועטים על פי הוראת בית דין, אף שאין כאן פר העלם דבר של ציבור, לדעת התנא של משנתנו, היחידים שעשו, פטורים מחטאת יחיד, כי עשו על פי הוראת בית דין].

- וכן כשהעיד עד אחד על מיתת אדם, אף כשהעיד לפני בית דין של שלושה, ועל פי עדותו אמרו בית דין לאשת ההרוג, שהיא מותרת, [אף שלא אמרו 'מותרת להינשא'], הרי זו מותרת להינשא.

- וכן אם הורה זקן ממרא כנגד הוראת בית דין הגדול, בלשון מותר או אסור, [אף שלא אמר מותר לעשות או אסור לעשות], הרי זה נידון כזקן שהמרה בהוראתו על הוראת בית דין הגדול. [אבל אם לימד כפי דעתו, בלא להורות כן להלכה, הרי זה פטור].

ולדעת שמואל בלשון שני ולדעת רב דימי בלשון ראשון, אין הוראת בית דין נגמרת, אלא רק כשיאמרו מותר לעשות, או אסור לעשות.

אבל קודם שיאמרו לעשות כהוראתם, אפילו אמרו מותר או אסור, אין לעשות כהוראתם, כי אין באמירתם מותר או אסור משום הוראה לעשות.

ולכן:

- רק אם הורו בית דין הגדול ואמרו לעשות כהוראתם, כשטעו בהוראתם ועשו הציבור על פיהם, יש כאן פר העלם דבר של ציבור.

- וכן כשהעיד עד אחד אף לפני בית דין של שלושה על מיתת אדם, רק אם בית דין אמרו לאשה שהיא מותרת להינשא, הרי זו מותרת להינשא.

- וכן כשהורה זקן ממרא כנגד הוראת בית דין הגדול, והתיר מה שאסרו, או אסר מה שהתירו, רק אם אמר בלשון מותר לעשות, או אסור לעשות, הרי זה נידון כזקן ממרא שהמרה בהוראתו על הוראת בית דין הגדול.

וממסקנת הסוגיה יש ללמוד, שאין לסמוך על הוראת הרב, אלא אם כן אמר לעשות כהוראתו.

וכתבו התוס', שמה ששינו במסכת בבא בתרא, שאין למידים הלכה על פי מעשה, [אין הכוונה להוראה שאמר הרב לעשות, אלא] הכוונה היא, שאם יאמר לך אדם, ראיתי מעשה מסוים, שעשו על פי הוראת הרב, אין לסמוך על דבריו, ללמוד מתוכם הלכה, כי יתכן שלא ראה את המעשה היטב, והיה המעשה שונה במקצת.

אבל אם יביא חבירו ראיה לדבריו מתוך התלמוד, סומכים עליו, כי התלמוד ודברי האמוראים הם עיקר. וכן מבואר בירושלמי בתחילת מסכת פאה, אין למידים לא מהלכות ולא מהגדות ולא מן התוספתא אלא מפי התלמוד.

התירוה להינשא וקלקלה

יש אומרים שכשבית דין התירו לאשת איש להינשא, [על פי עדות עד אחד שהעיד שמת בעלה], והלכה ונישאת, ואחר כך בא בעלה, ונמצא שנישאת לשני בעבירה, הרי זו פטורה מקרבן, כי נישאת ברשות בית דין.

ומכל מקום גם לדעה זו, אם כשהתירו להינשא, זנתה, ואחר כך בא בעלה, אף על פי שהורו לה בית דין שאינה אשת איש, מאחר שלא התירו לה לזנות, אלא להינשא, הרי זו חייבת בקרבן על זנותה, כדין אשת איש שזנתה בשוגג, ואינה פטורה מחמת היתר בית דין, כי לא התירו לה בית דין לזנות אלא להינשא.

פרשת כשבה או שעירה של חטאת

יחיד ברוב איסורי לא תעשה

[ויקרא ד'] וַיִּדְבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא בְשִׁגְגָה מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תִעֲשֶׂינָהּ [פירשו רבותינו אין חטאת באה אלא על דבר שזדונו לאו וזכרת] וְעָשָׂה מֵאֲחַת מִהֲנִיחָה [אפילו ממקצת אחת מהן, כגון הכותב בשבת שם משמעון, נח מנחור, דן מדניאל]...

מסכת הוריות

פרק ראשון הורו בית דין דף ב

וְאִם נִפְּשׂ אַחַת תִּחַטָּא בְּשִׁגְגָה מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשֻׁתָּהּ אַחַת מִמִּצְוֹת יְדוּד אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְאֲשֶׁם. אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהֵבִיא קֶרְבָּנוֹ שְׁעִירַת עֲזִים תְּמִימָה נְקֵבָה עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא. וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחֲטָאת וְשָׁחַט אֶת הַחֲטָאת בְּמָקוֹם הָעֶלְיָה. וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמָה בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל קַרְנֵת מִזְבֵּחַ הָעֶלְיָה וְאֶת כָּל דָּמָה יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ. וְאֶת כָּל חֶלְבָּה יִסִּיר כַּאֲשֶׁר הוֹסֵר חֶלֶב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים [כַּאֲמֹרֵי עַז הָאֲמֹרִים בְּשִׁלְמִים] וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַה לָרִיחַ נִיחַח לַיהוָה וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לוֹ.

וְאִם כֶּבֶשׂ יָבִיא קֶרְבָּנוֹ לַחֲטָאת נְקֵבָה תְּמִימָה יָבִיאנָהּ. וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחֲטָאת וְשָׁחַט אֶתֶּה לַחֲטָאת [שֶׁתֵּהא שְׁחִיטָתָה לְשֵׁם חֲטָאת] בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִשָּׁחַט אֶת הָעֶלְיָה. וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל קַרְנֵת מִזְבֵּחַ הָעֶלְיָה וְאֶת כָּל דָּמָה יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ. וְאֶת כָּל חֶלְבָּה יִסִּיר כַּאֲשֶׁר יוֹסֵר חֶלֶב הַכֶּשֶׁב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים [יִישַׁנְתְּרֵבוּ אִימֹרֵיו בְּאֵלֶיהָ, אִף חֲטָאת, כִּשְׁהִיא בָאָה כְּשֶׁבָה, טְעוּנָה אֵלֶיהָ עִם הָאִימֹרִיו] וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶתֶּם הַמִּזְבֵּחַה עַל אֲשֵׁי הָ [עַל מְדֹרוֹת אֵשׁ הַעֲשׂוֹיֹת לְשֵׁם] וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ

שגגת יחיד או רבים

[באיסור לא תעשה שזדונו כרת]

יחיד שעבר בשגגה, באיסור לא תעשה שעונשו [במזיד] כרת, כגון שאכל חלב או דם, כי לא ידע שהדבר אסור, הרי זה מביא קרבן חטאת יחיד.

- **על שגגת רוב לא תעשה שבתורה, מביא כבשה או שעירה לפי בחירתו, שנאמר, "וְאִם נִפְּשׂ אַחַת תִּחַטָּא בְּשִׁגְגָה מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשֻׁתָּהּ אַחַת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְאֲשֶׁם. אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהֵבִיא קֶרְבָּנוֹ שְׁעִירַת עֲזִים תְּמִימָה נְקֵבָה עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא ... וְאִם כֶּבֶשׂ יָבִיא קֶרְבָּנוֹ לַחֲטָאת נְקֵבָה ..."**

- **ועל שגגת חטא עבודה זרה, מביא שעירה בלבד, שנאמר, "וְאִם נִפְּשׂ אַחַת תִּחַטָּא בְּשִׁגְגָה [בעבודה זרה, כחטא עבודה זרה של ציבור, האמור בפרשה שלמעלה מזו] וְהִקְרִיבָה עִז בֵּית שְׁנָתָה לַחֲטָאת"**

וכן הדין, אם ארע כזאת לרוב הציבור או לכולו, שכל אחד ואחד מהם, שגג באיסור לא תעשה שיש בו כרת, שכל אחד ואחד מביא חטאת יחיד.

- **על שגגת רוב מצוות לא תעשה שבתורה, כל אחד מביא כבשה או שעירה.**

- **ועל שגגת עבודה זרה, כל אחד מביא שעירה. ולדעת רבי יהודה – לכאורה ניתן ללמוד זאת מסברא, כי לא מצינו בשום מקום, שהמרובים פטורים יותר מהיחידים, ואם כן, אם היחידים חייבים, גם מרובים יהיו חייבים.**

אולם לדעת חכמים – היה מקום לומר, שהמרובים ששגגו פטורים, שכן מצינו לעניין העושים בשגגה מחמת הוראת טעות של בית דין, שיחידים שעשו כן חייבים להביא קרבן חטאת יחיד, ומרובים שעשו פטורים, [בפר העלם דבר של ציבור], כפי שיתבאר בעזה"י להלן, ואם כן, היה מקום לומר, שגם לעניין שגגה שלא מחמת הוראת בית דין, רק היחידים חייבים, אבל המרובים פטורים, ואף על פי שהיה מקום לומר כן, מודים חכמים, שגם מרובים שחטאו בשגגה [שלא מחמת בית דין], מביאים כל אחד חטאת יחיד, שנאמר בעניין חטאת יחיד, "מֵעַם הָאָרֶץ", ללמד, שדין כל העם כדין יחיד, ואפילו חטאו כולם בשגגה, כל אחד מביא חטאת על שגגתו.

יחיד שחטא מחמת

הוראת טעות של בית דין

לדעת חכמים, יחיד שחטא בשגגה, מביא קרבן חטאת יחיד על שגגתו, כמבואר לעיל, בין אם היתה השגגה מחמת עצמו, שלא ידע שהדבר אסור, [ואם היה שואל את בית דין היו מורים לו שאסור], ובין אם שגג מחמת הוראת בית דין, שהורו בטעות שהדבר מותר. [ורק אם שגגו כל הציבור או רובו מחמת הוראת טעות של בית דין, הם פטורים מחטאת יחיד, כי מביאים פר העלם דבר של ציבור כפי שיתבאר בעזה"י בהמשך, ואין להביא שני קרבנות על חטא אחד].

ולדעת משנתנו, [לדברי רב יהודה אמר שמואל זו דעת רבי יהודה. ולדברי רב נחמן אמר שמואל זו דעת רבי מאיר], יחיד שחטא בשגגה, אינו מביא קרבן חטאת יחיד, אלא כשהיתה השגגה מחמת עצמו, אבל אם שגג מחמת הוראת בית דין, שהורו בטעות שהדבר מותר, [בין אם חיזקו את הוראתם על ידי שעשו כהוראתם, ועשה עימהם או אחריהם, ובין אם הורו בלבד], מאחר שחטא מחמת טעות בית דין, ולא מחמת שגגת עצמו, הרי זה פטור מקרבן חטאת יחיד, שנאמר בפרשת חטאת יחיד, "וְאִם נִפְּשׂ אַחַת תִּחַטָּא בְּשִׁגְגָה מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשֻׁתָּהּ אַחַת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְאֲשֶׁם", ללמד, שדווקא כשחטאה הנפש מחמת עצמה, היא חייבת בקרבן, אבל אם חטאה

מסכת הוריות

פרק ראשון הורו בית דין דף ב

מחמת בית דין, היא פטורה מקרבן.

אמנם אף לדעת משנתנו, אין לפטור אלא את זה שעשה מחמת הוראת טעות בית דין, ולא מחמת דבר אחר, אבל מי שעשה מחמת טעות אחרת, [אפילו גם בית דין טעו בדבר], אינו נפטר מקרבן חטאת יחיד. ולכן:

(א) תלמיד שהגיע להוראה [=גמיר וסביר כלומר למד מרבו ומבין דבר מתוך דבר]. **(ב) וכן גמיר ולא סביר**. **(ג) וכן סביר ולא גמיר**. כל אלו, **אם ידעו שבית דין טעה בהוראתו**, שוב אין להם לסמוך על בית דין, אלא על דעת עצמם הנכונה, ואם בכל זאת עשו כפי הוראת בית דין, כי היו סבורים שמצווה לשמוע דברי חכמים אף בהוראת טעות, נמצא שאין חטאם מחמת טעות בית דין בהוראתם, **אלא מחמת שטעו הם עצמם בכך שסברו מצווה לשמוע טעות חכמים**, ואם כן חטאו מחמת שגגת עצמם, ולא מחמת הוראת בית דין, ולכן **עליהם להביא קרבן חטאת יחיד**, ככל יחיד שחטא בשגגת עצמו.

(ד) מבעט בהוראה. כלומר, מי שרגיל להיות מבעט בהוראת חכמים, ולעבור על דבריהם, כשחוטא בדבר שטעו בית דין להורות כן, אינו נחשב כעושה מחמת הוראתם, **כי גם לולא הוראתם היה עושה**, ולכן **עליו להביא חטאת יחיד**. [ולכאורה הכוונה למבעט בהוראה בשגגה, כגון תינוק שנשבה לבין הגוים], כי אם הוא מבעט בהוראה בזדון, לכאורה אינו חייב קרבן כלל].

(ה) הורו בית דין שחלב מותר ונתחלף לו חלב בשומן, כלומר טעו בית דין, והורו שמותר לאכול חלב, ובא אחד ואכל חלב, לא מפני שסמך על הוראתם, אלא מפני שטעה והיה סבור שזה שומן, [המותר באכילה גם לפי האמת]. **לדעת רב** [ורבא ללשון ראשון], הרי זה **פטור**, כי על פי הוראת בית דין מותר לאכול חלב, ואם כן, אם היתה נודעת לו טעותו, היה אוכל על פי היתר בית דין, ואם כן הרי זה כאוכל על פי בית דין. **ולדעת רבי יוחנן** [ורבא ללשון שני], הרי זה **חייב**, כי לא פטרה תורה, אלא את הטועה מחמת הוראת בית דין, אבל זה, טעות אחרת היתה בידו, שהיה סבור שאוכל שומן, וכל שלא עשה מחמת טעות בית דין אינו פטור.

ציבור [רובו או כולו] שחטאו

מחמת הוראת טעות של בית דין

לדברי הכל, אם ארע, שרוב הציבור או כולו, חטאו מחמת הוראת טעות של בית דין, **אין מביאים קרבנות חטאת יחיד, אלא פר העלם דבר של ציבור**, [ופרטי דין זה יתבארו בעזה"י בפרק זה].

ומסתבר, שבאותם אופנים שלדעת משנתנו, היחיד שטעה אחר הוראת בית דין אינו נפטר מקרבן יחיד, באותם אופנים, לדברי הכל, אם טעו הציבור אחר הוראת בית דין, לא יביאו פר העלם דבר של ציבור, אלא כל אחד יביא חטאת יחיד, [ובכלל זה, אם היו רוב הציבור שטעו, (א) תלמידים שהגיעו להוראה, (ב) גמיר ולא סביר, (ג) סביר ולא גמיר, (ד) מבעטים בהוראה].

וכשהורו בית דין שחלב מותר, ואכלו רוב הציבור חלב, לא מפני שסמכו על הוראת בית דין, אלא מפני שהיו **סבורים שהוא שומן**:

לסברת רבי יוחנן – לכאורה דין פשוט הוא, שאין דבר זה נכלל בטעות מחמת בית דין, ואין כאן פר העלם דבר של ציבור, אלא חטאת יחיד לכל אחד.

ולסברת רב – הסתפקו התוס', האם מביאים פר העלם דבר של ציבור, [כי מצד אחד ניתן לומר, שכשם שיחיד השוגג בזה פטור מחטאת יחיד, כמי שטעה מחמת בית דין, כך לעניין חיוב פר העלם דבר, עניין זה נחשב כטעות מחמת בית דין, וחייבים פר העלם דבר של ציבור. ומצד שני ניתן לומר, שאף שאין הטעות ממש מחמת החוטא, ולכן פטור מחטאת יחיד, מכל מקום אי אפשר להחשיב את חטאו מחמת בית דין, ולכן פטורים גם מפר העלם דבר של ציבור].

ומכל מקום, אם מקצת הציבור אכלו חלב מחמת הוראת בית דין, ומקצתם אכלו חלב כי היו סבורים שהוא שומן, מודה רב, שאין מביאים פר העלם דבר של ציבור, כי אין כאן רוב ציבור ששגגו בשווה מחמת הוראת בית דין, ונאמר "בשגגה", ללמד, שאין מביאים פר העלם דבר, אלא אם כן שגגה אחת לכולם.

שלושה מיעוטים בכתוב אחד

[לדעת רבי יהודה]

א. נאמר בעניין חטאת יחיד, **"וְאִם נִפְשׁ אַחַת תִּחַטָּא בְּשִׁגְגָה מֵעַם הָאָרֶץ בְּעִשְׂתָּהּ אַחַת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ וְאִשִּׁים"**. וכך דרש רבי יהודה.

מסכת הוריות

פרק ראשון הורו בית דין דף ג

- נאמר "נִפְּשׁ ... תִּחַטָּא", ללמד, שדווקא כשחטאה נפש חטא שלם, היא חייבת בחטאת, אבל אם חטאו שנים, זה עשה מקצת האיסור, וזה עשה מקצת האיסור, [כגון זה עוקר מרשות היחיד, וזה מניח ברשות הרבים], פטור.

- נאמר "אַחַת תִּחַטָּא", ללמד, שכששנים עשו את כל המלאכה יחד, כל אחד חייב, רק אם לא היתה נעשית המלאכה בלעדיו, אבל אם [זה יכול לעשותה לבדו, וזה יכול לעשותה לבדו], מאחר שחבירו היה יכול לעשותה בלעדיו, הרי זה פטור.

- נאמר "תִּחַטָּא ... בְּעִשְׂתָּהּ", ללמד, שהחוטא חייב רק כשעשה מחמת טעות עצמו, אבל אם עשה מחמת טעות בית דין, הרי זה פטור.

דף ג

ב. נאמר בעניין קרבן עולה, "צו את אֶהְרֹן וְאֶת בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּרַת הָעֹלָה הוּא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלֵּילָה עַד הַבֶּקֶר וְאִשׁ הַמִּזְבֵּחַ תִּוָּקֵד בּוֹ". ודרש רבי יהודה מהכתוב הזה שאף שפסולים שעלו למזבח אינם יורדים שלושה פסולים אף אם עלו למזבח ירדו ממנו:

- נאמר "זאת", ללמד שדווקא זאת שנשחטה ביום כשרה, אבל נשחטה בלילה, פסולה ואם עלתה תרד.

- נאמר "הוא", ללמד שרק היא שנזרק דמה על המזבח כשרה, אבל נשפך דמה, פסולה ואם עלתה תרד.

- נאמר "העלה", ללמד שאם יצא דמה חוץ לקלעים, אפילו כבר עלתה למזבח, תרד.

והקשו בירושלמי, הלא בכל מקום שיש שני מיעוטים, נאמר הכלל, אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, ואם כן, איך דרש רבי יהודה כל מיעוט לעצמו.

- ותירצו בירושלמי, שרק כשיש זוגות של מיעוטים, אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, אבל כשיש שלושה מיעוטים, כל אחד בא למעט דבר אחר.

- ורשב"א פירש, שרק כשכל המיעוטים נדרשים לדבר אחד, לא נכפלו למעט אלא לרבות, אבל כשיש לדרוש מכל מיעוט דבר אחר, כל אחד ממעט מה שיכול למעט.

הורו ועשו

שנינו ברייתא בה מבואר שנחלקו חכמים מה הדין כשהורו בית דין ועשו, רבי מאיר פוטר, וחכמים מחייבים. ונאמרו מספר אופנים לבאר מחלוקת זו.

א. לדברי רב נחמן אמר שמואל, נחלקו רבי מאיר וחכמים, בדין יחיד ששגג מחמת הוראת טעות של בית דין:

לדעת רבי מאיר – יחיד שעשה בהוראת בית דין פטור, [והוא התנא של משנתנו].

ולדעת חכמים – יחיד שעשה בהוראת בית דין חייב.

ב. לדברי רב פפא, נחלקו רבי מאיר וחכמים, אם בית דין שעשו על פי הוראתם נמנים בכלל הציבור או לא:

כלומר, אם הורו בית דין הוראת טעות, ועשו קרוב לרוב הציבור על פיהם, וגם בית דין עצמם עשו כפי הוראתם השגויה, ובהצטרף בית דין עם העושים נמצאו השוגגים במעשה רוב ציבור.

לדעת רבי מאיר – אין מביאים פר העלם דבר של ציבור, אלא אם כן חטאו רוב הציבור שאינם בית דין עצמם, [כי רק אצל הציבור שאינם בית דין, יש כאן שגגה מחמת אחרים, אבל אצל בית דין עצמם, יש כאן שגגה רגילה מחמת עצמם, שהם עצמם טעו בהוראתם], ולכן, אם אין כאן רוב ציבור שוגגים במעשה, אלא בהצטרפות הדיינים שטעו בהוראה, אין מביאים פר העלם דבר של ציבור.

ולדעת חכמים – הדיינים שעשו מעשה על פי הוראתם, נמנים עם שאר הציבור ששגג במעשה על פי הוראת בית דין, ואם כן, כשיש רוב שוגגים על ידי הצטרפות הדיינים, מביאים פר העלם דבר של ציבור.

ג. ויש אומרים שנחלקו רבי מאיר וחכמים, האם גם הציבור מביא פר העלם דבר של ציבור, או רק בית דין מביאים אותו, [כמחלוקת המובאת במשנה בדפים ד' ה']:

לדעת רבי מאיר – בית דין בלבד מביאים פר אחד לקרבן ציבור.

ולדעת חכמים [=רבי שמעון במשנתנו] – בית דין מביאים קרבן אחד, וגם כל שבט מביא קרבן אחד, [ואם כן, כששגגו כל הקהל, יביאו שנים עשר פרים לשנים עשר שבטים, ופר שלושה עשרה לבית דין]

מסכת הוריות

פרק ראשון הורו בית דין דף ג

ז. ויש אומרים שנחלקו רבי מאיר וחכמים, **האם מביאים פר העלם דבר גם על שגגה שמחמת הוראת בית דין של אחד השבטים, או רק מחמת הוראת טעות של בית דין הגדול של שבעים ואחד בירושלים, [כמחלוקת המובאת במשנה בדף ה']:**

לדעת רבי מאיר – אין מביאים פר העלם דבר אלא על שגגה שמחמת טעות הוראת בית דין הגדול.

ולדעת חכמים [=רבי יהודה במשנתנו] – שבת ששגג במעשה מחמת הוראת טעות של בית דינו של אותו השבט, הרי זה מביא פר העלם דבר.

ח. יש אומרים שנחלקו רבי מאיר וחכמים, **האם מביאים פר העלם דבר רק כששגגו רוב הציבור ורוב השבטים, או שדי בכך ששגגו רוב ציבור שאינם רוב השבטים, [כגון ששה שבטים שהם רוב כל הקהל], או רוב שבטים שאינם רוב ציבור, [כגון שבעה שבטים שהם מיעוט הקהל]:**

לדעת רבי מאיר – אין מביאים פר העלם דבר של ציבור, אלא אם כן עשו רוב ציבור ורוב שבטים.

ולדעת חכמים [=רבי שמעון בן אלעזר משמו של רבי מאיר במשנתנו] – מביאים פר העלם דבר של ציבור, אפילו שגגו במעשה רק רוב שבטים או רק רוב הקהל.

מי נמנה בכלל הציבור

נתבאר, שאם שגג רובו של ציבור על פי הוראת בית דין, מביאים פר העלם דבר של ציבור.

ואמר רב אסי, שאין מונים לעניין זה אלא את **ישראל היושבים בארץ ישראל**, [מלבוא חמת ועד נחל מצרים], שנאמר, "וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה בְּעַת הַהִיא אֶת הַחֵג וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ קָהָל גָּדוֹל מְלִבּוֹא חֻמַּת עַד נַחַל מִצְרַיִם לִפְנֵי ה' אֱקִינוּ שְׁבַעַת יָמִים וְשִׁבְעַת יָמִים אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם". ומאחר שנאמר, "וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ", לא הוצרך לומר, "קָהָל גָּדוֹל מְלִבּוֹא חֻמַּת עַד נַחַל מִצְרַיִם", אלא ללמד, שאלו הנמצאים "מְלִבּוֹא חֻמַּת עַד נַחַל מִצְרַיִם", הם בלבד נמנים כקהל ישראל. ולכן, אם רובם שגגו מחמת הוראת בית דין, מביאים פר העלם דבר של ציבור, אף על פי שיש ישראלים רבים מהם בחו"ל, שלא שגגו.

מרובים ונתמעטו או מועטים ונתרבו

כבר נתבאר, שאם שגגו רוב הציבור על פי הוראת טעות של בית דין, מביאים פר העלם דבר של ציבור. ואם שגגו רק מיעוט הציבור, אינם מביאים פר העלם דבר של ציבור.

א. **ואם בשעה ששגגו היו השוגגים במעשה מרובים, אבל בשעה שנודע להם שטעו, ובאו להביא פר העלם דבר של ציבור, כבר מתו חלק מאלו ששגגו, עד שנעשו השוגגים, שעודם חיים, מיעוט, כנגד אלו שלא שגגו:**

לדעת תנא קמא – הכל תלוי בשעת החטא, ומאחר שבשעה ששגגו היו מרובים, חייבים פר העלם דבר של ציבור.

ולדעת רבי שמעון – הדבר תלוי גם בשעת ידיעת החטא, שאז באים להתחייב בקרבן, ואם בשעה זו כבר נתמעטו, הרי הם פטורים מלהביא פר העלם דבר של ציבור.

ב. **ואם בשעה ששגגו היו השוגגים במעשה מועטים, אבל בשעה שנודע להם שטעו, כבר מתו מאלו שלא שגגו במעשה, עד שנעשו השוגגים במעשה רוב הציבור:**

לדברי הכל – מאחר שבשעת החטא לא היו רוב ציבור ששגגו במעשה, אינם מביאים פר העלם דבר של ציבור, [שכן, אפילו רבי שמעון לא אמר, שהכל תלוי בשעת ידיעת החטא בלבד, שנוכל לחייבם אם נתרבו בשעה זו בלבד, ולדעתו אין מתחייבים אלא אם כן היו בני חיוב, גם בשעת החטא, וגם בשעת ידיעת החטא, ואם כן, מאחר שבשעת החטא היו מועטים, אין מי שאומר שיתחייבו, אף על פי שבשעת ידיעת החטא כבר נתרבו].

צירוף שני מיעוטים לרוב

באו בגמרא כמה ספיקות, כשהורו בית דין שתי הוראות של טעות, ועשו מקצת הציבור על פי הוראה אחת, ומקצת הציבור על פי הוראה אחרת, ואין בכל מקצת ציבור כדי שיעור רוב ציבור, אבל אם נצרף את שניהם, הרי הם רוב ציבור, האם נידונים יחד, ומביאים פר העלם דבר, כדין ציבור שעשה על פי טעות בית דין, או שכל אחד נידון לעצמו, ופטורים מפר העלם דבר

מסכת הוריות

פרק ראשון הורו בית דין דף ד

ולכן כשרב הונא היה יושב בדין, היה אוסף עשרה תלמידי חכמים שישבו עמו, שאם יטעו בדין, יוקל עונשו, [כי היכי דלימטייה שיבא מכשורא, כלומר שיגיענו נסורת קטנה מן הקורה].

וכשרב אשי היה פוסק בדיני טרפות, היה אוסף את כל שוחטי עירו [מתא מחסיא], שהיו בקיאים בטרפות, שיהיו עמו.

שגג במעשה מחמת הוראת טעות של בית דין אחרי שכבר חזרו בהם

הורו בית דין הוראת טעות, ועשו רוב ציבור על פיהם, ולאחר מכן נודעה להם טעותם, וחזרו בהם מההוראה ההיא, ולאחר מכן הלך אחד, ועשה כפי הוראת הטעות, כי שמע את הוראת הטעות, ולא שמע שחזרו בהם ממנה:

לדעת רבי מאיר – מאחר שבשעה ששגג במעשה, כבר הורו בית דין שהדבר אסור, והיה בידו לברר זאת, זה שלא בירר קודם שעשה, הרי הוא כעושה מחמת עצמו, ולא מחמת טעות בית דין, ומביא חטאת יחיד, ככל שוגג מחמת עצמו.

לדעת רבי שמעון – מאחר שעשה את המעשה מחמת הוראת טעות ששמע מבית דין, [אף על פי שבינתים חזרו בהם בית דין מהוראתם], הוא פטור מחטאת יחיד, ככל שוגג במעשה מחמת בית דין, [ואין חילוק בין אם בית דין כבר הביאו כפרת פר העלם דבר על טעותם, ובין אם עוד לא הביאו את הכפרה, אלא שאם גבו ממנו מעות עבור הקרבן הזה, ואמרו לו לצורך מה גובים את המעות, מעתה שוב אינו תולה בהוראת בית דין, כי נודע לו שטעו].

לדעת רבי עקיבא ובן עזאי ורבי אלעזר – אמנם כשיצא לדרך, ושגג מחמת הוראת בית דין, הוא פטור לגמרי, כי לא היה יכול לדעת שבית דין חזרו בהם, והרי הוא בוודאי כתולה בבית דין. אבל כשישב בביתו, ושגג מחמת הוראת בית דין, הוא מביא אשם תלוי, כי יתכן שהיה יכול לברר אם בית דין חזרו בהם, והרי הוא כספק חייב ספק פטור, [כלומר יש להסתפק האם הוא נחשב כעושה מחמת עצמו שחייב חטאת יחיד, כי היה יכול לברר שבית דין חזרו בהם מטעותם, או שנחשב כעושה מחמת בית דין שפטור מחטאת יחיד, כי בפועל לא שמע שבית דין חזרו בהם, ועשה מחמת הוראתם הראשונה, והרי זה כמי שאכל חתיכה, ספק חלב, ספק שומן, שחייב להביא אשם תלוי]. וכשעמד לצאת לדרך, ושגג מחמת הוראת בית דין קודם שיצא לדרך, לדעת בן עזאי הוא מביא אשם תלוי, כי יתכן שהיה יכול לברר שבית דין חזרו בהם, ולדעת רבי עקיבא הוא פטור לגמרי, כי מאחר שהוא טרוד לצאת לדרך, לא היה יכול לשמוע שבית דין חזרו בהם, והרי הוא בוודאי כתולה בבית דין.

לדעת סומכוס – [דינו תלוי, כלומר] אמנם [יש אופנים שבהם] יש להסתפק בדינו כנ"ל, האם נחשב כעושה מחמת עצמו או מחמת בית דין, ומכל מקום, [אף באופנים אלו] אין לחייבו אשם תלוי, כי אין אשם תלוי בא, אלא במקום שיש ספק בדבר האם יש כאן חיוב גמור או פטור, אבל כאן אין להסתפק האם יש כאן חיוב גמור, כי אפילו אם נחשבו כעושה מחמת עצמו, משום שהיה יכול לברר אם בית דין חזרו בהם, מכל מקום אינו נחשב ממש כעושה מחמת עצמו, כמי שאכל חלב כי טעה לחשוב שהוא שומן, שהוא לבדו גרם את טעותו, שכן זה שמע מבית דין את ההוראה הראשונה, והם גרמו לו לטעות בדבר, ולכן, אף על פי שהיה יכול לברר אם חזרו בהם, אי אפשר להחשיבו לגמרי כשוגג מחמת עצמו, ואין כאן ספק חיוב גמור.

קניית פר העלם דבר של

צבור ושעירי עבודת כוכבים

- יש אומרים שבשעה שמתחייבים בהבאת קרבנות אלו, גובים ממון מכל אחד מישראל כדי לקנותם, ואין קונים אותם ממעות שבלשכה, שנגבו לקניית שאר קרבנות ציבור.

- ויש אומרים שקונים קרבנות אלו ממעות שבלשכה, שנגבו לקניית כל קרבנות ציבור.

דף ד

הוראות טעות של בית דין שמביאים עליהן פר

העלם דבר של ציבור כששגגו רוב ציבור על פי

בית דין

בסוגיתנו נאמרו שני עניינים, שרק אם נתקיימו

מסכת הוריות

פרק ראשון הורו בית דין דף ד

שניהם בהוראת טעות של בית דין, מביאים עליה פר העלם דבר של ציבור, [כששגגו רוב ציבור על פי בית דין].

א. עקירת מקצת מצווה ולא עקירת כל המצווה.

[דין זה מפורש במשנה ובברייתא].

כלומר, רק אם טעו בפרט של מצווה, והורו כטעותם, ועשו על פיהם, מביאים פר העלם דבר של ציבור, אבל אם טעו והורו לבטל מצווה לגמרי, אין מביאים פר העלם דבר של ציבור.

לדעת עולא – דין זה למד מגוף הכתוב בפרשה, "וְנִעְלַם דְבָר", שיש לדורשו כאילו נכפלה האות מ"ם במילה "ונעלם", ונדרשת לפניה ולאחריה, כאילו נכתב "וְנִעְלַם מִדְבָּר", כלומר נעלם חלק ממצווה ולא כולה.

ולדעת חזקיה ורב נחמן בר יצחק – דין זה למד מהמשך הכתוב הנ"ל, כלומר מהכתוב, "וְעָשׂוּ אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ", שנכתבה בו המילה "מצות" בוי"ו אחת, כלומר בלשון יחיד, ולפי זה כך משמעות הכתוב "וְעָשׂוּ אַחַת מִכָּל מִצְוֹת", שאם עשו פרט אחד מהמצווה שלא כדין, יביאו פר העלם דבר של ציבור, ולא אם יעברו על מצווה שלימה.

ולדעת רב אשי – דין זה למד בגזרה שווה, שנאמר בפרשה, "וְנִעְלַם דְבָר", ונאמר בעניין זקן ממרא, "כִּי יִפְלֵא מִמֶּךָ דְבָר לְמִשְׁפָּט ... לֹא תִסּוּר מִן הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ יָמִין וּשְׂמָאל", ושם הכוונה למקצת מצווה, שנאמר, "מִן הַדְּבָר", והוא הדין בעניין פר העלם דבר, הכוונה למקצת מצווה.

ב. עקירת דבר שאין הצדוקים מודים בו. [דין זה אמר רב יהודה אמר שמואל].

אין בית דין חייבים, אלא אם כן הורו טעות, בדבר שאין הצדוקים מודים בו, כלומר שטעו בית דין בהוראת דבר שאינו מפורש בתורה.

אבל טעו בהוראת דבר שהצדוקים מודים בו, כלומר שהוא מפורש בתורה, אין זו הוראה, כי כל אחד יכול ללמוד מהמפורש בתורה שבית דין טעו, וכששגג אדם על פי הוראתם, ולא למד מהכתוב בתורה שטעו, אינו כשוגג על פי בית דין, אלא קרוב למזיד, ואין כאן פר העלם דבר של ציבור.

ועל פי הכללים הנ"ל נאמרו הפרטים הבאים:

< טעו להורות שאין איסור נידה בתורה – אין זו הוראה להביא עליה פר העלם דבר של ציבור, (א) כי עקרו מצווה שלימה. (ב) כי טעו בדבר המפורש בתורה.

< טעו להורות שאין איסור שבת בתורה – אין זו הוראה להביא עליה פר העלם דבר של ציבור, (א) כי עקרו מצווה שלימה. (ב) כי טעו בדבר המפורש בתורה.

< טעו להורות שאין איסור עבודת כוכבים בתורה – אין זו הוראה להביא עליה פר העלם דבר של ציבור, (א) כי עקרו מצווה שלימה. (ב) כי טעו בדבר המפורש בתורה.

< טעו להורות שאין איסור שמי שראתה דם יום אחד [באחד עשר יום שבין נידה לנידה] אינה טמאה, או שאין איסור העראה בנידה, או שאין איסור לבוא על הנידה שלא כדרכה – אין זו הוראה להביא עליה פר העלם דבר של ציבור, (ב) כי טעו בדבר המפורש בתורה. [וְסִפְרָה לָהּ" מלמד שסופרת אחד לאחד / "אֶת מִקְרָהּ הֶעֱרָה" מלמד שאף העראה אסורה. / "מִשְׁכָּבֵי אִשָּׁה" מלמד ששני משכבות יש באשה אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה].

< טעו להורות שאין איסור הוצאה בשבת – אין זו הוראה להביא עליה פר העלם דבר של ציבור, (ב) כי טעו בדבר המפורש בתורה. [וְיֵלֵא תוֹצִיאוּ מִשָּׂא מִפְּתִיכֵם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת"].

< טעו להורות שאין איסור השתחוואה לעבודה זרה – אין זו הוראה להביא עליה פר העלם דבר של ציבור, (ב) כי טעו בדבר המפורש בתורה. [וְכִי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר"].

< טעו להורות שאין איסור העראה שלא כדרכה בנידה. או שאין איסור העראה אפילו כדרכה בשומרת יום כנגד יום. או שאין אשה טמאה טומאת [זיבה] מחמת ראיית לילה – הרי זו טעות בדבר שאינו מצווה שלימה, ואינו מפורש בתורה, ומביאים עליה פר העלם דבר של ציבור.

< טעו להורות שאין איסור הכנסה בשבת, או שאין איסור הושטה וזריקה בשבת – הרי זו טעות בדבר שאינו מצווה שלימה, ואינו מפורש בתורה, ומביאים עליה פר העלם דבר של ציבור.

< טעו להורות שמתור להשתחוות לעבודה זרה שאין דרכה בכך [כפעור ומרקוליס שאין משתחוים להם] או שטעו להורות שמתור

מסכת הוריות

פרק ראשון הורו בית דין דף ה

להשתחוות לעבודה זרה בלא פישוט ידים ורגלים – הרי זו טעות בדבר שאינו מצווה שלימה, ואינו מפורש בתורה, ומביאים עליה פר העלם דבר של ציבור.

< טעו ואמרו על אחת ממלאכות שבת [שאינה מפורשת בתורה] שאינה אסורה – בזה הסתפק רב יוסף: האם כל מלאכה ממלאכות שבת נחשבת כאיסור שלם בפני עצמו, ואם כן עקרו בהוראה זו מצווה שלימה, ואין זו הוראה לחייב פר העלם דבר. או שכל מלאכה ממלאכות שבת נחשבת כחלק ממצוות שבת, ואם כן עקרו מקצת מצווה, וחייבים פר העלם דבר.

< טעו והורו על אחת המצוות שאינה נוהגת תמיד, כגון שאמרו אין שבת נוהגת בשנה שביעית – אף על פי שבאותו זמן שטעו לעוקרה עקרוה לגמרי, כיון שבזמנים אחרים לא עקרוה, הרי זה כעקירת מקצת מצווה, ולא כעקירת מצווה שלימה, ומביאים על הוראתם פר העלם דבר של ציבור, [כשאין טעותם מפורשת בתורה].

מושב בית דין שמביאים על הוראת טעות שלו פר העלם דבר של ציבור כששגגו רוב ציבור על פיה

אין מביאים פר העלם דבר על הוראת טעות של בית דין, אלא אם כן נתקבלה הוראתם בכשרות באופן הנעלה ביותר, ולכן כשנתקבלה הוראתם באחד מהאופנים הבאים, אין מביאים פר העלם דבר של ציבור.

א. כשאחד מהדיינים הבין שטעו ואמר לחבירו טועים אתם.

[רש"י פירש שדין זה הוא כדעת רבי יונתן בדף ג' וטעמו מבואר שם אולם במסקנה שם נדחו דבריו ויל"ע בזה].

ב. כשלא היה מופלא [=מומחה] של בית דין שם, [אפילו היו דיינים כמניין הצריך לדין אף בלא המופלא של בית דין].

שכן כבר נתבאר לעיל, שאם טעו בדבר פשוט, [כגון דבר המפורש בתורה], אין זו הוראה לחייבם פר העלם דבר, ולכן, רק כשהיה עימהם מופלא של בית דין, וטעו, מסתבר שלא טעו בדבר פשוט, ומביאים פר העלם דבר.

אבל כשלא היה עימהם מופלא של בית דין, יתכן שטעו בדבר פשוט, ולא הבינו את טעותם, כי לא היה המופלא של בית דין עימהם, ולכן אינם מביאים פר העלם דבר.

ג. כשאחד הדיינים אינו ראוי לדון דיני נפשות.

נאמר בעניין, "וְאִם כָּל עֵדֵת יִשְׂרָאֵל יִשָּׁגוּ", ויש ללמוד בגזרה שווה, מהכתוב בעניין דיני נפשות, "וְשִׁפְטוּ הָעֵדָה ... וְהִצִּילוּ הָעֵדָה", שכשם שלדיני נפשות צריך שיהיו כל הדיינים כשרים לכך, כך לעניין הוראת טעות שמביאים עליה פר העלם דבר, צריך שיהיו כל הדיינים כשרים לדיני נפשות.

ולכן אם היה ביניהם גר, או ממזר, או נתין, או זקן, שאינו ראוי לבנים, שכולם פסולים לדיני נפשות, אין מביאים פר העלם דבר.

< הורו בית דין טעות בשוגג ועשו כל הקהל מעשה בשוגג על פי הוראת בית דין – יש כאן פר העלם דבר [כמבואר לעיל].

< הורו בית דין טעות במזיד ועשו כל הקהל מעשה בשוגג על פי הוראת בית דין – אין כאן פר העלם דבר, כי הוראה שהורו בית דין טעות במזיד, אינה נחשבת כהוראת בית דין, ואם כן הרי אלו כציבור שעשו בשגגה, שלא על פי הוראת בית דין, וכל אחד מהקהל מביא חטאת יחיד כשבה או שעירה.

< הורו בית דין טעות בשוגג ועשו כל הקהל מעשה במזיד [שידעו שבית דין טעו ואינם צריכים לעשות כטעותם] – אין כאן שום קרבן, כי אין מביאים חטאת על חטא שנעשה במזיד.

דף ה

פרשת פר העלם דבר של ציבור [ויקרא ד] וְאִם כָּל עֵדֵת יִשְׂרָאֵל [אלו סנהדרין] יִשָּׁגוּ וְנִעְלַם דָּבָר [שטעו להורות באחת מכל כריתות שבתורה שהוא מותר] מֵעֵינֵי הַקֹּהֵל וְעָשׂוּ [שעשו הציבור על פי הוראת הסנהדרין] אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ וְאָשְׁמוּ. וְנִדְעָה הַחֲטָאת אֲשֶׁר חָטְאוּ עֲלֶיהָ וְהִקְרִיבוּ הַקֹּהֵל פָּר בֶּן בָּקָר לַחֲטָאת וְהִבְיֵאוּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֱהֶל מוֹעֵד. וְסָמְכוּ זָקְנֵי הָעֵדָה אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּר לִפְנֵי ה' וְשָׁחַט אֶת הַפָּר לִפְנֵי ה'. וְהִבִּיא הַכֹּהֵן הַמְשִׁיחַ מִדָּם הַפָּר אֶל אֱהֶל מוֹעֵד. וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶצְבָּעוֹ מִן הַדָּם וְהִזָּה שְׂבַע פְּעָמִים לִפְנֵי ה' אֶת פְּנֵי הַפָּרֶכֶת [ולא נקראת כאן פרוכת הקודש ... משל למלך שסרחה עליו מדינה ... אם כלה סרחה אין פמליה שלו מתקיימת אף כאן ... משחטאו כולם חס ושלום נסתלקה הקדושה]. וְמִן הַדָּם יִתֵּן עַל קִרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר בָּאֱהֶל מוֹעֵד וְאֶת כָּל הַדָּם יִשְׁפֹךְ אֶל יִסּוּד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה אֲשֶׁר פָּתַח אֱהֶל מוֹעֵד [זה יסוד מערבי שהוא כנגד הפתח]. וְאֶת כָּל חֻלְבּוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַה [אף על פי שלא פירש כאן יותרת ושתי כליות,

מסכת הוריות

פרק ראשון הורו בית דין דף ה

למודין הם מ'ועשה לפר כאשר עשה וגו'". ומפני מה לא נתפרשו בו, תנא דבי ר' ישמעאל משל למלך שזעם על אוהבו ומיעט בסרחונו מפני חיבתו]. וְעָשָׂה לְפָר [זה] כְּאֶשֶׁר עָשָׂה לְפָר הַחֲטָאִת [כמו שמפורש בפר כהן משית, להביא יותרת ושתי כליות שפירש שם מה שלא פירש כאן. ולכפול במצות העבודות, ללמד שאם חסר אחת מכל המתנות פסול, לפי שמצינו בנייתנין על המזבח החיצון שנתן במתנה אחת כפר, הוצרך לומר כאן שמתנה אחת מהן מעכבת] כִּן עָשָׂה לוֹ וְכִפֵּר עֲלֵהֶם הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לָהֶם. וְהוֹצִיא אֶת הַפָּר אֶל מִחוּץ לַמִּזְבֵּחַ וְשָׂרַף אֹתוֹ כְּאֶשֶׁר שָׂרַף אֶת הַפָּר הָרִאשׁוֹן חֲטָאִת הַקֹּהֶל הוּא.

קרבן העלם דבר של ציבור בעבודה זרה

[במדבר ט"ו]

וְכִי תִשְׁגוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֵל מֹשֶׁה [בעבודה זרה הכתוב מדבר שנאמר 'את כל המצות האלה', מצוה אחת שהיא ככל המצות, מה העובר על כל המצות פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים, אף מצוה זו פורק בה עול ומפר ברית ומגלה פנים ואיזו, זו עבודה זרה. ואף היא היתה בכלל כל המצות שהצבור מביאין עליהן פר, והרי הכתוב מוציאה כאן מכללן לידון בפר לעולה ושעיר לחטאת]. אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵיכֶם בְּיַד מֹשֶׁה מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְהִלָּא לְדֹרֹתֵיכֶם [מלמד שכל המודה בעבודה זרה ככופר בכל התורה כולה ובכל מה שנתנבאו הנביאים, שנאמר למן היום אשר צוה ה' והלאה]. וְהָיָה אִם מְעִינֵי הָעֵדָה נִעְשְׂתָה לְשִׁגְגָה [ששגגו והורו על אחת מן העבודות שהיא מותרת לעבוד עבודה זרה בכך] וְעָשׂוּ כָּל הָעֵדָה פֶּר בֶּן בָּקָר אֶחָד לְעֹלָה לְרִיחַ בַּיַּחַד לַה' וּמִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ כַּמִּשְׁפָּט וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחֹטֵת [חסר אלף שאינו כשאר חטאות, שכל חטאות שבתורה הבאות עם עולה החטאת קודמת לעולה, שנאמר 'ואת השני יעשה עולה, וזו עולה קודמת לחטאת]. וְכִפֵּר הַכֹּהֵן עַל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִסְלַח לָהֶם כִּי שִׁגְגָה הוּא וְהֵם הִבִּיאוּ אֶת קֶרְבָּנָם אֲשֶׁה לַה' [זה הפר] וְחֲטָאתָם [זה השעיר] לִפְנֵי ה' עַל שִׁגְגָתָם. וְנִסְלַח לְכָל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם כִּי לְכָל הָעָם בְּשִׁגְגָה.

מעשה תלוי בקהל

והוראה תלויה בבית דין

פרשת פר העלם דבר [ופרשת פר ושעיר של העלם עבודה זרה], מדברות במעשה שעשו רוב קהל, על פי הוראת טעות שהורו בית דין.

לדעת רבי יהודה – יש ללמוד זאת מהכתוב,
"וְאִם כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגוּ וְנִעְלַם דִּבְרַי מְעִינֵי הַקֹּהֶל וְעָשׂוּ אֶחָד מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְאָשְׁמוּ", המלמד, שהפרשה מדברת במעשה חטא שעשו הקהל ולא בית דין, ודווקא המעשה הוא מעשה הקהל, אבל ההוראה היא הוראת בית דין, [שנאמר, "וְנִעְלַם דִּבְרַי מְעִינֵי הַקֹּהֶל", כלומר שמעיני הקהל, הם בית דין המורים הוראות, נעלמה ההלכה, והורו טעות].

ולדעת רבי שמעון ורבי מאיר – יש ללמוד זאת משני הכתובים הבאים [בפרשת פר ושעיר הבאים על העלם ציבור של עבודה זרה]. (א)

"וְהָיָה אִם מְעִינֵי הָעֵדָה [מחמת הוראת בית דין שהם עיני העדה] נִעְשְׂתָה [על ידי אחרים] לְשִׁגְגָה", מכאן שהפרשה מדברת בשגגה שנעשתה על ידי אחרים, מחמת הוראת בית דין, [ואפילו אין בית דין בכלל העושים, אלא רק בכלל המורים לעשות]. (ב) "לְכָל הָעָם בְּשִׁגְגָה", מכאן שהעם הם אלו ששגגו, [ודווקא כששגגו רובם או כולם, אבל מיעוטם לא].

ויש ללמוד בגזרה שווה "מְעִינֵי" "מְעִינֵי", שכשם שפר ושעיר הבאים על עבודת כוכבים, באים רק בשגגת קהל והוראת בית דין, כך פר העלם דבר של שאר מצוות, בא רק בשגגת קהל והוראת בית דין.

[יתכן שכאן מבואר, מניין שהפרשה מדברת במעשה של קהל. ובדף ז' מבואר, מניין שהפרשה מדברת בהוראת טעות של בית דין].

מי שהיו לפניו חלב ונותר ואכל את

אחד מהם ואינו יודע איזה מהן אכל

לדעת רבי אליעזר – חייב חטאת, שהרי ממה נפשך אכל דבר אסור, ומה אכפת לנו אם יודע מה הוא אותו דבר או לא.

ולדעת רבי יהושע – פטור מחטאת, כי נאמר, "או הוֹדַע אֵלָיו חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהִבִּיא אֶת קֶרְבָּנוּ", ללמד, שאין מביא חטאתו אלא אם יודע במה חטא.

ידעו שהורו וטעו ושכחו מה הורו

הורו בית דין שחלב מותר, ועשו הקהל על פיהם, ואכלו חלב, ומלבד זאת שגגו הקהל ואכלו גם דם, בלא הוראת בית דין, ואם כן, מעשה אחד הוא שגגה מחמת הוראת בית דין, שיש להביא עליו פר העלם דבר של ציבור, ומעשה אחד הוא שגגת מעשה בלבד, שיש לכל אחד להביא עליו חטאת יחיד, כשבה או שעירה. ולאחר זמן נודע להם ששגגו בשני המעשים הללו, אבל שכחו איזה שגגה היתה מחמת הוראת בית דין, ואיזו מחמת עצמם.

לדברי רב יהודה אמר רב או לדברי רבא – כשם שנחלקו חכמים לעניין חטאת יחיד הבאה על שגגת מעשה, האם היודע שחטא ואינו יודע במה, מביא חטאת, כך נחלקו לעניין פר העלם דבר של ציבור, האם היודעים שחטאו ואינם יודעים במה, מביאים את הקרבן. **לדעת רבי אליעזר, מביאים פר העלם דבר,** כי ממה נפשך חטאו רוב ציבור על ידי הוראת טעות של בית דין, ומה אכפת לנו אם יודעים במה חטאו או לא.

מסכת הוריות

פרק ראשון הורו בית דין דף ה

ולדעת רבי יהושע, אינם מביאים את קרבנם, כי נאמר, "וְנוֹדְעָה הַחֲטָאתָ אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיךָ וְהִקְרִיבוּ", ללמד, שאין מביאים את קרבנם, אלא אם כן יודעים במה חטאו.

ולדברי רב אשי – לעניין פר העלם דבר של ציבור, אף רבי אליעזר מודה, שיש ללמוד מהכתוב, "וְנוֹדְעָה הַחֲטָאתָ אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיךָ וְהִקְרִיבוּ", שאין מביאים את הקרבן, אלא אם כן יודעים על איזה חטא מביאים אותו. [ורק לעניין חטאת יחיד אינו דורש כן מהכתוב, "חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ", כי לדעתו, הכתוב ההוא בא ללמד דבר אחר, והוא, שאין חטאת באה אלא כשמתכוון לעשות את החטא שחטא, פרט למתעסק בשבת, כגון שנתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר שהוא פטור, (אבל מתעסק בחלבים ובעריות, חייב, שכבר נהנה)].

מי מביאים קרבנות העלם דבר של ציבור

רבי שמעון	רבי יהודה	רבי מאיר [ורבי שמעון בן אלעזר משמו]	
כל אחד מהשבטים שחטא רובו מביאים פר אחד לכל שבט [ובעבודה זרה פר ושעיר] ובית דין מביאים עוד פר אחד [ובעבודה זרה פר ושעיר] נמצא שאם חטאו שנים עשר שבטים יש כאן שלושה עשר פרים [ובעבודה זרה שלושה עשר פרים ושלושה עשר שעירים] ואם חטאו שבעה שבטים יש כאן שמונה פרים [ובעבודה זרה שמונה פרים ושמונה שעירים]	כל אחד משנים עשר שבטים מביא פר אחד לכל שבט [ובעבודה זרה פר ושעיר] נמצא שבכל אופן יש כאן שנים עשר פרים [ובעבודה זרה שנים עשר פרים ושעיר]	בית דין מביאים פר אחד [ובעבודה זרה פר ושעיר]	טעו בית דין הגדול בהוראה ועשו על פיהם רוב הקהל שהם גם רוב שבטים [כלומר משבעה שבטים ומעלה]
כל החוטאים נחשבים כשבט אחד ומביאים פר אחד לכולם [ובעבודה זרה פר ושעיר] ובית דין מביאים עוד פר אחד [ובעבודה זרה פר ושעיר] ונמצא שבכל אופן יש כאן שני פרים [ובעבודה זרה שני פרים ושני שעירים]	כל החוטאים נחשבים כשבט אחד ומביאים פר אחד לכולם [ובעבודה זרה שנים עשר פרים ושנים עשר שעירים]	בית דין מביאים פר אחד [ובעבודה זרה פר ושעיר] זה המשווה רוב קהל בלא רוב שבטים, או רוב שבטים בלא רוב קהל, לדין רוב שבטים ורוב קהל, אמרו רבי שמעון בן אלעזר משמו של רבי מאיר, אולם יתכן שמתוך דברי רבי מאיר עצמו משמע, שכל שאין רוב קהל ורוב שבטים, אין מביאים קרבן העלם דבר של ציבור, כדן הכתוב למטה, ויל"ע בזה].	טעו בית דין הגדול בהוראה ועשו על פיהם מיעוט שבטים או יותר שהם מיעוט הקהל
כל החוטאים נחשבים כשבט אחד ומביאים פר אחד לכולם [ובעבודה זרה שני פרים ושני שעירים]	כל החוטאים נחשבים כשבט אחד ומביאים פר אחד לכולם [ובעבודה זרה שני פרים ושני שעירים]	אין ציבור שחטא בהוראת בית דין, ופטורים מקרבן העלם דבר של ציבור, והרי הם נידונים כיחיד שעשה בהוראת בית דין, שדינו נתבאר בדף ב']	טעו בית דין הגדול בהוראה ועשו על פיהם מיעוט שבטים שהם מיעוט קהל

טעו בית דין של אחד השבטים בהוראה

ועשה רוב אותו שבט על פיהם

לדעת רבי יהודה – אותו שבט מביא פר העלם דבר של ציבור, אבל שאר שבטים אינם מביאים, [ורק כשעשה שבט אחד על פי הוראת טעות של בית דין הגדול, דעת רבי יהודה, שאף שאר שבטים מביאים פר אחד לכל שבט].

ולדעת חכמים – לעולם אין מביאים פר העלם דבר של ציבור, אלא כשעשו הציבור על פי הוראת טעות של בית דין הגדול של שבעים ואחד, [הוא הסנהדרין שבלשכת הגזית], שנאמר, "וְאִם כָּל עֵדוֹת [סנהדרין] יִשְׁרָאֵל יִשְׁגּוּ", כלומר דווקא עדת ישראל, ולא עדת שבט אחד, [ואם ארע שעשה שבט אחד על פי הוראת טעות של בית דין, הרי הם כשוגגים מחמת עצמם, וכל אחד מהעושים מביא כשבה או שעירה].

להלן נכתוב בעזה"י את טעמיהם של התנאים שהובאו דבריהם לעיל בדף זה.

ביאור טעמו של רבי יהודה

נאמר בפרשה, "וְיִנְעַלְם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקֹּהֵל וְעָשׂוּ אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְאָשְׁמוּ. וְנוֹדְעָה הַחֲטָאתָ אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיךָ וְהִקְרִיבוּ הַקֹּהֵל פֶּרֶן בְּקָר לַחֲטָאת", והרי זה כאילו נכתבה המילה "קהל"

מסכת הוריות

פרק ראשון הורו בית דין דף ה

ארבע פעמים, [שכן היה ניתן לכתוב, "מעניי קהל", "והקריבו קהל", ולא נכתבו מילים זו בהקדמת ה"א, אלא ללמד על קהל נוסף הרמוז בכל קהל כתוב], ומתוך שנזכר קהל בפרשה ארבע פעמים, יש ללמוד שארבעה דינים תלויים בקהל:

קהל א'. לחייב על כל קהל וקהל – כלומר, ללמד, שהציבור האמור בפרשה, אינו דווקא כל ישראל [או רוב כל ישראל], אלא אפילו שבט אחד בפני עצמו, אם שגג [כולו או רובו] במעשה, מחמת הוראת בית דין, הרי הם מביאים פר העלם דבר של ציבור שכן כל שבט בפני עצמו קרוי קהל, [כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

קהל ב'. ללמד שהוראה תלויה בבית דין ומעשה תלוי בקהל – כפי שנתבאר לעיל.

קהל ג'. לגרירה – כלומר ללמד שכשקהל [=שבט] אחד מביא פר העלם דבר [על שעשה רובו מחמת הוראת טעות של בית דין הגדול] אותו שבט גורר אף את שאר השבטים להביא פר העלם דבר.

קהל ד'. ללמד דין שבט שעשה בהוראת בית דינו – שאם שגג שבט אחד מחמת טעות הוראה של בית דינו [ולא של בית דין הגדול], אותו שבט מביא פר העלם דבר של ציבור.

ביאור טעמו של רבי שמעון

נאמר בפרשה, "וְנִנְעָלְמָ דְבַר מְעִינֵי הַקֹּהֵל וְעָשׂוּ אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְאָשְׁמוּ. וְנִדְעָה הַחֲטָאת אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיהָ וְהִקְרִיבוּ הַקֹּהֵל פָּרָן בְּקָר לְחֲטָאת", והרי זה **כאילו נכתבה המילה "קהל" שלוש פעמים**, [שכן היה ניתן לכתוב, "והקריבו קהל", ולא נכתבו מילה זו בהקדמת ה"א, אלא ללמד על קהל נוסף הרמוז בה אבל מתוך שנכתב "מעניי הקהל" בה"א אין ללמוד כן כי בזה כך הדרך לומר בה"א], ומתוך שנזכר קהל בפרשה שלוש פעמים, יש ללמוד את הדינים הבאים:

קהל א'. לחייב על כל קהל וקהל – כנ"ל. [ומכל מקום, לדעתו, דווקא כשיש רוב קהל ורוב אנשים, כל קהל וקהל חייב בפני עצמו, אבל אם חטאו רק מקצת שבטים, אין לחייב כל שבט בפני עצמו, אולם לא נתבאר מניין לומד לחלק כן].

קהל ב'-ג'. להשוות את הקהל האמור מתחילה, וְנִנְעָלְמָ דְבַר מְעִינֵי הַקֹּהֵל, עם הקהל האמור בסוף, "וְהִקְרִיבוּ הַקֹּהֵל", **וללמד**, שכשם שהקהל האמור מתחילה הוא קהל שעם בית דין, [שנאמר "מְעִינֵי הַקֹּהֵל", ו"מְעִינֵי" הם בית דין], כך קהל האמור בסוף, בהקרבה, ["וְהִקְרִיבוּ הַקֹּהֵל"], הוא קהל שעם בית דין, ומכאן, **שיחוד עם הקהל המביאים קרבן** [אחד מכל שבט], **גם בית דין מביאים קרבן** [אחד].

[ודין זה שהוראה תלויה בבית דין ומעשה תלוי בקהל, הוא לומד מכתוב אחר, כפי שנתבאר לעיל].

ביאור טעמו של רבי מאיר

אין לדרוש מהה"א הכתוב במילה "הַקֹּהֵל", כאילו נכתבה מילה זו שתי פעמים, ואם כן, **אין לדרוש את הפרשה אלא ככתבה, כלומר שכתוב בה את המילה "הַקֹּהֵל" שתי פעמים בלבד**, אחת מתחילה, בהוראה, ואחת לבסוף, בהקרבה.

ולדעתו נאמר "הַקֹּהֵל" בשני מקומות אלו, להשוות את הקהל האמור מתחילה, "וְנִנְעָלְמָ דְבַר מְעִינֵי הַקֹּהֵל", עם הקהל האמור בסוף, "וְהִקְרִיבוּ הַקֹּהֵל", **וללמד**, שכשם שהקהל האמור מתחילה אינו קהל כלל אלא בית דין, [שנאמר "מְעִינֵי הַקֹּהֵל", והכוונה לבית דין שהם עיני הקהל, אבל הקהל עצמו אינו מוזכר כאן], כך קהל האמור בסוף, בהקרבה, ["וְהִקְרִיבוּ הַקֹּהֵל"], אינו הקהל עצמו, אלא בית דין, **כלומר בית דין הם המביאים את פר העלם דבר של ציבור, ולא הציבור**.

[ודין זה שהוראה תלויה בבית דין ומעשה תלוי בקהל, הוא לומד מכתוב אחר, כפי שנתבאר לעיל].

[ודין זה שיש לחייב כל קהל וקהל, רבי מאיר אינו מודה לו, ולדעתו אין חייבים בפר העלם דבר של ציבור, אלא אם כן שגגו רוב הציבור כולו, אבל אם שגג רוב אחד השבטים או כולו אין מביאים פר העלם דבר].

ורבי שמעון בן אלעזר שאמר משמו של רבי מאיר, שאין צריך ברוב גמור, כלומר רוב שבטים ורוב אנשים, ודי באחד מהם כדי לחייב את הציבור בפר העלם דבר, למד זאת מסתירת הכתובים בעניין פר ושעיר של העלם ציבור בעבודה זרה.

מסכת הוריות

פרק ראשון הורו בית דין דף ו

שמתחילה נאמר, "וְהָיָה אִם מַעֲיַנִי הָעֵדָה נֶעְשְׂתָה לְשִׁגְגָה", ומשמע שאפילו אם מקצתם עשו בשגגה, יביאו את הקרבן האמור בפרשה.

ולבסוף נאמר, "כִּי לְכָל הָעָם בְּשִׁגְגָה", משמע שדווקא אם כולם [או רובם שנידונים ככולם] שגגו, מביאים את הקרבן האמור בפרשה.

וישוב הסתירה הוא, שפעמים מביאים את הקרבן אפילו כשהיו השוגגים מיעוט קהל, והוא שהיו רוב שבטים, ופעמים מביאים רק כשהיו רוב קהל, והוא כשאינם רוב שבטים.

מניין ששבת אחד נקרא "קהל"

א. מהכתוב, "וַיַּעֲמֵד יְהוֹשֻׁפָט בְּקֹהֶל יְהוּדָה וַיְרוּשָׁלַם בְּבֵית ה' לִפְנֵי הַחֹצֵר הַחֲדָשָׁה [על שחדשו בה דברים ואמרו טבול יום לא יכנס בה]", יש ללמוד, שלכל הפחות שני שבטים נקראים קהל, שכן לא היו בירושלים אלא שבת יהודה ובנימין, ונקראו, "קהל יהודה וירושלם".

ב. וממאמר הקדוש ברוך הוא ליעקב על לידת בנימין, "הֲנִי מִפְּרֹדָה וְהִרְבִּיתִּיךָ וַיִּנְתַּתִּיךָ לְקֹהֶל עַמִּים", יש ללמוד, שאפילו שבת אחד נקרא קהל, כי על כרחך כשאמר הקדוש ברוך הוא, "וַיִּנְתַּתִּיךָ לְקֹהֶל עַמִּים", כוונתו היתה, שלידת בנימין בפני עצמה נחשבת כלידת קהל, [שכן אין לומר שכוונת הקדוש ברוך הוא שבלידת בנימין יעשה זרעו של יעקב לקהל, על ידי השלמת שנים עשר שבטים, כי אלו שנולדו קודם בנימין, כבר היו קהל בלעדיו, שכן כבר נתבאר, שאפילו שני שבטים נקראים קהל].

חטאות שאינן נאכלות

רוב חטאות שבתורה נאכלות לכהנים [זכרים, לפני מן הקלעים, כמבואר בפרק איזהו מקומן], אולם חטאות שדמן קרב לפני ולפנים, קרויות פנימיות, ובשרן נשרף ולא נאכל.

- חטאת אחת כזו, היא חטאת שלקחו ללוויים במדבר כשטיהרו אותם לעבודת המשכן, שנאמר בעניין, "וְלָקְחוּ פֶרֶךְ בֶּן בְּקָר וּמִנְחָתוֹ סֶלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וּפֶרֶךְ שְׁנֵי בָּן בְּקָר תִּקַּח לְחֹטְאֹת", ולא הוצרך לקרוא לחטאת שני לעולה, אלא ללמד, שאינה נאכלת כמו העולה.

דף ו

- ועוד חטאת פנימית שאינה נאכלת, היא חטאת הבאה על העלם דבר של ציבור, שכן נאמר בעניין פרים ושעירים שהקריבו באי הגולה, על ששגגו בעבודה זרה בהוראת בית דין בימי צדקיה, "הַבָּאִים מִהַשְּׁבִי בְנֵי הַגּוֹלָה הִקְרִיבוּ עֹלוֹת לְאֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל פְּרִים שְׁנַיִם עֶשֶׂר עַל כָּל יִשְׂרָאֵל אֵילִים תִּשְׁעִים וְשֵׁשָׁה כְּבָשִׂים שִׁבְעִים וְשִׁבְעָה צְפִירֵי חֹטְאֹת שְׁנַיִם עֶשֶׂר הַכֹּל עוֹלָה לָהּ", ואי אפשר לומר שהכל עולה ממש, שכן מפורש בכתוב, "צְפִירֵי חֹטְאֹת שְׁנַיִם עֶשֶׂר", אלא שהכל דין עולה היה לו, כלומר שאינו נאכל.

מדוע הקריבו באי הגולה שנים

עשר קרבנות העלם דבר של ציבור

לדעת רבי יהודה – כן הדין תמיד, כששגגו על פי הוראת בית דין הגדול, [בין שגגו רוב שבת אחד, ובין שגגו רוב כל שבטים], עליהם להקריב שנים עשר קרבנות, [כפי שנתבאר לעיל].

ולדעת רבי שמעון – כגון ששגגו רוב אחד עשר שבטים, שהם מביאים אחד עשר קרבנות, ובית דין מביאים קרבן נוסף.

ולדעת רבי מאיר – כגון ששגגו רוב ציבור בהוראת בית דין, וחזרו ושגגו רוב ציבור בהוראת בית דין פעם נוספת, עד שתים עשרה פעמים.

[כן מתבאר בגמרא מתחילה אולם למסקנה מעיקר הדין לא היו צריכים להביא כלל כי היו מזידיים אלא שדנו אותם כאילו היו שוגגים].

באי גולה הקריבו קרבן העלם דבר של ציבור על חטא עבודה זרה, שחטאו אבותיהם בימי צדקיה:

אף על פי שכבר מתו החוטאים [וכלל בידינו שחטאת יחיד אינה מכפרת על החוטא אחר שמת], עליהם כיפר הקרבן – כי קרבן ציבור מכפר גם על המתים, [כשרוב הצריכים לו עודם בחיים, ובאותו זמן עוד היו רוב החוטאים בחיים, ולא מתו אלא מקצתם של החוטאים הצריכים כפרה].

ואף על פי שהיו החוטאים מזידיים [ואין קרבן בא אלא על השגגה] כיפר עליהם הקרבן – כי הוראת שעה היתה, להקריב את הקרבן אף על

זדונם.

חטאת ציבור שמתו בעליה קריבה

לדעת רב פפא, לא נאמרה הלכה למשה מסיני, שחטאת שמתו בעליה, מתה, ואינה קריבה, [כפי שיתבאר בעזה"י להלן], אלא בחטאת יחיד, [שאינה מכפרת עליו אחר מותו], אבל חטאת ציבור, קריבה אף אחר מות [מקצת] הציבור.

< אין לומר, שלמד זאת מהכתוב, "תַּחַת אֲבֹתַיךָ יְהִיוּ בְּנֵיךָ", שמשמע ממנו, שהבנים עומדים תחת אבותיהם, וכשהבנים חיים הרי זה כאילו האבות חיים, ולכן הבנים מקריבים קרבן ציבור של האבות המתים.

- כי אם כן, גם חטאת יחיד יקריבו הבנים, תחת האבות המתים.

< ואין לומר שלמד זאת, מתוך כך שצוותה תורה להקריב בכל ראש חודש קרבן חטאת

[שעיר ראש חודש], אף על פי שקרבנות ציבור באים ממעות הלשכה, הנגבים מכל ישראל בתחילת השנה, וכבר מתו מקצת מישראל קודם ראש חודש, ונמצא שקרבן ציבור זה קרב גם בעד המתים הללו.

- כי יתכן שדווקא כשיש ספק אם מתו מהציבור, מקריבים חטאתם, אבל ציבור שודאי מתו, אין מקריבים עליו את חטאתו.

< אבל למד זאת, ממה שנאמר בעניין עגלה ערופה, "כִּפֹּר לְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ ה'", כלומר הקרבן הזה מכפר גם לאותם שה' פדה ממצרים, אף שכבר מתו, והטעם לכך, הואיל ומכפר על אלו החיים, מכפר גם על אלו שכבר מתו.

ומכאן יש ללמוד, שאם נתחייבו ציבור פר העלם דבר של ציבור, ומתו מקצת הציבור, מביאים את קרבנם.

חמש חטאות מתות

הלכה למשה מסיני, שחמש בהמות שיש עליהם קדושת חטאת, אינן קרבות אלא מתות, [על ידי שכונסים אותן לחדר בלא מזון]:

(א) וְלֹד חטאת. (ב) תַּמּוּרֹת חטאת. (ג) חטאת שמתו בעליה. (ד) חטאת שנתכפרו בעליה. (ה) חטאת שעברה שנתה. [לדעת רבי שמעון בן לקיש,

רק בארבע מהן נאמרה הלכה שימותו, אבל באחת נאמרה הלכה שלא תיקרב ולא תמות, אלא תרעה עד שיפול בה מום, ותפדה, אלא שאין ידוע מי היא, ומספק כולן ימותו].

ובאלו חטאות נאמרה הלכה זו:

< בחטאות יחיד:

- לדברי הכל, בכל חטאות היחיד, נאמרה ההלכה הנ"ל, ואם ארע באחת מכל חטאות היחידים, אחד מחמשת האופנים הנ"ל, הרי הן ימותו.

< בחטאות ציבור:

(א) וְלֹד חטאת – לדברי הכל אינה בכלל ההלכה הנ"ל, כי אין חטאת ציבור באה נקיבה, ואם כן אין וְלֹד חטאת בציבור.

(ב) תַּמּוּרֹת חטאת – לדברי הכל אינה בכלל ההלכה הנ"ל, כי אין חטאת ציבור נעשית תמורה, ואם כן אין תמורת חטאת בציבור.

(ג) חטאת שמתו בעליה [כלומר שמתו הציבור שהופרשה עבורם] – לדעת רב פפא, הכל מודים, שאם מתו מקצת בעליה, היא קריבה, כפי שנתבאר לעיל, ואינה בכלל ההלכה הנ"ל, [אבל אם מתו כל בעליה אינה קריבה].

(ד-ה) חטאת שנתכפרו בעליה. חטאת שעברה שנתה – לדעת רבי יהודה, שתי חטאות אלו של ציבור מתות הן, כי חטאות אלו הן בכלל ההלכה הנ"ל, [ומתוך הסוגיה משמע שגם דעת רבי מאיר כן]. ולדעת רבי שמעון [ורבי אלעזר], חטאות אלו אינן בכלל ההלכה הנ"ל, כי כשנאמרה ההלכה הנ"ל, כולה נאמרה במקום אחד, כלומר, לגבי חטאות מסוימות נאמר, שאם יארע בהן אחד מחמשת האופנים הנ"ל, ימותו, אבל כל חטאת שאי אפשר שיארע בה כל אחד מחמשת האופנים הנ"ל, ודאי לא נאמרה בה ההלכה הזו כלל, וחטאות ציבור, מאחר שודאי שלא נאמרה בהן ההלכה בשלושת האופנים הראשונים, לא נאמרה בהן ההלכה הזו כלל ולכן חטאות אלו ירעו עד שיפול בהן מום ויפדו.

< בחטאות השותפים [כגון פר העלם דבר של ציבור, כדעת האומרים שבית דין מביאים אותו, וכגון פר יום הכיפורים הבא לכפר על כל

מסכת הוריות

פרק שני הורה כהן משיח דף ו

הכהנים, שאינן נחשבות חטאות של כל הציבור, אלא חטאות שותפים]:

(א) **ולד חטאת – לדברי הכל, אינה בכלל הלכה הנ"ל**, כי אין חטאת שותפים באה נקיבה, ואם כן אין ולד חטאת שותפים.

(ב) **תמורת חטאת – לדברי הכל, אינה בכלל הלכה הנ"ל**, כי אין חטאת שותפים נעשית תמורה, ואם כן אין תמורת חטאת שותפים.

(ג-ד-ה) **חטאת שמתו בעליה**, [כלומר שמתו מקצת השותפים שהופרשה. **חטאת שנתכפרו בעליה. חטאת שעברה שנתה – לדעת רבי יהודה, שלוש חטאות אלו של שותפים מתות הן, כי חטאות אלו הן בכלל ההלכה הנ"ל**, [וכן דעת רבי מאיר, ולכן, לדעתו, אם נתחייבו בית דין פר העלם דבר של ציבור, ומת אחד מהדיינים, שוב לא יביאו את הקרבן, כי הוא נחשב קרבן שותפים שמתו מקצת בעליו (אות ג)], שלדעתו הוא בכלל ההלכה הנ"ל]. **ולדעת רבי שמעון [ורבי אלעזר], חטאות אלו אינן בכלל ההלכה הנ"ל**, כי כשנאמרה ההלכה הנ"ל, כולה נאמרה במקום אחד, כלומר, לגבי חטאות מסוימות נאמר, שאם יארע בהן אחד מחמשת האופנים הנ"ל, ימותו, אבל כל חטאת שאי אפשר שיארע בה כל אחד מחמשת האופנים הנ"ל, ודאי לא נאמרה בה ההלכה הזו כלל, וחטאות ציבור, מאחר שודאי שלא נאמרה בהן ההלכה בשני האופנים הראשונים, לא נאמרה בהן ההלכה הזו כלל, ולכן שתי החטאות האחרונות שאינם יכולות לכפר ירעו עד שיפול בהן מום ויפדו אבל חטאת שמתו מקצת בעליה תכפר על האחרים [ולכן, לדעת רבי שמעון, אם נתחייבו בית דין פר העלם דבר של ציבור, ומת אחד מהדיינים, יביאו שאר הדיינים את הקרבן של בית דין, כקרבן שותפים שמתו מקצת בעליו (אות ג)].

אלו שבטים אינם קרויים קהל

מתוך דברי רבי יהודה ורבי שמעון מבואר, שלכל היותר, יש שנים עשר שבטים הקרויים כל אחד בפני עצמו בשם קהל. ונחלקו חכמים מי נכלל בהם:

מתחילה אמר רב אחא בר יעקב, ששבט לוי אינו קרוי בשם קהל, שכן בכתוב הקורא לשבט בנימין קהל, "וַיִּנְתְּנִיךָ לְקַהֲל עַמִּים", נאמר גם, "וַיִּנְתְּנִי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְזִרְעֶךָ אֶחָדָה עוֹלָם", ומכאן יש ללמוד, שרק שבטים שניתן להם אחוזה בארץ קרויים קהל, להוציא את שבט לוי, שאין לו אחוזה בארץ, כמו שנאמר, "לֹא יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כָּל שִׁבְט לְוֵי חֵלֶק וְנִחְלָה עִם יִשְׂרָאֵל אֲשֵׁי ה' וְנִחְלָתוּ יֹאכְלוּ. וְנִחְלָה לֹא יִהְיֶה לוֹ בְּקִרְבֵּי אָחִיו ה' הוּא נִחְלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דָּבַר לוֹ", ומכל מקום, יש בישראל שנים עשר קהלים, שכן שבט יוסף נחשב כשני קהלים, כי מנשה ואפרים נחשבים לשני שבטים, כמו שנאמר, "אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֵאוֹבָן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ לִי".

אולם רבא, אמר שמנשה ואפרים אינם נחשבים כשני שבטים אלא לעניין נחלה, כאמור בעניינם, "וּמוֹלְדָתָהּ אֲשֶׁר הוֹלְדָתָהּ אֶחָדָה עוֹלָם", כלומר שלא ניתן להם חשיבות אלא לעניין נחלה, [ומה שנחלקו גם לדגלים ונשיאים, לא נעשה הדבר אלא כדי לתת כבוד לדגלים ולנשיאים].

ויל"ע מי הוא הקהל השנים עשר לדברי רבא, האם לדעתו הוא שבט לוי, ואינו דורש מהכתוב, "וַיִּנְתְּנִיךָ לְקַהֲל עַמִּים וַיִּנְתְּנִי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְזִרְעֶךָ אֶחָדָה עוֹלָם", שאין קהל אלא מי שיש לו אחוזה בארץ. או שגם לדעתו, מהכתוב הנ"ל אין ללמוד ששבט לוי קרויים קהל, כי אין להם אחוזה, והקהל השנים עשר הוא משפחת הכהונה בלבד, שנאמר, "וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל כָּל עַם הַקֹּהֵל יִכָּפֵר", להקיש כהנים לקהל, ללמד שגם כהנים קרויים קהל. והעירוני שרש"י נקט בפירוש כמו הצד השני.

סליק פרק הורו בית דין

פרק שני הורה כהן משיח

פר כהן משיח [ויקרא ד]
אם הפהו המשיח יחטא לאשמת העם [מדרשו אינו חייב אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה, כמו שנאמר לאשמת העם ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו. ופשוטו לפי אגדה, כשכהן גדול חוטא, אשמת העם הוא זה,

מסכת הוריות

פרק שני הורה כהן משיח דף ז

שהן תלויין בו לכפר עליהם ולהתפלל בעדם, ונעשה מקולקל] וְהִקְרִיב עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פֶּרֶן בֶּן בָּקָר [פר, יכול זקן, תלמוד לומר בן, אי בן יכול קטן, תלמוד לומר פר, הא כיצד, זה פר בן שלש] תָּמִים לְהִי לְחֲטָאת. וְהִבִּיא אֶת הַפֶּר אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לְפָנֵי הַיְיָ וְסָמָךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַפֶּר וְשָׁחַט אֶת הַפֶּר לְפָנֵי הַיְיָ וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ מִדָּם הַפֶּר וְהִבִּיא אֹתוֹ אֶל אֹהֶל מוֹעֵד [למשכן, ובבית עולמים להיכל]. וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת אֶצְבָּעוֹ בְּדָם וְהִזָּה מִן הַדָּם שְׁבַע פְּעָמִים לְפָנֵי הַיְיָ פְּרִי פְּרִכַת הַקֹּדֶשׁ [כנגד מקום קדושתה, מכוון כנגד בין הבדים, ולא היו נוגעים דמים בפרוכת, ואם נגעו נגעו]. וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן הַדָּם עַל קַרְנוֹת מִזְבֵּחַ קִטְרֵת הַסַּמִּים לְפָנֵי הַיְיָ אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת כָּל דָּם הַפֶּר [שיירי הדם] יִשְׁפֹךְ אֶל יְסוּד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. וְאֶת כָּל חֵלֶב פֶּר [חלבו היה לו לומר, מה תלמוד לומר פר, לרבות פר של יום הכיפורים לכליות ולחלבים וליותרת] הַחֲטָאת [להביא שעירי עבודה זרה לכליות ולחלבים ויותרת] יָרִים מִמֶּנּוּ [מן המחובר, שלא ינתחנו קודם הסרת חלבו] אֶת הַחֵלֶב הַמְּכַסֶּה עַל הַקֶּרֶב וְאֶת כָּל הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב. וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּפָלִית וְאֶת הַחֵלֶב אֲשֶׁר עָלֶיהֶן אֲשֶׁר עַל הַכְּסָלִים וְאֶת הַיִּתְרֵת עַל הַכְּבֵד עַל הַכְּפָלִית יִסְרְפָה [כל על האמור כאן לשון תוספת, כמו מלבד]. פְּאֲשֶׁר יוֹרֵם מִשׁוֹר זָבַח הַשְּׁלָמִים [מאותן אימורין המפורשין בשור זבח השלמים. וכי מה פירש בזבח השלמים שלא פירש כאן, אלא להקישו לשלמים מה שלמים לשמן, אף זה לשמו. ומה שלמים שלום לעולם, אף זה שלום לעולם. ובשחטת קדשים מצריכו ללמוד הימנו, שאין למדין למד מן הלמד בקדשים] וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן עַל מִזְבֵּחַ הָעֹלָה. וְאֶת עוֹר הַפֶּר וְאֶת כָּל בָּשָׂרוֹ עַל רֹאשׁוֹ וְעַל כַּרְעָיו וְקַרְבּוֹ וּפְרָשׁוֹ. וְהוֹצִיא אֶת כָּל הַפֶּר אֶל מְחוּץ לַמִּחְנָה [חוץ לשלש מחנות, ובבית עולמים חוץ לעיר] אֶל מְקוֹם טְהוֹר [לפי שיש מחוץ לעיר מקום מוכן לטומאה להשליך אבנים מנוגעות ולבית הקברות, הוצרך לומר מחוץ למחנה, זה שהוא חוץ לעיר, שיהא המקום טהור] אֶל שְׂפָדָה הַדְּשָׁן [מקום ששופכין בו הדשן המסולק מן המזבח, כמו שנאמר והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה] וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל יַעֲצִים בְּאֵשׁ עַל שְׂפָדָה הַדְּשָׁן יִשָּׂרַף [שאין תלמוד לומר אלא ללמד, שאפילו אין שם דשן].

קרבן הבא על חטאו של כהן משוח

[שנמשח בשמן המשחה]

כשהכהן המשיח חוטא בשגגה, הוא מביא קרבן של פר לחטאתו, שנאמר "אם הפכהן המְשִׁיחַ יִחַטָּא לְאַשְׁמַת הָעַם וְהִקְרִיב עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פֶּרֶן בֶּן בָּקָר תָּמִים לְהִי לְחֲטָאת", [שלא כהדיוט המביא כשבה או שעירה, (כמבואר בפרק ראשון), ושלא כמלך המביא שעירה (כפי שיתבאר בעזה"י להלן)].

ואולם, לא בכל אופן שחטא הכהן המשיח בשגגה, הוא מביא את הקרבן הזה, אלא רק **כשחטא בשגגה מחמת שטעה בדין**, כגון שהיה סבור שמלאכה מסוימת מותרת בשבת, או שחלב מסוים מותר באכילה, ושגג במעשה מחמת טעותו בדין.

שנאמר בפרשת פר כהן משיח, "אם הפכהן המְשִׁיחַ יִחַטָּא לְאַשְׁמַת הָעַם", להקיש אשמת כהן משיח לאשמת העם, כלומר לפר העלם דבר של ציבור, וללמד, **שכשם שפר העלם דבר של ציבור אינו קרב אלא כששגגו הציבור מחמת טעות הציבור בהוראה**, [כלומר שהורו להם בית דין טעות], **כך פר כהן משיח אינו קרב אלא כששגג הכהן המשיח מחמת טעותו בהוראה**.

ואין חילוק בדין זה בין אם בשעה ששגג במעשה זכר מאיזה טעם הורה לעצמו לעשות כן או שבאותה שעה כבר שכח מאיזה טעם הורה לעצמו לעשות כן ובשני אופנים אלו הוא נחשב כשוגג במעשה מחמת טעותו בהוראה ומביא פר כהן משיח.

אבל אם ידע את הדין, ושגג במעשה בלבד, כגון שידע שמלאכה זו אסורה בשבת, ושכח ששבת היום, ואם יזכר, ידע שהדבר אסור, **אינו מביא קרבן על חטאו**. [ובאופן זה, ששגג במעשה בלבד, לא רק פר כהן משיח אינו מביא, אלא אף כיחיד אינו נידון, ואינו מביא שום חטאת, אף לא חטאת יחיד כשבה או שעירה, שנאמר בקרבן חטאת יחיד, "מעם הארץ", ללמד שאינו קרב אלא על הדיוט, ולא על כהן משיח].

[במשנה נאמר דין נוסף, והוא שגם כששגג בהוראה והזיד במעשה, אינו מביא מקרבן, וכאן בסוגיה לא נתבאר טעם הדין הזה. אולם הטעם מבואר כבר בכמה מקומות בפרק ראשון, והוא, שלעולם אין קרבן בא על מעשה שנעשה בזדון].

דף ז

אילו לא נאמר "לאשמת

העם" בפרשת פר כהן משיח

כבר נתבאר, שמתוך שנאמר בפרשת פר כהן משיח, "לְאַשְׁמַת הָעַם", למדנו שאין הפרשה

מסכת הוריות

פרק שני הורה כהן משיח דף ז

מדברת, אלא בשגגה שעשה הכהן מחמת שטעה בהוראה, [כפר העלם דבר של ציבור, שאינו בא אלא בשגגת מעשה שעל ידי טעות בהוראה].

אכן אילו לא היה נאמר הכתוב "לְאַשְׁמֵת הָעַם", היה מקום להסתפק בדבר, האם פרשת פר כהן משיח מדברת רק בשגגה שמחמת טעות בהוראה, [כפרשת העלם דבר של ציבור], או אף בשגגה בלא טעות בהוראה, [כפרשת שעיר נשיא שתבאר בעזה"י לקמן], ולולא הכתוב "לְאַשְׁמֵת הָעַם", אין הכרע בדבר למי להשוותו.

< שכן מצד אחד, בדברים הבאים, דין כהן משוח דומה לדין העלם דבר של ציבור, [וציבור מביאים את קרבנם, רק על שגגת מעשה עם טעות בהוראה]:

(א) שניהם אינם מביאים לעולם חטאת יחיד כשבה או שעירה.

(ב) שניהם קרבנם פר.

(ג) שניהם אינם מביאים אשם תלוי, [אולם שוויון זה אינו אלא לפי האמת, אחר שנאמר הכתוב "לְאַשְׁמֵת הָעַם", (כפי שיתבאר בעזה"י להלן), אבל אילו לא נאמר הכתוב "לְאַשְׁמֵת הָעַם", יתכן שלא היו שווים בזה, ואם כן אין בזה טעם שלישי לומר, שאפילו אם לא נאמר הכתוב, "לְאַשְׁמֵת הָעַם" כשם ששוים בזה, כך הם שווים בכך שאינם אלא בשגגת מעשה עם טעות בהוראה].

< ומצד שני, בדברים הבאים, דין כהן משוח דומה לדין נשיא, [ונשיא מביא קרבנו אף על שגגת מעשה בלבד]:

(א) שניהם אינם מביאים לעולם כשבה או שעירה.

(ב) שניהם מביאים שעירה על שגגת עבודת כוכבים. [שנאמר בפרשת שגגת עבודת כוכבים של יחיד, "וְאִם נִפְשׁ אַחַת תִּחַטָּא בְשִׁגְגָה וְהִקְרִיבָה עֹז בֵּת שְׁנֵתָה לְחַטָּאת", ואחד יחיד, ואחד נשיא, ואחד משיח, במשמעות הכתוב הזה. אבל ציבור מביאים פר ושעיר, כמבואר בפרשה שלפניה].

(ג) שניהם מביאים אשם ודאי. [שנאמר בפרשת אשם גזילות ואשם מעילות, "נפש", וכהן משיח, ונשיא, בכלל נפש הם, אבל צבור אין מביאים אשם ודאי, שאינם בכלל "נפש"].

שגגו ציבור על פי הוראת

טעות של כהן משיח

אף על פי שנאמר בפרשת פר כהן משיח "לְאַשְׁמֵת הָעַם", ללמד, שדינו שווה לדין פר העלם דבר של ציבור, אין זה אלא לעניין שהכהן אינו מתחייב על שגגתו, אלא כשהיא נעשית על ידי טעות שלו בהוראה.

אבל אין ללמוד מכאן שהוראת כהן גדול דינה כהוראת בית דין, ואם שגגו ציבור על פי הוראתו, יביא פר, [כדין האמור כששגגו ציבור על פי הוראת טעות של בית דין], כי נאמר בפרשה "וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא", ללמד שאין הפר הזה בא אלא על שגגה ששגג כהן עצמו במעשה, [מחמת הוראתו], ולא על שגגה ששגגו אחרים במעשה, [מחמת הוראתו].

ציבור ומשיח אין מביאים אשם תלוי

< ציבור אין מביאים אשם תלוי משני טעמים:

א. כי נאמר בפרשת אשם תלוי "נפש", וציבור אינם בכלל "נפש".

ב. כי נאמר בפרשת אשם תלוי, "וְכִפֹּר עָלָיו הַפֶּהן עַל שִׁגְגָתוֹ אֲשֶׁר שָׁגָג וְהוּא לֹא יָדַע" ללמד שאין אשם תלוי בא אלא על מי שחטאתו ושגגתו שווים [כלומר שכל השגגה היא במעשה, מה שאין כן ציבור, שאינם מביאים חטאת אלא על שגגת מעשה של ציבור, עם הוראת טעות של בית דין].

< ומשיח אינו מביא אשם תלוי מטעם אחד:

א. כי נאמר בפרשת אשם תלוי, "וְכִפֹּר עָלָיו הַפֶּהן עַל שִׁגְגָתוֹ אֲשֶׁר שָׁגָג וְהוּא לֹא יָדַע", ללמד שאין אשם תלוי בא אלא על מי שחטאתו ושגגתו שווים, [כלומר שמביא חטאת כששוגג במעשה, מה שאין כן משוח, שאינו מביא חטאת אלא על שגגת מעשה עם הוראת טעות. תדף ח' מבואר, שאף לדעת רבי, האומר, שיש קרבן שכהן משוח מביא על שגגת מעשה בלבד [=קרבן שעירת עבודה זרה], מכל מקום, מודה הוא, שיש לדרוש מהכתוב הנ"ל, שאינו מביא אשם תלוי, כי כך יש לדרוש את הכתוב, "וְכִפֹּר עָלָיו הַפֶּהן עַל שִׁגְגָתוֹ אֲשֶׁר שָׁגָג וְהוּא לֹא יָדַע", כלומר אין אשם תלוי בא, אלא על מי שכל חטאותיו באים על שגגת מעשה בלבד, להוציא כהן משיח, שרוב חטאותיו באים על שגגת מעשה שמחמת טעות בהוראה].

מסכת הוריות

פרק שני הורה כהן משיח דף ז

שגג כהן משיח על פי הוראת טעות של עצמו בזמן ששגגו ציבור על פי הוראת טעות של בית דין

א. כשהיתה שגגת כולם שווה, [כגון שכהן משיח הורה לעצמו שחלב מותר, ואכל על פי הוראתו, וכן בית דין הורו לציבור שחלב מותר, ואכלוהו ציבור על פי הוראתם]:

אין הכהן צריך להביא פר בפני עצמו, אלא מתכפר עם הציבור בפר העלם דבר של ציבור, שנאמר בעניין פר כהן משיח, "וְהִקְרִיב עַל חֲטָאתוֹ אֶשֶׁר חָטָא", ללמד, שרק כשחטא בפני עצמו, הוא צריך את הכפרה האמורה בו, אבל כשחטא עם הציבור, הוא מתכפר עימהם, [אף על פי שהוא עשה מחמת הוראתו שלו, והציבור עשו מחמת הוראת בית דין], שכן דינו שווה לדין הציבור בדברים הרבה, [כגון שאינם חייבים אלא כשהורו לבטל מקצת מצווה בדבר שאין הצדוקים מודים], ולכן דין הוא, שכשחטאו בשווה, יצטרפו בקרבן אחד.

ב. כשהורה כהן משוח באיסור אחד ובית דין באיסור אחר [אפילו ישבו שניהם במקום אחד]:

מאחר שאין החטאים שווים, הוא מביא פר על חטאתו בפני עצמו, וציבור מביאים פר על חטאתם בפני עצמם.

ונתבארו בגמרא כמה פרטים של הדין הנ"ל:

< כשאחד מהם הורה שחלב מותר. ואחד מהם הורה שעבודת כוכבים מותרת – דין פשוט הוא, שכל הוראה היא בפני עצמה, ואינם מתכפרים בקרבן אחד.

(א) כי חלוקים בטעם [של טעות ההוראה], שכן כל דין למד מפסוקים אחרים.

(ב) כי חלוקים בקרבנותיהם. שכן כשכהן משוח הורה בחלב, ובית דין בעבודת כוכבים, על הכהן להביא פר בלבד, ועליהם להביא פר ושעיר, [ובאופן הזה בפר הם שוים, וחלוקים רק בשעיר]. וכשכהן משוח הורה בעבודת כוכבים, ובית דין הורו בחלב, על הכהן להביא שעירה, ועליהם להביא פר, [ובאופן הזה הם חלוקים לגמרי].

< וכשאחד מהם הורה בחלב [הפנימי] המכסה את הקרב [שהוא מותר לגמרי, אי"נ שמותר בכזית בלבד], ואחד מהם הורה בחלב שעל הדקין. ספק בגמרא אם כל הוראה היא בפני עצמה, [כי חלוקים בטעמים, שכן כל איסור למד מכתוב אחר], או שאינם חלוקים, ומתכפרים בקרבן אחד, [כי כל איסור חלב נחשב כדבר אחד, ואם כן שניהם הורו להתיר את אותו איסור].

< [ואם תמצא לומר שבאופן הקודם הם מתכפרים בקרבן אחד, עדיין יש להסתפק], כשאחד מהם הורה בחלב, ואחד מהם הורה בדם [המובלע באברים שהוא מותר לגמרי, אי"נ שהוא מותר בכזית בלבד], האם כל הוראה היא בפני עצמה, [כי חלוקים בטעמים, שכן שני איסורים שונים הם], או שאינם חלוקים, ומתכפרים בקרבן אחד, [כי שני איסורים אלו שווים בקרבן הבא לכפרתם, ואם כן שניהם הורו להתיר איסורים שווים].

אילו לא נאמר "וְהִקְרִיב עַל חֲטָאתוֹ

אֶשֶׁר חָטָא" בפרשת פר כהן משיח

כבר נתבאר, שמתוך שנאמר בפרשת פר כהן משיח, "וְהִקְרִיב עַל חֲטָאתוֹ אֶשֶׁר חָטָא", למדנו, שאם חטא עם הציבור מתכפר בקרבן אחד עימהם, אכן אילו לא היה נאמר הכתוב הזה, היה מקום להסתפק בדבר.

< שכן מצד אחד, היה מקום לומר, שכשם שפרשת שעיר נשיא לא נאמרה אלא לכפרת חטא שחטא נשיא בפני עצמו, אבל כשחטא עם הציבור מתכפר עם הציבור, [שלא נאמרה פרשת שעיר נשיא אלא לשגגת מעשה בלא הוראת טעות], כך פרשת כהן משיח לא נאמרה אלא לכפרת חטא שחטא בפני עצמו, אבל כשחטא עם הציבור מתכפר עם הציבור.

< ומצד שני היה מקום לומר, שדווקא נשיא שחטא עם הציבור, מתכפר עם הציבור, שכן מצינו אף במקום אחר, שנשיא מתכפר עם הציבור, והוא ביום הכיפורים, אבל משוח שאינו מתכפר עם הציבור ביום הכיפורים, [אלא בפר המיוחד לו], כך לא יתכפר עם הציבור על שגגת מעשה מחמת הוראת טעות.

דברים ששוים (א) פר העלם דבר של ציבור (ב) ופר כהן משיח (ג) ופר ושעיר של העלם ציבור בעבודה זרה

א. ביטול מקצת וקיום מקצת.

כבר נתבאר בפרק ראשון [בדף ד'], שאין

מסכת הוריות

פרק שני הורה כהן משיח דף ז

מביאים פר העלם דבר של ציבור, אלא כשטעו בית דין בהוראה לבטל מקצת מצווה [ועשו הציבור על פי בית דין], אבל טעו בית דין לבטל מצווה שלמה אין מביאים פר העלם דבר.

ומתוך שנאמר בפרשת פר כהן משיח "לְאַשְׁמֵת הָעַם", למדנו, שדין משיח כדין ציבור, וכשם שאין פר העלם דבר של ציבור אלא כשהורו בית דין בטעות לבטל מקצת מצווה, ולא כולה, כך **אין פר כהן משיח, אלא כשטעה לבטל מקצת מצווה, ולא מצווה שלימה.**

ומתוך שנאמר בפרשת העלם דבר של ציבור, "וְנִעְלַם דְּבַר מְעִינֵי הַקֹּהֵל וְעָשׂוּ" וכן נאמר בפרשת פר ושעיר של העלם דבר של ציבור בעבודה זרה, "וְהָיָה אִם מְעִינֵי הָעֵדָה נִעְשְׂתָה לְשִׁגְגָה וְעָשׂוּ", למדנו בגזרה שווה, שכשם שאין פר העלם דבר של ציבור אלא כשהורו בית דין בטעות לבטל מקצת מצווה, ולא כולה, כך **אין פר ושעיר בעבודה זרה, אלא כשטעו בית דין לבטל מקצת מצוות עבודה זרה, ולא כולה.**

ב. העלם דבר עם שגגת מעשה.

אין חייבים קרבן העלם דבר של ציבור, אלא כששגגו העם במעשה, על ידי טעות הוראה של בית דין, שנאמר, "וְאִם כָּל עֵדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנִעְלַם דְּבַר", כלומר, שטעו עדת ישראל [=סנהדרין], בכך שנעלמה מהם ההוראה הנכונה, ורק באופן הזה מדברת המשכה של הפרשה "הַקֹּהֵל וְעָשׂוּ", כלומר הפרשה מדברת בהעלם דבר של בית דין, ושגגת מעשה של הקהל.

ומתוך שנאמר בפרשת פר כהן משיח "לְאַשְׁמֵת הָעַם", למדנו, שדין משיח כדין ציבור, וכשם שאין פר העלם דבר של ציבור אלא כשהורו בית דין בטעות ועל פי הוראת טעות נעשה מעשה, כך **אין פר כהן משיח, אלא כשהורה כהן משיח טעות, ועל פיה עשה מעשה.**

ומתוך שנאמר בפרשת העלם דבר של ציבור, "וְנִעְלַם דְּבַר מְעִינֵי הַקֹּהֵל וְעָשׂוּ" וכן נאמר בפרשת פר ושעיר של העלם דבר של ציבור בעבודה זרה, "וְהָיָה אִם מְעִינֵי הָעֵדָה נִעְשְׂתָה לְשִׁגְגָה וְעָשׂוּ", למדנו בגזרה שווה, שכשם שאין פר העלם דבר של ציבור אלא כשהורו בית דין בטעות, ועל פי הוראת טעות נעשה מעשה, כך **אין פר ושעיר בעבודה זרה, אלא כשטעו בית דין, ועל פי הוראת טעות נעשה מעשה.**

ג. דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.

בדבר זה הם שווים לכל החטאות, כפי שיתבאר בעזה"י בדף ח'.

שעירת יחיד בעבודה זרה [במדבר טו]

וְאִם נִפְשׁ אַחַת תִּחַטָּא בְּשִׁגְגָה [בעבודה זרה] וְהִקְרִיבָה עֹז בֵּית שְׁנֵתָה לְחַטָּאת [שאר עבירות יחיד מביא כשבה או שעירה ובזו קבע לה שעירה]. וְכִפֹּר הַכֹּהֵן עַל הַנֶּפֶשׁ הַשֹּׁגְגָת בְּחַטָּאָה בְּשִׁגְגָה לְפָנָי הַ לְכַפֵּר עָלָיו וְנִסְלַח לוֹ. הָאֶזְרַח בְּבִנְיָי יִשְׂרָאֵל וְלִגְר הִגֵּר בְּתוֹכְכֶם תוֹרָה אַחַת יְהִיָּה לָכֶם לַעֲשׂוֹת בְּשִׁגְגָה.

דין משיח ששגג בעבודת כוכבים

שתי פרשיות נאמרו בעניין שגגת עבודת כוכבים, פרשה ראשונה נאמרה כששגגו רוב ציבור במעשה, על פי הוראת טעות של בית דין, ובזה עליהם להביא פר ושעיר של העלם ציבור. [פרשה זו הובאה לעיל בדף ה'].

ופרשה שניה נאמרה, כששגגו במעשה שלא על פי הוראת בית דין, ועל כל אחד להביא שעירה [של חטאת יחיד].

ולדברי הכל, לעניין עבודה זרה, כהן משוח אינו נידון כציבור [בפר ושעיר], אלא כהדיוט [בשעירה] – מתחילה אמרו, שעניין זה למד מהכתוב בפרשה "וְכִפֹּר הַכֹּהֵן עַל הַנֶּפֶשׁ הַשֹּׁגְגָת בְּחַטָּאָה בְּשִׁגְגָה לְפָנָי הַ לְכַפֵּר עָלָיו וְנִסְלַח לוֹ", שהמילה "הַנֶּפֶשׁ", באה לרבות משיח לכלל פרשה זו, ללמד שדינו בשעירה כיחיד, [וכמו כן המילה "הַשֹּׁגְגָת" באה לרבות נשיא לכלל פרשה זו, ללמד שדינו בשעירה כיחיד]. אולם לאחר מכן אמרו, שעניין זה למד מתוך שנאמר בכתוב, "וְאִם נִפְשׁ אַחַת תִּחַטָּא בְּשִׁגְגָה", הבא ללמד, שכל שאינו ציבור, הרי הוא בכלל הפרשה, בין הדיוט, בין משיח, [ובין נשיא].

ונחלקו חכמים, באיזה אופן משוח מתחייב בקרבן שעירה זה:

לדעת רבי יהודה – הכתוב "בְּחַטָּאָה בְּשִׁגְגָה" מלמד, שכל החייבים בקרבן האמור בפרשה, מתחייבים בו **אפילו בשגגת מעשה, בלא טעות הוראה**, ואם כן, לעניין עבודה זרה, דין משיח כדין הדיוט לגמרי בין לעניין קרבנו ובין לעניין

אופן התחייבותו בקרבן.

ולדעת חכמים – הכתוב "בְּחֻטָּאָה בְּשִׁגְגָה" מלמד, שמי שחטאו בשגגת מעשה בשאר מצוות, הוא מתכפר גם בקרבן זה, אף כששגג במעשה בלבד, אבל כהן גדול, שאינו מתכפר בשאר מצוות אלא בשגגת מעשה עם העלם דבר, אף בקרבן זה אינו מתכפר, אלא **בשגגת מעשה עם העלם דבר**. ואם כן, אף לעניין עבודה זרה, לא הושוו משיח והדיוט אלא בקרבן שמביאים, אבל באופן התחייבותם אינם שווים, הדיוט מתחייב אף בשגגת מעשה בלא טעות הוראה, ומשיח מתחייב רק בשגגת מעשה עם טעות בהוראה.

דף ח

בדף ז' נתבאר, מניין שכהן משוח אינו מביא אשם תלוי.

כל החטאות הקבועות הבאות מחמת חטאים שנעשו בשוגג שוות הן שאינן באות אלא על

חטאים שזדונם כרת

בפרשת חטאת שבספר ויקרא, נמנו קרבנות חטאת קבועה, הבאים לכפר על חטאים שנעשו בשגגה בשאר עבירות חוץ מעבודה זרה, והפרשה חלוקה לארבעה. (א) [פר כהן משיח], כשחטא הכהן המשיח מחמת העלם דבר, מביא פר לחטאת. [פרשה זו נעתקה בתחילת הפרק]. (ב) [פר העלם דבר של ציבור], כשנעשית השגגה על ידי רוב הציבור, מחמת העלם דבר של בית דין, מביאים פר לחטאת. [פרשה זו נעתקה בדף ה']. (ג) [שעיר נשיא], כשהנשיא חטא בשגגה, מביא שעיר לחטאת. [פרשה זו נעתקה כאן למטה]. (ד) [חטאת יחיד], כשהדיוט חטא בשגגה, מביא כשבה או שעירה לחטאת. [פרשה זו נעתקה בדף ב'].

ובפרשת חטאת שבספר במדבר, נמנו קרבנות חטאת, הבאים לכפר על חטא עבודה זרה שנעשה בשגגה, והפרשה חלוקה לשנים. (א) [פר ושעיר של ציבור], כשנעשית השגגה על ידי רוב הציבור, מחמת העלם דבר של בית דין, מביאים פר [לעולה] ושעיר לחטאת. [פרשה זו נעתקה בדף ה']. (ב) [שעירת יחיד], כשחטא יחיד בשגגה, [בין הדיוט בין משיח ובין נשיא], הוא מביא שעירה לחטאת. [פרשה זו נעתקה בדף ז']

וכל החטאות הללו, אינן באות אלא על חטאים שהעושה אותם במזיד ענוש כרת, אבל על שגגה בדבר שאין בו כרת במזיד, [כגון לבישת כלאים, או נשיקת עבודה זרה, שהם איסורים שאין בהם כרת], אין מביאים חטאת על השגגה. ונחלקו חכמים מניין הדבר למד.

< דעת רבי :

א. פר העלם דבר של ציבור – יש ללמוד בגזרה שווה, שאינו בא אלא על דבר שזדונו כרת, שנאמר בו, "וְנוֹדְעָה הַחֲטָאת אֲשֶׁר חָטְאוּ עֲלֶיךָ", וכן נאמר בפרשת עריות, "וְאִשָּׁה אֶל אַחֲתָהּ לֹא תִקַּח לְצָרָר לְגִלוֹת עֲרוּתָהּ עֲלֶיךָ בְּחִיקָה", ומכאן, כשם שפרשת עריות מדברת בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, כך פרשת פר העלם דבר של ציבור.

ב. פר כהן משיח – יש ללמוד מהכתוב בו, "לְאִשְׁמַת הָעַם", שדין כהן משיח כדין ציבור, וכשם שפר העלם דבר של ציבור בא רק על דבר שזדונו כרת, כך פרשת פר כהן משיח.

ג. שעיר נשיא – יש ללמוד בגזרה שווה, שאינו בא אלא על דבר שזדונו כרת, שנאמר בו, "אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחָטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲקִיּוּ אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ בְּשִׁגְגָה וְאֲשֵׁם", וכן נאמר בפרשת פר העלם דבר של ציבור, "וְאִם כָּל עַדְת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנִעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקֹּהֵל וְעָשׂוּ אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְאֲשֵׁמוּ", ומכאן, כשם שפרשת העלם דבר של ציבור מדברת בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, כך פרשת שעיר נשיא.

ד. חטאת יחיד [כשבה או שעירה] – מתוך שהיא פותחת בוי"ו, "וְאִם נָפֵשׁ אַחַת תִּחַטָּא בְּשִׁגְגָה", ילמד תחתון מעליון, כלומר, יש ללמוד שהיא שווה לפרשת שעיר נשיא הכתובה לפניה, וכשם ששעיר נשיא בא רק על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, כך פרשת חטאת יחיד.

ה. פר ושעיר של ציבור בעבודה זרה – יש ללמוד בגזרה שווה, שאינם באים אלא על דבר שזדונו כרת, שנאמר בס', "וְהָיָה אִם מֵעֵינֵי הָעֵדָה נִעְשְׂתָה לְשִׁגְגָה", וכן נאמר בפרשת פר העלם דבר של ציבור, "וְנִעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקֹּהֵל", ומכאן, כשם שפרשת פר העלם דבר של ציבור מדברת בדבר

מסכת הוריות

פרק שני הורה בהן משיח דף ה

שזדונו כרת ושגגתו חטאת, כך פרשת פר ושעיר של ציבור בעבודה זרה.

ו. **שעירת יחיד בעבודה זרה** – מתוך שהיא פותחת בוי"ו, "וְאִם נָפֵשׁ אַחַת תִּחַטָּא בְּשִׁגְגָה", **ילמד תחתון מעליון**, כלומר, יש ללמוד שהיא שווה לפרשת פר ושעיר של ציבור הכתובה לפנייה, וכשם שפר ושעיר של ציבור באים רק על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, כך פרשת שעירת יחיד.

< **דעת חכמים** [כדרשת רבי יהושע בן לוי]:

נאמר, "תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה. והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר את ה' הוא מגיד ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמה. פי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הפרת תפירת הנפש ההוא עונה בה", ומכאן שכל עושה בשגגה, תורה אחת לו ולנפש העובדת עבודה זרה, [שבה מדבר הכתוב "והנפש אשר תעשה ביד רמה", שנאמר, "פי דבר ה' בזה", כלומר שבה דיבור ראשון של הקדוש ברוך הוא שאמר אנכי ה' אקיד ולא יהיה לך אלהים אחרים על פני], **ואם כן, כשם שבעבודה זרה, בדבר שחייבים על זדונו כרת**, [שנאמר כאן "הפרת תפירת הנפש ההוא"], **חייבים על שגגתו חטאת**, [ככתוב מתחילה "וְאִם נָפֵשׁ אַחַת תִּחַטָּא בְּשִׁגְגָה וְהִקְרִיבָה עֹז בֵּת שְׁנֵתָה לְחַטָּאת"], **כך בכל המצוות**, אין חייבים חטאת, אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.

ואולם מהכתוב הנ"ל, אין ללמוד זאת אלא **לעניין חטאי יחיד**, [כגון **הדיוט נשיא ומשיח**], שהם בכלל הכתוב בתחילת הפרשה "וְאִם נָפֵשׁ אַחַת", אבל ציבור אינם בכלל הפרשה הזו.

ומכל מקום **מתוך שהפרשה פותחת בוי"ו, "וְאִם נָפֵשׁ אַחַת" ילמד עליון מתחתון**, כלומר, יש ללמוד שהפרשה הקודמת, המדברת בפר ושעיר של ציבור בעבודה זרה, שווה לפרשה זו המדברת ביחידים, ומכאן כשם שיחידים אינם מביאים חטאת, אלא בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, כך **ציבור אינם מביאים חטאתם, אלא בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת**.

חילוק יחיד ורבים בעבודה זרה

מצינו, שחילק הכתוב בין יחידים למרובים בחטא עבודה זרה במזיד, יחידים שעבדו עבודה זרה במזיד, דינם בסקילה, [וממונם ליורשיהם], ומרובים שעבדו עבודה זרה במזיד, [כגון עיר הנידחת], דינם בסייף, וממונם אבד.

ומתוך כך היה מקום לומר, שכמו כן, יש לחלק בין יחידים למרובים בקרבן חטאת הבא על חטא עבודה זרה בשוגג, ואם יחידים שעבדו עבודה זרה בשוגג, מביאים שעירה, מרובים שעבדו עבודה זרה בשוגג, יביאו קרבן אחר, [כגון פר לחטאת ושעיר לעולה, (שאין קרבן כזה במקום אחר)], או לא יביאו שום קרבן.

אלא שבא הכתוב ואמר, "תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה", ללמד, שאין חילוק בין יחיד למרובים בשגגת עבודה זרה, ושניהם מביאים שעירה לחטאתם.

פרשת חטאת שבספר במדבר

מדברת בחטא עבודה זרה

לדברי רבא או רבי יהושע בן לוי או כדי – יש ללמוד שהפרשה מדברת בחטאת עבודה זרה, מתוך נאמר בה, "וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֵת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה", ומצוה שהיא שקולה ככל המצוות, היא מצוות [לא תעשה של] עבודת כוכבים, [שכן, כל המודה בעבודת כוכבים, הרי הוא ככופר בכל התורה כולה. אי"נ משום שנאמר בה "ואת בריתי הפר", ללמד שבה יש הפרת כל הברית].

ולדברי תנא של בית רבי – יש ללמוד שהפרשה מדברת בחטא עבודה זרה מתוך שנאמר בה "וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֵת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה. אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵיכֶם בְּיַד מֹשֶׁה מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְהִלָּאָה שְׁמִמָּנָה וְהִלָּאָה הַחֲלוּ צִוּוּי ה', וזו עבודת כוכבים, שבה פתח הקדוש ברוך הוא דבריו בהר סיני, באמירה ראשונה, כשאמר, "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֵי אֲקִיד אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עַבְדִּים לֹא יִהְיֶה לָּא אַחֵר".

ולדברי תנא של בית רבי ישמעאל – יש ללמוד שהפרשה מדברת בחטא עבודה זרה, מתוך שנאמר בה, "לִמֵּן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְהִלָּאָה לְדֹרֵיתִיכֶם", כלומר, שהיא המצווה הראשונה שממנה והלאה החלו ציווי ה', וזו עבודת כוכבים, שבה פתח הקדוש ברוך הוא דבריו בהר סיני, באמירה ראשונה, כשאמר, "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֵי אֲקִיד אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עַבְדִּים לֹא יִהְיֶה לָּא אַחֵר".

מסכת הוריות

פרק שני הורה בהן משיח דף ח

לָךְ אֱלֹהִים אַחֲרַיִם עַל פְּנֵי". [נדברים אלו נדחו, כי המצוות הראשונות לא נאמרו לישראל בסיני, אלא במרה, ואם כן לא עבודת כוכבים נאמרה להם תחילה].

אין קרבן העלם דבר של ציבור אלא על חטא

שזדונו כרת ויחיד מביא על שגגתו חטאת

קבועה

עד עתה נתבאר, שפר העלם דבר של ציבור קרב, כשהורו בית דין בטעות, ושגגו רוב הציבור על פיהם, בחטא, שזדונו כרת, ושגגתו חטאת.

אמנם פרט נוסף יש לכלל הזה, והוא, שיהיה החטא הזה, חטא, שאם יחיד שגג בו, מביא עליו חטאת קבועה, [כשבה או שעירה].

אבל חטאים שיחיד מביא על שגגתם קרבן עולה ויורד, אף על פי שחייב על זדונם כרת, [כטומאת מקדש וקדשיו], אם טעו בהם בית דין בהוראה, ועשו רוב הציבור על פיהם, אין מביאים עליהם קרבן העלם דבר של ציבור.

ודין זה למד ממה שנאמר בפרשת חטאת קבועה של יחיד, "בַּעֲשֵׂתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְאָשִׁם", וכן נאמר בפרשת פר העלם דבר של ציבור, "וְעָשׂוּ אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְאָשִׁמוּ", ללמד שהקרבנות הללו שווים, ורק במקום שזה קרב ליחיד, זה קרב לציבור, אבל במקום שזה אינו קרב ליחיד, זה אינו קרב לציבור.

אין קרבן אשם תלוי [ליחיד] אלא על ספק

חטא שזדונו כרת ושגגתו חטאת קבועה

מי שבא ספק כרת לידו, ולא ידע אם עבר עליו אם לאו, כגון חלב ושומן לפניו, וכסבור ששתיהן היתר, ואכל את האחת, ואמרו לו, אחת של חלב היתה, ולא ידע אם זו של חלב אכל, הרי זה מביא אשם תלוי, ומגן עליו כל זמן שלא נודע לו שודאי חטא, [ואם נודע לו לאחר זמן יביא חטאת].

ומתוך שנאמר בפרשת אשם תלוי, "וְעֲשֵׂתָהּ אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא יָדַע וְאָשִׁם", כעין האמור בפרשת חטאת קבועה, ובפרשת פר העלם דבר של ציבור, [כמבואר לעיל], הרי זה מלמד, שלא נאמרה פרשת אשם תלוי, אלא במקום שנאמרו הפרשיות הנ"ל, כלומר, רק במקום שיחיד מביא על חטא ודאי חטאת קבועה, כשנסתפק בדבר אם חטא או לא, מביא אשם תלוי, אבל במקום שאין מביא חטאת קבועה על חטא ודאי, אינו מביא אשם תלוי על ספק חטא.

עשה ולא תעשה שבנדה

עשה ולא תעשה שבנדה יש בהם חטאת קבועה, ולכן, בית דין מביאים עליהם פר העלם דבר של ציבור, [כששגגו בהם רוב ציבור על פי הוראת טעות של בית דין], ויחיד מביא עליהם אשם תלוי [כשנסתפק אם שגג בהם].

לא תעשה שבנידה – הוא איסור לא תעשה, שאסרה תורה לקרב אליה, שנאמר, "וְאֵל אִשָּׁה בְּנִדַת טְמֵאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ".

עשה שבנידה – רש"י מפרש, שמצוות עשה שבנידה, הוא החיוב לפרוש ממנה קודם לוסתה, שנאמר, "וְהִזְרַתְּם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטְּמֵאָתָם", [אולם לפי פירושו, אינו מובן מדוע כששגגו בזה ציבור על פי בית דין, יביאו פר העלם דבר של ציבור, וכן מדוע יחיד המסתפק אם שגג בזה, יביא אשם תלוי, הלא כבר נתבאר, שאין העלם דבר, ולא אשם תלוי, אלא במקום שיחיד ששגג בודאי מביא חטאת קבועה, ואין חטאת אלא במקום איסור לא תעשה. ולכן] פירשו התוס', שאיסור עשה שבנידה, הוא באמת איסור לא תעשה הנ"ל, "וְאֵל אִשָּׁה בְּנִדַת טְמֵאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ", אלא שפעמים קיום האיסור הוא בלא לקרב אליה, ואז הוא נקרא איסור לא תעשה, ופעמים קיום האיסור הוא באופן הפרישה מהנידה, כגון שבא על הטהורה, ואמרה לו נטמאתי, שחייב לפרוש ממנה באבר מת, [ולא באבר חי, כי יציאתו הנאה לו כביאתו, ולכן עליו לנעוץ אצבעותיו בקרקע עד שימות האבר, ורק אז לפרוש], ובאופן הזה נקרא קיום האיסור מצוות עשה שבנידה, אבל באמת תמיד יש כאן מצוות לא תעשה.

דברים שאין בהם חטאת קבועה

[אלא קרבן עולה ויורד]

קרבן עולה ויורד, הוא חטאת שאינה שווה לכל, אלא עשיר מביא בה קרבן גדול, ועני מביא בה קרבן דל, וכאן בסוגיה נזכרו החטאים הבאים, שמביאים עליהם קרבן עולה ויורד:

מסכת הוריות

פרק שני הורה בהן משיח דף ט

א. שמיעת קול [=שבועת העדות] – היודע עדות ממון לטובת חבירו, ונשבע לו [בשגגה] שאינו יודע לו את העדות, חייב קרבן עולה ויורד.

ב. ביטוי שפתים [=שבועת ביטוי] – הנשבע לעשות דבר או לא לעשות ועבר על שבועתו [בשגגה]. ויש אומרים גם כשנשבע בשגגה לשקר, שעשה או לא עשה איזה דבר], חייב קרבן עולה ויורד.

ג. טומאת מקדש וקדשיו – טמא שנכנס למקדש או אכל קדשים [בשגגה], מביא קרבן עולה ויורד. [ובעניין זה, של שילוח טמאים מן המחנה, נאמרו מצוות עשה ומצוות לא תעשה. מצוות עשה, "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש. מזכר עד נקבה תשלחו אל מחוץ למחנה תשלחוים". ומצוות לא תעשה, "ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שכן בתוכם", וגם עונש כרת יש בזה לעושה במזיד].

מי מביא קרבן עולה ויורד

א. הדיוט.

לדברי הכל, כשגג בדברים שאין בהם חטאת קבועה, **מביא קרבן עולה ויורד**, שכן עיקר הפרשה בו אמורה. ["ונפש פי תחטא"].

ב. ציבור [בהעלם דבר].

לדברי הכל, כשגגו רוב ציבור על פי הוראת טעות של בית דין, בדבר שאין בו חטאת קבועה ליחיד, **אין מביאים קרבן על כך**, [כי אינם בכלל "ונפש פי תחטא" וגם פר העלם דבר של ציבור אינם מביאים כפי שנתבאר לעיל].

ג. נשיא.

לדעת רבי ירמיה ורבי יוסי הגלילי – נשיא שגג בדברים [המבוארים לעיל], שיש בהם קרבן עולה ויורד, **אינו מביא על כך קרבן עולה ויורד**, כי נאמר בפרשה, "ואם לא תגיע ידו די שיה ויהביא את אשמו אשר חטא שפתי תרים או שני בני יונה ... ואם לא תשיג ידו לשפתי תרים או לשני בני יונה ויהביא את קרבנו אשר חטא עשירת האפה סלת לחטאת", ומכאן שאין הפרשה מדברת, אלא בהדיוטות, שפעמים הם עשירים, ופעמים הם עניים, ולא במי שלעולם עשיר, כנשיא, שנאמר בו, "ועשה אחת מכל מצות ה' אלקיו", כלומר שהוא מלך שאין על גביו שום אדון אלא ה' אלוקיו, ומלך לעולם עשיר הוא. ומאחר שזהו הטעם שהוא פטור מקרבן עולה ויורד, כן הדין **אפילו אם נצטרע**, ובטל מהיות מלך, [כי אין מצורע ראוי למלכות], מכל מקום, מאחר שמעשירותו אינו יורד בכך, אינו מביא קרבן עולה ויורד, אף אחר שנצטרע.

ולדעת רבי עקיבא [ורבי שמעון ורבי אליעזר (כדף ט')] – נשיא **אינו מביא קרבן עולה ויורד**, כשנשבע שאינו יודע עדות לחבירו [=שמיעת קול], כי אין דין שמיעת קול, אלא במי שראוי להעיד, ויודע עדות, ונשבע שאינו יודע, אבל מלך שאינו ראוי להעיד, אינו בכלל פרשת **שמיעת קול**. **אולם** אם שגג בשאר דברים שיש בהם קרבן עולה ויורד, כלומר **בשבועת ביטוי, ובטומאת מקדש וקדשיו**, הוא **מביא על כך קרבן**. **לדעת רבי עקיבא ורבי שמעון**, על שני חטאים אלו הוא מביא **קרבן עולה ויורד** כהדיוט. **ולדעת רבי אליעזר** [כדף ט'], **על שבועת ביטוי**, הוא מביא **קרבן עולה ויורד**, אבל **על טומאת מקדש וקדשיו**, הוא מביא **שעיר**, [שהוא קרבנו במקום חטאת קבועה], כי בחטא זה של טומאת מקדש וקדשיו יש כרת [במזיד], ומאחר שבכך הוא דומה לחטאים שיש בהם חטאת קבועה, הנשיא מביא עליו שעיר, שהוא קרבנו במקום חטאת קבועה.

דף ט

ד. כהן משיח.

< **לדעת רבי ירמיה ורבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא**, כהן משיח שגג בדבר שאין בו חטאת קבועה ליחיד, [אלא קרבן עולה ויורד], **אינו מביא על כך קרבן עולה ויורד**.

לדעת רבי ירמיה ורבי יוסי הגלילי – הטעם לכך הוא, כי אין הפרשה מדברת, אלא בהדיוטות, שפעמים הם עשירים, ופעמים הם עניים, [כמבואר לעיל], ולא במי שלעולם עשיר, ככהן גדול, שנאמר בו, "והכהן הגדול מאחיו בנוי בכח בחכמה ובעושר, הוא יהיה כהן גדול, [ויש אומרים שממנים אף מי שאינו עשיר, אבל אז אחיו הכהנים מעשירים אותו משלהם, שנאמר "והכהן הגדול מאחיו" שנעשה גדול מממון אחיו], ואם כן, כהן גדול לעולם עשיר הוא.

ולדעת רבי עקיבא – הטעם שכהן משיח אינו מביא קרבן עולה ויורד הוא משום שנאמר

מסכת הוריות

פרק שלישי בהן משיח דף י

בעניין קרבן עשירית האיפה שהכהנים מקריבים ביום משיחתם [וכהן גדול בכל יום] "זֶה קֶרְבַּן אֱהָרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לָהּ בְּיוֹם הַמִּשַׁח אֹתוֹ עֲשִׂירֵת הָאֵפָה סֹלֶת מִנְחָה תָּמִיד מִחֲצִיתָהּ בַּבֶּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בָּעֶרֶב", ללמד שאין מחויבים בקרבן עשירית איפה אלא זה ולא בקרבן אחר של עשירית איפה כגון האמור בעניין קרבן עולה ויורד ומאחר שאינו מתכפר בכפרת דלי דלות של קרבן עולה ויורד אינו מתכפר גם בשאר הכפרות [תורים או בני יונה או כבשה או שעירה] שנאמר בכפרת עשירית האיפה "וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא מֵאַחַת מֵאֵלֶּה" ללמד שמי שאינו מתכפר בכפרה זו, אף בשאר כפרות אינו מתכפר, [ודווקא קרבן עולה ויורד אינו מביא אבל פר הוא מביא כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

< **ולדעת רבי שמעון**, יש חילוק בין קרבן עולה ויורד של טומאת מקדש וקדשיו, לבין קרבן עולה ויורד של ביטוי שפתים ושמיעת קול.

- **כשכהן משיח שגג בטומאת מקדש וקדשיו**, אינו מביא קרבן עולה ויורד כלל, שנאמר בעניין טומאת מקדש וקדשיו "וְנִכְרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִתּוֹךְ הַקֹּהֶל" ללמד שאין הפרשה מדברת, אלא במי שדינו כקהל, כלומר שמתכפר בחטאת האמורה בו, כשגג במעשה בלבד אף בלא העלם דבר, להוציא כהן משוח, שאינו מתכפר על שגגת מעשה שלו, אלא כשהיה לו העלם דבר, [כלומר שטעה בהוראת הדין].

- **וכשכהן משיח שגג בביטוי שפתים** [=שבועת ביטוי] **ובשמיעת קול** [=שבועת העדות]. **אם הוא דל שבדלים**, שחיובו עשירית האיפה של קרבן עולה ויורד, הוא פטור ממנו לגמרי, כי נאמר בעניין קרבן עשירית האיפה שהכהנים מקריבים ביום משיחתם [וכהן גדול בכל יום] "זֶה קֶרְבַּן אֱהָרֹן וּבָנָיו ... עֲשִׂירֵת הָאֵפָה סֹלֶת מִנְחָה", ללמד שאין מחויבים בקרבן עשירית איפה אלא זה, ולא בקרבן אחר של עשירית איפה, כגון האמור בעניין קרבן עולה ויורד. **אבל אם הוא דל**, שחיובו תורים או בני יונה, או שהוא עשירי, שחיובו כשבה או שעירה, הוא מביא את הקרבן המוטל עליו.

-

רוב דיני המשנה האחרונה בפרק שני כבר נתבארו לעיל:

- חילוקי חטאת קבועה בשאר חטאים, [הדיוט כשבה או שעירה. נשיא שעיר. משוח וציבור פר], וכן חילוקי חטאת קבועה בעבודה זרה, [הדיוט נשיא ומשיח שעירה. וציבור פר לעולה ושעיר לחטאת], כבר נתבארו בדף ח'.

- חילוק בין משיח וציבור להדיוט [ונשיא], לעניין חיוב באשם תלוי, כבר נתבאר בדף ז'.

שם נתבאר רק, שציבור ומשיח אינם מביאים אשם תלוי. אולם מתוך המבואר שם, יש ללמוד, שהדיוט ונשיא מביאים אשם תלוי.

- חילוקי החיוב באשם תלוי, נתבארו לעיל בדפים ח' ט'.

אשם ודאי

נאמר בפרשת אשם גזילות ואשם מעילות, "נפש", והדיוט, וכהן משיח, ונשיא, בכלל נפש הם, ולכן כולם מביאים קרבן אשם ודאי האמור בהם.

אבל [כששגגו] **צבור** [על פי הוראת טעות של בית דין] **אין מביאים אשם ודאי**, שאינם בכלל "נפש".

סליק פרק הורה בהן משיח

פרק שלישי בהן משיח

דף י

הדיוט משוח ועבר

משעה שנמשח הכהן בשמן המשחה, מעתה ועד עולם, אם יחטא [בשגגה מחמת טעות בהוראה], חטאת קבועה שלו היא פר כהן משיח, [ולא כשבה או שעירה כהדיוט].

ואפילו אם יחטא לאחר שעבר ממשיחותו, [ומינו כהן אחר תחתיו], שנאמר, "אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם והקריב על חטאתו אשר חטא פר פן בקר תמים לה' לחטאת", ללמד שמביא את הקרבן האמור בפרשה, אף על חטא שחטא אחר שעבר ממשיחותו.

וכל שכן שאם חטא, [בשגגה מחמת טעותו בהוראה], **קודם שעבר** ממשיחותו, **ובא להקריב קרבנו לאחר מכן**, הוא מביא פר לחטאת.

אבל על חטאים שחטא קודם שנמשח, אינו מביא פר כהן משיח, אפילו אם בא להקריב את חטאתו אחר שכבר נמשח, שנאמר, "אם הפכהן הפְּשִׁיחַ יִחָטָא", ללמד שאין הפרשה מדברת, אלא בחטאים שחטא אחר שנמשח.

לדעת חכמים – בכל אופן שחטא קודם שנמשח, מביא כשבה ושעירה כהדיוט, אפילו אם נודע לו חטאו ובא להקריב את קרבנו לאחר שנמשח **ולדעת רבי שמעון – רק אם נודע לו חטאו קודם שנמשח**, מביא כשבה ושעירה כהדיוט, אפילו אם בא להקריב את קרבנו אחר שנמשח. אבל אם נודע לו חטאו אחר שנמשח, אינו מביא שום קרבן, כי דין הבאת הקרבן תלוי במצבו גם בשעת החטא, וגם בשעת ידיעת החטא, ורק אם היה בשני זמנים הללו באותו מצב, מביא את חיובו כפי מצבו אז, אבל אם נשתנה מצבו בין זה לזה, לא יביא שום קרבן. [ומבואר בגמרא בדף יא, שדין זה למד, ממה שנאמר בעניין חטאת יחיד, "וְאִם נָפֶשׁ אַחַת תִּחָטָא בְּשִׁגְגָה מִעַם הָאֲרָץ", במ"ס, ללמד, שלא כל עם הארץ שחטא בכלל הפרשה, אלא רק מי שחטאו ונודע להם בעודם הדיוטות, אבל מי שנודע לו חטאו אחר שכבר נמשח, אינו מביא את החטאת האמורה בפרשה הזו].

הדיוט נשיא והדיוט

אין הנשיא מתייחד בחטאת קבועה של שעיר, אלא בחטאים שחטא [בשגגה] **בעודו נשיא**, ואפילו בא להקריב את קרבנו עליהם אחר שעבר מגדולתו.

אבל כשחטא [בשגגה] **אחר שעבר מגדולתו, דינו כהדיוט**, ומביא על חטאו כשבה או שעירה, שנאמר, "אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחָטָא", ללמד שאין הפרשה מדברת אלא בחטאים שחטא בעודו נשיא.

וכן כשחטא [בשגגה] **קודם שנתמנה לנשיא, מביא על חטאו כשבה או שעירה כהדיוט, אפילו אם בא להקריב את חטאתו אחר שכבר נתמנה לנשיאות**, שנאמר, "אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחָטָא", ללמד שאין הפרשה מדברת, אלא בחטאים שחטא אחר שנתמנה לנשיא.

לדעת חכמים – בכל אופן שחטא קודם שנתמנה, מביא כשבה ושעירה כהדיוט, ואפילו אם בא להקריב את קרבנו אחר שנתמנה.

ולדעת רבי שמעון – רק אם נודע לו חטאו קודם שנתמנה, מביא כשבה ושעירה כהדיוט, אפילו אם בא להקריב את קרבנו אחר שנתמנה. אבל אם נודע לו חטאו אחר שנתמנה, אינו מביא שום קרבן, כי דין הבאת הקרבן תלוי גם במצבו בשעת החטא, וגם במצבו בשעת ידיעת החטא, ורק אם היה בשני זמנים הללו באותו מצב, מביא את חיובו כפי מצבו אז, אבל אם נשתנה מצבו בין זה לזה, לא יביא שום קרבן. [ומבואר בגמרא בדף יא, שדין זה למד, ממה שנאמר בעניין חטאת יחיד, "מִעַם הָאֲרָץ", כמבואר לעיל].

ובגמרא בדף יא הסתפקו, האם רק לעניין חטאת קבועה הדין כן, כי דינו שונה בזה בין הדיוטות לנשיאות. אבל לעניין אשם תלוי, שדינו שווה בין הדיוטות לנשיאות, מודה רבי שמעון, שאפילו ספק חטא בהדיוטות, ונודע לו בנשיאות, שהוא מביא אשם תלוי.

שעיר נשיא, חמור יותר מפר כהן משיח, כי חיובו של שעיר נשיא בא בנקל, שכן שעיר נשיא בא על כל חטא ששגג נשיא במעשה, ופר כהן משיח אינו בא אלא כששגג כהן משיח במעשה מחמת טעותו בהוראה.

ואם כן, אם יש מקום לחלק ביניהם לעניין חטאים שחטאו אחר שעברו מגדולתם, מסברא היה נראה, ששעיר קרב לנשיא, אף כשחטא אחר שעבר מגדולתו, ופר אינו קרב למשוח, כשחטא אחר שעבר מגדולתו.

ולכן נכתבו בתורה שני הפסוקים הנ"ל, לומר, שאדרבה, משיח מביא פר אף כשחטא אחר שעבר מגדולתו, [ואינו כנשיא], ונשיא אינו מביא שעיר כשחטא אחר שעבר מגדולתו, [ואינו כמשוח].

מסכת הוריות

פרק שלישי כהן משיח דף י

שעת החטא	שעת הידיעה	שעת ההקרבה	הקרבן
הדיוט			כשבה או שעירה כהדיוט
הדיוט		כהן משיח	כשבה או שעירה כהדיוט
הדיוט	כהן משיח		לרבנן – כשבה או שעירה כהדיוט לרבי שמעון – פטור [כי אין חטא וידיעה בדין אחד]
כהן משיח			פר כהן משיח
כהן משיח	משוח שעבר	פר כהן משיח	
כהן משיח	משוח שעבר		פר כהן משיח
משוח שעבר			פר כהן משיח
הדיוט		נשיא	כשבה או שעירה כהדיוט
הדיוט	נשיא		לרבנן – כשבה או שעירה כהדיוט לרבי שמעון – פטור [כי אין חטא וידיעה בדין אחד]
נשיא			שעיר נשיא
נשיא	עבר מגדולתו	שעיר נשיא	
נשיא	עבר מגדולתו		לרבנן – שעיר נשיא כשעת החטא לרבי שמעון – פטור [כי אין חטא וידיעה בדין אחד]
עבר מגדולתו			כשבה או שעירה כהדיוט

אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחָטָא

כשאמרה תורה "אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחָטָא", אין הכוונה שבוודאי יהיה הדבר, וגזרה היא, שכל נשיא יחטא ויביא את הקרבן האמור בו, אלא הכוונה, שאם יארע כן שנשיא יחטא, יביא את הקרבן האמור בו, [שכן פרשה זו היא כפרשת כהן משיח, ובה נאמר "אם הפכה המשיח יִחָטָא", ואם כן, הוא הדין לעניין נשיא].

כִּי תִבְאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לְאֶחְזָה

וְנִתְּתִי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֶחְזָתְכֶם

לדעת רבי יהודה – הכתוב הזה מלמד, שבוודאי יהיה כן, כלומר כשיבואו לארץ, יתן ה' נגע צרעת בבתיהם [ובישר להם הכתוב שנגזר עליהם הדבר הרע הזה].

ולדעת רבי שמעון – לא בא הכתוב לומר שוודאי יארע להם כן, אלא שאין הבית טמא, אלא כשבא בו הנגע מאיליו בידי שמים, [ובכלל זה כשבאו בדרך הטבע בידי אדם, כגון על ידי הכאה או נפילה או כוויה], אבל אם בא הנגע באונס, כגון על ידי נפחת שדים ורוחות [כדברי רבא], או על ידי כשפים [כדברי רב פפא] אין הבית מטמא.

-

זב אינו נטמא על ידי ראיית אונס. אבל נגעים [בין נגעי גוף בין נגעי בגדים ובין נגעי בתים], **טמאים גם כשבאו באונס**, [כגון על ידי נפילה, או הכאה, או כוויה, (ויתכן שלדעת רב פפא, נגעים מטמאים אף כשבאו על ידי שדים ורוחות)].

טומאות שקודם מתן תורה

מי שראה זיבה קודם מתן תורה, לא נטמא בה, שנאמר בעניין טומאת זיבה, "אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה [בעתיד] זָב מִבְּשָׂרוֹ זָבוֹ טָמֵא הוּא", ללמד, שאין הכתוב מטמא אלא את הזב מכאן ולהבא.

וכמו כן מי שהתנגע קודם מתן תורה, לא נטמא בו, שנאמר בעניין טומאת נגעים, "אָדָם כִּי יִהְיֶה [בעתיד] בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ סִפְחַת אוֹ בְּהֶרֶת וְהָיָה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרַעַת", ללמד, שאין הכתוב מטמא אלא את מי שארע בו נגע מכאן ולהבא.

[והיה הכתוב צריך לפרש זאת גם לעניין טומאת נגעים, כי אם היה כתוב כן רק לעניין טומאת זיבה, היה מקום לומר, שרק זיבה אינה מטמאת אלא לאחר מתן תורה, שכן היא קלה גם בכך שאינה מטמאת באונס, אבל נגעים חמורים, שמטמאים גם באונס (מכה או כוויה), יטמאו גם כשבאו קודם מתן תורה].

נשיא שנצטרע

מצורע אינו ראוי להיות מלך, שנאמר, "וַיִּנְגַע ה' אֶת הַמֶּלֶךְ [עוזיהו] וַיְהִי מְצָרַע עַד יוֹם מוֹתוֹ וַיֵּשֶׁב בְּבֵית הַחֲפְזִית [שנעשה חופשי ממלכותו] וַיּוֹתֵם בֶּן הַמֶּלֶךְ עַל הַבַּיִת שֹׁפֵט אֶת עַם הָאָרֶץ".

מסכת הוריות

פרק שלישי בהן משיח דף י

ומאחר שנאמר בעניין שעיר נשיא, "אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחָטָא", ללמד שאינו מביא שעיר, אלא על חטאים שחטא בעודו נשיא, כשנצטרע הנשיא, ונעשה חופשי ממלכותו, יצא מכלל הפרשה הזו, ואם חטא בשגגה, מביא כשבה או שעירה כהדיוט.

שררה היא עבדות

רבן גמליאל ורבי יהושע היו מהלכים בספינה. לרבן גמליאל היתה פת [צידה לדרך], ולרבי יהושע היו פת וסולת, [כלומר קמת, שהוא מתקיים יותר מהפת]. וכשאזלה הפת של רבן גמליאל, אכל מהסולת של רבי יהושע, [על ידי אפייתה].

אמר רבן גמליאל לרבי יהושע – האם ידעת שנתעכב בדרך כל כך, שהבאת עימך סולת.

אמר רבי יהושע – **יש כוכב אחד שעולה אחת לשבעים שנה, ומתעה את הספנים**, ואמרתי, שמא יעלה ויתעה אותנו.

אמר רבן גמליאל – כל כך הרבה חכמה יש בידך, ואתה עולה [ויש גורסים יורד] בספינה לסחורה בשביל מזונותיך, [ואינם מצויים לך בנקל].

אמר רבי יהושע – עד שאתה תמה עלי, תמה על שני תלמידים שיש לך ביבשה, רבי אלעזר חסמא, ורבי יוחנן בן גודגדא, שיודעים לשער כמה טפות יש בים, ואין להם פת לאכול, ולא בגד ללבוש.

נתן רבן גמליאל דעתו עליהם, להושיבם בראש, כדי שיהיו מתפרנסים מאותה שררה שיתן להם, וכשעלה ליבשה, שלח להם, ולא באו, חזר ושלח ובאו.

אמר להם רבן גמליאל – **כמדומים אתם ששררה אני נותן לכם**, [שלא באתם בשליחות ראשון שהייתם בורחים מן הגדולה], **עבדות אני נותן לכם**, [שהשררות, עבדות הוא לו לאדם, לפי שמוטל עליו עול רבים], שכך אמרו הזקנים לרחבעם בתחילת מלכותו, "אם היום תהיה עֶבֶד לְעַם הַזֶּה", [וכן נאמר בעוזיה כשנצטרע ובטל מהמלוכה, "וַיֵּשֶׁב בְּבֵית הַחֶפְזִית", כלומר שנעשה חופשי מעבדות של מלוכה].

אשרי הדור שהנשיא שלו

מביא קרבן על שגגתו

[דרשת רבן יוחנן בן זכאי]: בכל פרשיות חטאת קבועה נאמר בהם לשון "אם", [נ"אם הפהן המְשִׁיחַ יִחָטָא], "וְאִם כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ", "וְאִם נִפְשׁ אַחַת תִּחָטָא בְּשִׁגְגָה", ובפרשת שעיר נשיא, שינה הכתוב ממנהגו, ואמר, "אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחָטָא", לשון אשרי, ללמד, שאשרי הדור שהנשיא שלו מביא קרבן על שגגתו.

שכן אם המלך, שאין ליבו כפוף, בכל זאת מרגיש שחטא, ונותן לב להתכפר, כל שכן שההדיוטות, שליבם כפוף, נותנים ליבם להתכפר.

ואם על שגגתו המלך נותן לב להביא קרבן, כל שכן שעל זדונותיו הוא מצטער, וחוזר בתשובה.

-

אמר קהלת: "יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר [לשון אשרי] **יֵשׁ צְדִיקִים אֲשֶׁר מַגִּיעַ אֲלֵהֶם כְּמַעֲשֵׂה הַרְשָׁעִים וַיֵּשׁ רְשָׁעִים שְׂמֹגִיעַ אֲלֵהֶם כְּמַעֲשֵׂה הַצְּדִיקִים** אֲמַרְתִּי שְׂגָם זֶה הֶבֶל".

דרש רב נחמן בר רב חסדא – אשריהם לצדיקים, שמגיע אליהם בעולם הזה צרות, [שהם מעשה הרשעים בעולם הבא], כי כך יזכו הצדיקים לטובה שלימה בעולם הבא. **ואוי להם לרשעים, שמגיע אליהם בעולם הזה טובות**, [שהם מעשה הצדיקים בעולם הבא], כי כך יפרעו מהרשעים רעה שלימה בעולם הבא.

ורבא הקשה על כך, שכן לדעתו, אין רע לצדיקים, אם יאכלו טובה בשני העולמות.

ולכן **דרש רבא – אשריהם לצדיקים, שמגיע אליהם בעולם הזה טובות**, [שהם מעשה רשעים בעולם הזה], כי כך זוכים הצדיקים לשני עולמות. [ומקרא זה התקיים ברב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, כשהיו מסכתות שגורות בפיהם, והיה להם פנאי לעסוק בתורה, על ידי שהיתה להם קרקע שהיו נזונים ממנה ברווח, בלא לטרוח אחר מזונות]. ואוי להם לרשעים, **שמגיע אליהם בעולם הזה צרות**, [שהם כמעשה צדיקים בעולם הזה], כי כך מפסידים הרשעים שני עולמות.

מסכת הוריות

פרק שלישי בהן משיח דף י

מי חכם ויבו אלה נבון וידעם כי ישירים דרכי ה'

וצדקים ילכו בם ופושעים יפשו בם

מכאן למדנו שיש שנים העושים דבר שווה, הצדיק זוכה בו, כי עושה אותו כהוגן, והרשע נכשל בו, כי עושה אותו שלא כהוגן, [ולכן, גם העושה דבר ראוי, יש לו להיזהר שלא יעשהו באופן שנמצא נכשל בו, במקום לזכות בו].

לדעת רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן – כגון שני בני אדם שצלו פסחיהם, אחד אכלו לשום מצוה, ואחד אכלו [שלא לשם מצווה, אלא] לשום אכילה גסה [של קנוח סעודה]. זה שאכלו לשום מצוה, "וצדקים ילכו בם". זה שאכלו לשום אכילה גסה, "ופושעים יפשו בם". [וריש לקיש אמר, שהאוכל פסח לשם אכילה גסה, אף שאין זה מצווה מן המובחר, מכל מקום אינו נקרא רשע].

ולדעת ריש לקיש – כגון שני בני אדם, זה אשתו ואחותו עמו בבית, וזה אשתו ואחותו עמו בבית, אחד נזדמנה לו אשתו, ואחד נזדמנה לו אחותו. זה שנזדמנה לו אשתו, "וצדקים ילכו בם". וזה שנזדמנה לו אחותו, "ופושעים יפשו בם". [ורבא אמר, שאין הכתוב מדבר אלא בשנים שהלכו באותה דרך ממש, אבל אלו לא עשו אותו מעשה ממש].

ולדעת רבא – כגון לוט ושתי בנותיו. הן שנתכוונו לשם מצוה, "וצדקים ילכו בם". והוא שנתכוון לשם עבירה, "ופושעים יפשו בם".

לוט נתכוון לשם עבירה

במעשה לוט ובנותיו, אמרו חכמים, שהוא נתכוון לעבירה, ולא למצווה [כבנותיו], שכן מצינו שכל הליכתו לסדום, היתה לשם עבירה, שנאמר "וישא לוט את עיניו וירא את כל כפר הירדן כי כלה משקה", ואמר רבי יוחנן, שכל הפסוק הזה לשם עבירה נאמר:

"וישא לוט" – כמו, "ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף ותאמר שכבה עמי".

"את עיניו" – כמו "ויירד שמשון ותמנתה וירא אשה בתמנתה מבנות פלשתים ... ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני".

"וירא" – כמו "וירא אתה שקם בן חמור החוי נשיא הארץ ויקח אתה וישכב אתה ויענה".

"את כל כפר הירדן" – כמו "כי בעד אשה זונה עד כפר לחם".

"כי כלה משקה" – כמו "כי זנתה אַמֶּם הבישה הורתם כי אַמְרָה אַלְכָה אַחְרֵי מְאֵהְבֵי נַתְנִי לַחֲמִי וּמִימֵי צַמְרֵי וּפְשָׁתַי שְׁמַנִּי וְשִׁקוּיִי".

ומאחר שכן היתה דרכו של לוט, אף במעשה בנותיו, אין לך לדונו לזכות, אלא לחובה, שנתכוון לעבירה.

ותשקיך את אביהן יין בלילה הוא ותבא הבכירה ותשכב את אביה ולא ידע בשכבה ובקומה. ויהי ממחרת ... ותשקיך גם בלילה ההוא את אביהן יין ותקם הצעירה ותשכב עמו ולא ידע בשכבה ובקמה.

תנא משום רבי יוסי בר רבי חוני, למה נקוד על וי"ו שבקומה של בכירה, לומר לך, שבשכבה לא ידע, אבל בקומה ידע, ואף על פי כן נתן שישקוהו גם בלילה השני, כי היה חפץ בדבר, ולא היה אנוס.

דרשת רבה: "אח נפשע [=נמרד] מקרית עז [זה לוט שפירש מאברהם]. ומדינים כבירים ארמון כלומר מחמת מעשיו נעל וסגר בינו לבין בני ישראל, שאין בניו באים בקהל ה', שנאמר, "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'".

דרשת רבא או רבי יצחק: "לתאונה [של עבירה] בקש נפרד [זה לוט, שנפרד מאברהם, כמו שנאמר "ויפרדו איש מעל אחיו"] בכל תושביה ותגלע [שנתגלה קלונו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, שנאמר, "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'", ושנינו, 'עמוני ומואבי אסורים איסור עולם']".

אמר עולא: תמר זנתה, וזימרי זינה. תמר זנתה, [ונתכוונה לשם מצווה, כדי להעמיד זרע מן הצדיקים, כמו שנאמר, "כי ראתה פי גדל שלה והוא לא נתנה לו לאשה"], זכתה ויצאו ממנה מלכים [דוד וזרעו], ונביאים [אמוץ וישעיה]. זימרי זינה, [ונתכוון לשם עבירה], ונפלו כמה רבבות מישראל.

אמר רב נחמן בר יצחק: גדולה עבירה לשמה [כלומר לשם מצווה] כמצוה שלא לשמה, שנאמר, "תברך מנשים יעל אשת חבר הקיני [על עבירה שעשתה עם סיסרא, ולשם מצוות הצלת ישראל התכוונה להתיש כוחו, שתהא יכולה להורגו]

מסכת הוריות

פרק שלישי בהן משיח דף י

מְנַשִּׁים בְּאֵהָל תִּבְרָךְ [כלומר, תבורך על כך, כמו שנתברכו שרה רבקה רחל ולאה, הקרויות נשים באהל, שנאמר בשרה ורבקה, "וַיְבָאָהּ יִצְחָק [לרבקה] הָאֵהָלָה שָׂרָה אָמוֹ", ונאמר ברחל ולאה, "וַיֵּצֵא מֵאֵהָל יָאָה וַיָּבֵא בְּאֵהָל רַחֵל", והן כשאמרו לבעליהן לבוא על שפחותיהן, לא לשם מצווה התכוונו, אלא משום קנאתן].

אמר רבי יוחנן: **שבע בעילות בעל אותו רשע** [=סיסרא] באותה שעה, שנאמר "בין רגליה פָּרַע נָפֶל שָׁכַב בֵּין רַגְלֶיהָ פָּרַע נָפֶל בְּאֶשֶׁר פָּרַע שָׁם נָפֶל שָׂדוּד".

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: [יעל לא נהנתה מביאת סיסרא, כן] אפילו **טובתם של רשעים רעה היא אצל צדיקים**.

אמר רב יהודה אמר רב: **לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה**, שבשכר ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלק הרשע, זכה ויצתה ממנו רות. [שיצא ממנה דוד שריוה להקדוש ברוך הוא בשירות ובתשבחות].

ואמר רבי יוסי ברבי חנינא: רות, בת בנו של עגלון, בן בנו של בלק מלך מואב.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מנין **שאין הקדוש ברוך הוא מקפח אפילו שכר שיחה נאה**, שהבכירה שפרסמה את המעשה, בקראה לבנה מואב, [כלומר יצא מאבין], נאמר על זרעה, "אֵל תִּצַּר אֶת מוֹאֵב וְאֵל תִּתְגַּר בָּם מִלְחָמָה", כלומר, רק להילחם בהם אסור, אבל מותר לצערם. ואילו הצעירה, שהסתירה את המעשה, בקראה לבנה בן עמי, נאמר על זרעה, "אֵל תִּצַּרְם וְאֵל תִּתְגַּר בָּם" כלל, כלומר אפילו לצערם אסור.

דף יא

אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה: **לעולם יקדים אדם לדבר מצוה**, שבשכר לילה אחת שקדמה בכירה לצעירה, זכתה וקדמתה ארבע דורות בישראל: (א) עובד בנה של רות. (ב) ישי בנו. (ג) דוד בנו. (ד) שלמה בנו. ואילו הצעירה, לא היה לה בן בישראל, עד רחבעם בן שלמה, שהוא בנה של נעמה העמונית אשת שלמה.

כבר נתבאר [בתחילת פרק שני], שכהן משיח ששגג במעשה בלבד, אינו מביא על כך שום קרבן, אף לא חטאת יחיד כשבה או שעירה, שנאמר בקרבן חטאת יחיד, הבא [אף] על שגגת מעשה בלבד, "וְאִם נִפְּשׂ אֶחָת תִּחַטָּא בְשִׁגְגָה מִעַם הָאֲרָץ", במ"ם, ללמד, שלא כל עם הארץ בכלל הפרשה, ויש יוצאים מכללה, כגון כהן משיח.

כבר נתבאר [בתחילת הפרק], שלדעת רבי שמעון נאמר בקרבן חטאת יחיד, "מִעַם הָאֲרָץ", במ"ם, ללמד, שאין מביא קרבן זה אלא מי שהיה הדיוט גם בשעת החטא וגם בשעה שנודע לו חטאו.

אכל חצי שיעור בהדיוטות

וחצי שיעור בנשיאות

הדיוט או נשיא שאכלו איסור, [כגון חלב או דם] בשיעור של כזית, [בשגגת מעשה], חייבים להביא על כך חטאת קבועה, [הדיוט מביא כבשה או שעירה. ונשיא מביא שעיר].

ודווקא כשאכלו שיעור שלם של איסור כשהיו במצב אחד, אבל הדיוט שאכל חצי שיעור של איסור, ומינו אותו לנשיא, והמשיך לאכול את האיסור, עד השלמת השיעור, אינו מביא חטאת יחיד כהדיוט, כי נאמר בפרשת הדיוט "מִעַם הָאֲרָץ", במ"ם, ללמד, שלא כל עם הארץ בכלל הפרשה, אלא רק מי שאכל שיעור שלם של איסור בעודו הדיוט, [והוא הדין שאין בכלל פרשת שעיר נשיא, אלא מי שאכל שיעור שלם של איסור בעודו נשיא], ואם כן **אינו מביא שום קרבן**.

חצי שיעור בהדיוטות שקודם נשיאות

וחצי שיעור בהדיוטות שאחר נשיאות

רבא הסתפק, בדינו של האוכל חצי כזית חלב כשהוא הדיוט, ונתמנה לנשיא, והעבירו אותו מהנשיאות, וחזר ואכל חצי כזית חלב, **האם נחשב הוא כהדיוט שאכל כזית שלם של חלב**, ומביא חטאת יחיד כהדיוט, או מאחר שיש הפסק של נשיאות בין שתי האכילות, אינן מצטרפות.

מסכת הוריות

פרק שלישי בהן משיח דף י

[ומבואר בגמרא, שאם בין האכילות לא היה בר קרבן כלל, דין פשוט הוא, שאינן מצטרפות. וכל הספק הוא רק משום שגם בין האכילות היה בר קרבן, שכן אם היה חוטא, היה מביא שעיר נשיא].

-

ספיקו של רבי זירא לעניין חיוב אשם תלוי, כשחטא בהדיוטות, ונודע לו בנשיאות, מבואר בדף י".

מומר שחטא בשגגה

ורוצה להקריב על כך חטאת

א. מומר להכעיס לאותו דבר.

מי שהוא מומר להכעיס לדבר מסוים, כגון שרגיל לאכול חלב במזיד, [אף כשיש בידו לאכול היתר], וארע שאכל חלב בשגגה, [כגון שהיה סבור שהוא שומן], ובא להקריב חטאת על כך, **לדברי הכל אין מקבלים ממנו:**

לדעת תנא קמא – יש ללמוד זאת מהכתוב בעניין חטאת יחיד **"מעם הארץ"**, במ"ם, המלמד, שאין כל עם הארץ בכלל כפרת חטאת זו, והמומרים הם יוצאים מכלל עם הארץ בזה, ואין להם כפרת חטאת.

ולדעת רבי שמעון ברבי יוסי – יש ללמוד זאת מהכתוב בעניין שעיר נשיא **"ועשה אחת מקל מצות ה' אקיו אשר לא תעשינה בשגגה ואשם"**, הבא ללמד, שאינו מביא קרבן, אלא על דברים שחטא בהם מחמת שגג בדבר, ואם היה יודע שיש כאן איסור, לא היה חוטא, אבל מי שדרכו לחטוא גם בידעה, ואם היה יודע שאיסור בידו, גם כן היה אוכל, אינו מביא חטאת על השגגה.

ב. מומר להכעיס לדבר אחר.

מי שהוא מומר להכעיס לדבר מסוים, כגון שרגיל לאכול חלב במזיד, [אף כשיש בידו דבר היתר לאוכלו], אבל דם אינו אוכל, [כדי לא לעבור על איסור התורה בזה], וארע שאכל דם בשגגה, ובא להקריב חטאת על כך, **לדברי הכל מקבלים אותה ממנו**, כי לעניין דם אינו נחשב כלל כמומר, (זה הטעם לדברי תנא קמא), ועוד, שהלא אם היה יודע שהוא דם, לא היה אוכל, (זה הטעם לדברי רבי שמעון ברבי יוסי).

ג. מומר לתיאבון [לאותו דבר].

מי שהוא מומר לתיאבון לדבר מסוים, כגון שרגיל לאכול חלב במזיד, רק כשאין לו דבר היתר לאכול, אבל כשיש לו דבר היתר, אינו אוכל את האיסור, וארע שאכל חלב בשגגה, [כגון שהיה סבור שהוא שומן], ובא להקריב חטאת על כך:

לדעת תנא קמא [בשתי הברייתות] – מאחר שרגיל לאכול את האיסור במזיד, הרי זה נחשב כמומר להכעיס, ואין מקבלים את הקרבן מידו. [ולדעת תנא קמא בברייתא שניה, רק העובר על איסורי תורה דינו כמומר, אבל לא העובר על איסורים מדברי חכמים. ולדעת רבי יוסי ברבי יהודה, אפילו עובר על איסורים מפורסמים מדברי חכמים, כלבישת כלאים באופן שאינם אסורים אלא מדברי חכמים, הרי זה מומר].

ולדעת רבי שמעון ברבי יוסי – מאחר שאם היה לו דבר היתר היה אוכלו ולא את האיסור, אינו כמומר, ומקבלים את הקרבן מידו.

שחיטת צדוקי ומין אסורה בהנאה

כי הוא שוחט לעבודה זרה

יש אומרים – שכל החוטא באיסורי תורה להכעיס [כגון שיש בידו היתר ואוכל את האיסור], הרי הוא כצדוקי. והרגיל לעבור באיסורי תורה, שנפשו של אדם קצה בהם, כאכילת נבילות וטריפות שקצים ורמשים ושתיית יין נסך, מאחר שעושה דברים שנפשו של אדם קצה בהם ודאי אינו עושה לתיאבון אלא להכעיס ונחשב הוא כצדוקי. [אבל אם אכל שקץ פעם אחת, יתכן שכוונתו לטעום אותו, ולתיאבון עושה, ולא להכעיס].

ויש אומרים – שאין צדוקי אלא העובד עבודת כוכבים ממש.

כלאי בגדים

לא אסרה תורה בגד כלאים, אלא שעטנז, כלומר, שנעשו בו כל שלוש הפעולות הבאות בצמר ופשתים יחדיו. (א) שוע. כלומר שנפצו צמר ופשתים יחדיו. (ב) טווי. כלומר שטוו חוטים של צמר ופשתים יחדיו. (ג) נוז. כלומר שארגו בגד מהחוטים הללו.

מסכת הוריות

פרק שלישי בהן משיח דף י

וחכמים אסרו בגד כלאים, אפילו כשנעשית בו רק אחת מהפעולות הללו. (א) שוע בלבד. כלומר שמנפץ צמר ופשתים יחדיו, ועשה מהם לבד, בלא טוייה ואריגה. **(ב) טווי בלבד.** כלומר שטוה צמר ופשתים יחדיו, (ותכף בו שתי תכיפות כדי שלא יפרדו זה מזה), אפילו לא נופצו יחד, ולא נארגו יחד בבגד. **(ג) נוז בלבד.** כלומר, שארגו אפילו חוט אחד של צמר בבגד פשתן, או חוט אחד של פשתן בבגד צמר.

מי הוא הנשיא שחטאת קבועה שלו היא שער

נאמר בתורה בפרשת החטאות, "אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחַטָּא ... וְהָבִיא אֶת קָרְבָּנוֹ שְׁעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים", ואף שבשאר מקומות נקראו גם ראשי השבטים בשם נשיאים, בפרשה זו לא נקרא נשיא אלא מלך ישראל, שאין שום שררה על גביו.

שנאמר בפרשה, "וְעָשָׂה אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֱלֹקָיו", כלשון האמורה במלך, "שׁוֹם תְּשִׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ ... לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹקָיו", וכשם ששם הכוונה למלך, שאין על גביו שום שררה אלא ה' אלוקיו, כך בפרשה זו, הכוונה למלך, שאין על גביו שום שררה, אלא ה' אלוקיו. [להוציא את נשיאי השבטים, שהיו כפופים למלך].

ובשעה שנחלקה מלכות ישראל לשתיים, מלכי ישראל ומלכי יהודה, שניהם בכלל הפרשה, כי לא היו כפופים זה לזה, וכל אחד מהם אין על גביו אלא ה' אלוקיו.

אבל נשיאי ארץ ישראל כרבי וביתו, אף שהיו ראשים לכל בני ארץ ישראל, אינם בכלל פרשת שער נשיא, [אפילו אם היה בית המקדש נבנה בימיהם], כי היו כפופים לראש הגולה שבבבל, שנאמר, "לא יָסוּר שֵׁבֶט [=מקל] מִיְהוּדָה [זה ראש הגולה שבבבל שרודה את ישראל במקל] וּמַחֲקֵק מִבֵּין רַגְלָיו [אלו בני בניו של הלל שמלמדים תורה לישראל ברבים]", ואם כן נשיאי ארץ ישראל, אף שהם גדולים בחכמה, כפופים לראשי הגולה שבבבל, שיש להם שלטון לרדות את העם. [ומכאן משמע שראשי הגולה הם כן בכלל פרשת שער נשיא].

פרשת שמן המשחה [שמות ל']

וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. וְאֶתָּה קַח לָךְ בְּשָׂמִים רֹאשׁ [חשובים] מֵרֶדְדֹר חֲמֵשׁ מְאוֹת וְקִנְמוֹן בְּשָׂם [לפי שהקנמון קליפת עץ הוא, יש שהוא טוב ויש בו ריח טוב וטעם, ויש שאינו אלא כעץ, לכך הוצרך לומר קנמן בשם, מן הטוב] מִחֲצִיתוֹ חֲמֵשִׁים וּמְאֹתָיִם [מחצית הבאתו תהא חמשים ומאתים, נמצא כולו חמש מאות, כמו שיעור מר דרור, אם כן, למה נאמר בו חצאין, גזירת הכתוב היא להביאו לחצאין, להרבות בו שתי הכרעות, שאין שוקלין עין בעין] וְקִנְהָ בֶשֶׂם [קנה של בשם לפי שיש קנים שאינן של בשם, הוצרך לומר בשם] חֲמֵשִׁים וּמְאֹתָיִם [סך משקל כולו]. וְקִדָּה [שם שורש עשב, ובלשון חכמים קציעה] חֲמֵשׁ מְאוֹת בְּשָׂקֵל הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זַיִת הָיוּ [שנים עשר לוגין, ונחלקו בו חכמי ישראל רבי מאיר אומר בו שלקו את העיקרין. אמר לו רבי יהודה והלא לסוך את העיקרין אינו סיפק, אלא שראום במים, שלא יבלעו את השמן, ואחר כך הציף עליהם השמן עד שקלט הריח וקפחו לשמן מעל העיקרין]. וְעֲשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מְשַׁחַת קֹדֶשׁ רֶקַח מְרַקַּחַת מְעֻשָׂה רֶקַח [רקח שם דבר הוא, והטעם מוכיח שהוא למעלה, והרי הוא כמו רקח, רגע, ואינו כמו רגע הים, וכמו רקע הארץ, שהטעם למטה, וכל דבר המעורב בחבירו, עד שזה קופח מזה או ריח או טעם קרוי מרקחת. רקח מרקחת היינו רקח העשוי על ידי אומנות ותערובות. מעשה רוקח הוא שם האומן בדבר] שֶׁמֶן מְשַׁחַת קֹדֶשׁ יְהִיָּה. וּמְשַׁחַתְּ בּוֹ [כל המשיחות כמין כי יונית, חוץ משל מלכים שהן כמין נזר] אֶת אֶהֱל מוֹעֵד וְאֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת. וְאֶת הַשְּׁלֶחַן וְאֶת כָּל כְּלָיו וְאֶת הַמִּנְרָה וְאֶת כְּלָיָהּ וְאֶת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת. וְאֶת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת כָּל כְּלָיו וְאֶת הַכִּיֹּר וְאֶת כָּנֹ. וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים כָּל הַנִּגְעֵ בָהֶם יִקְדָּשׁ. וְאֶת אֲהֲרֹן וְאֶת בְּנָיו תִּמְשַׁח וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם לְכַהֵן לִי. וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹר לֵאמֹר שֶׁמֶן מְשַׁחַת קֹדֶשׁ יְהִיָּה זֶה [בגיימטריה תריסר לוגין הוון] לִי לְדֹרֹתֵיכֶם [מכאן למדו רבותינו לומר שכולו קיים לעתיד לבא]. עַל בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיסָךְ [מן השמן הזה עצמו] וּבְמִתְכַנְתּוֹ [לשון חשבון] לֹא תַעֲשׂוּ כָמֵהוּ [בסכום סמניו לא תעשו אחר כמוהו במשקל סמניו הללו לפי מדת הין שמן, אבל אם פחת או רבה סממניו לפי מדת הין שמן מותר, ואף העשוי במתכונתו של זה, אין הסך ממנו חייב אלא הרוקח] קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יְהִיָּה לָכֶם. אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כָּמֵהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ [מאותו של משה] עַל זֶר [שאינו צורך כהונה ומלכות] וְנִכְרַת מֵעַמּוֹ.

שמן המשחה שעשה משה

אלו הדברים שמהם נעשה שמן המשחה: **(א) בשמים ראש מר דרור משקל 500 שקלים [של קודש]. (ב) קנמן בשם משקל 500 שקלים [של קודש]. (ג) קנה בושם משקל 250 שקלים [של קודש]. (ד) קידה משקל 500 שקלים [של קודש]. (ה) הין [=12 לוג] שמן זית.**

ומלאכת עשיית שמן המשחה היתה, שיתנו כל הבשמים הנ"ל את ריחם בשמן הזית הנ"ל, ושמן הזית הזה, שקיבל את ריח כל הבשמים הנ"ל, הוא שמן המשחה. ונחלקו חכמים כיצד

מסכת הוריות

פרק שלישי בהן משיח דף י

קיבל שמן הזית הנ"ל את ריחם של הבשמים הנ"ל.

לדעת רבי יוסי – לא היו מבשלים את הבשמים הנ"ל בשמן, שכן השמן מועט, והבשמים מרובים, ואפילו אם היו סכים אותם בשמן בלא בישול, היה כל השמן נבלע בהם, וכל שכן שאם היו מבשלים אותם בו, שלא היה נותר ממנו מאומה, מחמת בליעת הבשמים, ובליעת הקדרה, וחימום האש. ולכן, כך היו עושים, **תחילה משרים את הבשמים במים**, כדי שיתמלאו במים, ולא יבלעו מן השמן כל כך, **ומוציאים אותם מהמים, ומציפים עליהם את השמן כדי שיקלוט מהם את ריחם, ומיד לאחר מכן מסירים מהם את השמן**, ואין מניחים אותו לשהות עליהם.

ולדעת רבי יהודה – היו מבשלים את שמן הזית בבשמים הנ"ל, כדי שיקלוט מהם את ריחם, ואף על פי שהשמן מועט, והבשמים מרובים, נעשה בו נס, ולא חסר ממנו כלום, לא על ידי בליעת הבשמים והקדרה, ולא על ידי חימום האש, ואף לאחר שמשחו ממנו את המשכן, ואת כליו, ואת אהרן ובניו, כל שבעת ימי המילואים, וכן את שאר הכהנים והמלכים המשוחים, לא חסר ממנו כלום, וכולו קיים לעתיד לבוא, שנאמר, "שֶׁמֶן מְשַׁחַת קֹדֶשׁ יְהִיָּה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם", כלומר כמו שהוא, בשיעור שנים עשר לוג כמניין "זה", כך יהיה קיים לדורות.

מי נמשח בשמן המשחה

א. משכן וכליו בשבעת ימי המילואים. [שנאמר, "וּמְשַׁחְתָּ בּוֹ אֶת אֶהֱל מוֹעֵד וְאֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת. וְאֶת הַשֻּׁלְחָן וְאֶת כֶּל כֵּלָיו וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ הַקָּטָן. וְאֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת כֶּל כֵּלָיו וְאֶת הַכִּיֹּר וְאֶת כְּנֹו"].

ב. אהרן ובניו בשבעת ימי המילואים. [שנאמר, "וְאֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בָּנָיו תִּמְשָׁח"].

ג. כל כהן גדול בשעה שמתמנה לכהונה גדולה, ואפילו הוא כהן גדול בן כהן גדול, שנאמר, "וְהִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ תַּחֲתָיו מִבָּנָיו", ללמד שאין בנו נעשה כהן גדול תחתיו אלא אחר שנמשח.

ד. מלך שהוא תחילת משפחת מלכות דוד.

ה. מלך ממלכות דוד שהיו חולקים על מלכותו. [כשלמה שמשחוהו מפני מחלוקתו של אדוניה. וכיואש שמשחוהו מפני עתליה. וכיהואחז שמשחוהו מפני יהויקים שהיה גדול ממנו שתי שנים, (אלא שאותו משחו בשמן אפרסמון, ולא בשמן המשחה, כי כבר גנזו יאשיה אביו)].

- **אבל מלך בן מלך** [אף מבית דוד], **שאין חולקים על מלכותו, אינו נמשח**, אלא יורש מלכותו מאביו בלא משיחה, שנאמר במלך, "לְמַעַן יֵאָרֶיךָ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקָרֵב יִשְׂרָאֵל", ללמד שכשיש שלום בישראל, ואין מחלוקת, המלך מוריש מלכותו לבניו אף בלא משיחה.

- **ומלכים שאינם מבית דוד**, אפילו כשהם תחילת משפחת מלוכה, [ואינם בני מלכים], **אינם נמשחים**, שנאמר במשיחת דוד, "וַיֹּאמֶר ה' קוּם מְשַׁחֵהוּ כִּי זֶה הוּא", ללמד שרק מלכות דוד טעונה משיחה אבל מלכות אחרת אינה טעונה משיחה. ומכל מקום יהוא בן נמשי מלך ישראל, נמשח בשמן אפרסמון, כדי לחזק את מלכותו, מפני מחלוקתו של יורם בן אחאב.

ובני יאשיהו הבכור יוחנן השני יהויקים

השלישי צדקיהו הרביעי שלום

"הבכור יוחנן" – זה יהואחז, ונקרא בכור, כי מלך תחילה לכל אחיו, אבל באמת היה קטן מיהויקים אחיו בשתי שנים, והטעם לכך שמלך הצעיר קודם לבכור, כי לא היה הבכור ראוי למלוך. אבל אם היה ראוי למלוך, הוא קודם, כמו שנאמר, "וְאֶת הַמְּמַלְכָה נָתַן לְיְהוֹרָם [בן יהושפט] כִּי הוּא הַבְּכוֹר", [שבאותה שעה עדיין היה צדיק, וממלא מקום אבותיו, ואחר כך החמיץ].

"השני יהויקים".

"השלישי צדקיהו הרביעי שלום" – הוא צדקיהו הוא שלום, [כלומר אדם אחד הוא]. נקרא צדקיהו על ידי נבוכדנצר, שנאמר, "וַיִּמְלֹךְ מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת מִתְנֵיָה דָדוֹ תַּחֲתָיו וַיִּסַּב אֶת שְׁמוֹ צְדָקְיָהוּ", [שאמר לו, י-ה יצדיק עליך את הדין, אם תעבור על שבועתך, ותמרוד בי]. נקרא שלום, על שהיה משולם במעשיו, [כלומר צדיק גמור בעל מעשים טובים], א"נ על ששלמה מלכות בית דוד בימיו.

אבל באמת שמו מתניה, כמו שנאמר, "וַיִּמְלֹךְ מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת מִתְנֵיָה". ונקרא "השלישי", כי היה שלישי לבני יאשיה. ונקרא "הרביעי", כי מלך רביעי אחר יאשיה אביו, שכן תחילה מלך יהואחז, ולאחר מכן יהויקים, ולאחר מכן יכניה

מסכת הוריות

פרק שלישי בהן משיח דף יב

בן יהויקים, ולאחר מכן מלך הוא.

דף יב

דברים שנגזו

מאחר שראה יאשיה את הכתוב, "יולך ה' אתך ואת מלכך אשר תקים עליך אל גוי אשר לא ידעת אתה וְאַבְתִּיךָ", וחשש שמא יגלו עימהם דברים מקודשים, צוה שיגזו את הארון, שנאמר, "וַיֹּאמֶר לְלוֹיִם הַמְּבִינִים לְכֹל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים לְה' תָּנוּ אֶת אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ בְּבֵית אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל [כלומר גזו אותו. כי אם יגלה עימכם שוב] אֵין לָכֶם מִשָּׂא בְּכַתֵּף [להחזירו כלומר לא ישוב עימכם ולכן יש לגזו שלא יגלה] עֲתָה עֲבֹדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְאֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל".

ומשנגזו הארון, נגזו עמו **צנצנת המן**, [דבר זה למד בגזרה שווה, שנאמר בארון, "וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל", ונאמר בצנצנת, "וְיָתֵן שָׁמָּה מְלֶאךָה עֵמֶר מֶן", ומכאן, מה ארון נגזו, אף צנצנת נגזו].

וגם **שמן המשחה** נגזו, [ואף דבר זה למד בגזרה שווה, שנאמר בצנצנת המן, "וְהֵנַח אֹתוֹ לְפָנַי ה' לְמִשְׁמַרְתְּ לְדֹרֹתֵיכֶם", ונאמר בשמן המשחה, "שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם", ומכאן, מה צנצנת המן נגזו, אף שמן המשחה נגזו].

ואף **מקלו של אהרן שקדיה ופרחיה** נגזו, [וגם דבר זה למד בגזרה שווה, שנאמר בצנצנת המן, "לְמִשְׁמַרְתְּ לְדֹרֹתֵיכֶם", ונאמר במקלו של אהרן "לְמִשְׁמַרְתְּ לְאוֹת לְבָנֵי מִרְיָ", ומכאן, מה צנצנת המן נגזו, אף מקלו של אהרן נגזו].

וגם **הארגז ששלחו פלשתים דורון לישראל** נגזו, שכן הוא מונח בצד הארון, כמו שנאמר, "וַיִּלְקַחְתֶּם אֶת אֲרוֹן ה' וְנִתַּתֶּם אֹתוֹ אֶל הָעֲגֹלָה וְאֶת כָּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר הִשְׁבַּתְתֶּם לוֹ אֲשֶׁם תְּשִׁימוּ בְּאֲרֹגֶז מִצָּדוֹ וְשִׁלַּחְתֶּם אֹתוֹ וְהִלָּךְ".

אופן משיחת המלכים בשמן המשחה

היו מושכים אותם בשמן **כמין נזר**, כלומר מקיפים את ראשם סביב סביב בשמן, [על ידי שהמושח היה נוטל את השמן באצבעותיו, ונותנו על ראש המשוח סביב סביב].

ואין **מושחים את המלכים אלא על המעיין**, כדי שתמשך מלכותם, שנאמר "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לָהֶם קָחוּ עִמָּכֶם אֶת עֲבָדֵי אֲדֹנֵיכֶם וְהִרְכַּבְתֶּם אֶת שְׁלֹמֹה בְּנֵי עַל הַפָּרְדָּה אֲשֶׁר לִי וְהוֹרְדְתֶם אֹתוֹ אֶל גְּחוֹן".

אופן משיחת הכהנים בשמן המשחה

היו מושחים אותם בשמן, **כמין כף יוונית**, שהיו מתחילים למשוח באצבע בין ריסי עיניו של הכהן, ומושח באצבעו משם כלפי מעלה כלפי הראש, ומוסיף והולך עד שמגיע לעורף. ומלבד המשיחה הזו, גם היו **יוצקים** לכהן משמן המשחה על ראשו.

- יש **אומרים שתחילה יוצקים את השמן על ראשו, ואחר מושחים אותו**, שכן סדר הכתובים, "וַיִּצַק מִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אֶהֱרֹן וַיִּמָּשַׁח אֹתוֹ לְקֹדֶשׁוֹ".

- ויש **אומרים שתחילה מושחים את השמן, ואחר כך יוצקים אותו על ראשו**, כי המשיחה חשובה מהיציקה, שכן בכלי המשכן היתה משיחה בלבד בלא יציקה, ולכן המשיחה קודמת.

שמן שנמשח בו אהרן

"כִּשְׁמֶן הַטֹּב עַל הָרֹאשׁ יֵרָד עַל הַזָּקֹן זָקֹן אֶהֱרֹן שְׂיֵרָד עַל פִּי מְדוֹתָיו", כמין שני **טפי מרגליות היו תלויות לאהרן בזקנו**, וכשהוא מספר [=מדבר עם אחרים], **עולות ויושבות לו בעיקר זקנו**, [כדי שלא יפלו].

ועל דבר זה היה משה דואג, אמר, **שמא חס ושלום מעלתי בשמן המשחה** [שנגעתי בו כשהלבשתי את אהרן]. יצתה בת קול ואמרה, "כִּשְׁמֶן הַטֹּב ... כִּטְל חֶרְמוֹן שְׂיֵרָד עַל הָרְרֵי צִיּוֹן" כלומר שמן שעל אהרן וטל חרמון שווים הם, מה טל חרמון אין בו מעילה, אף שמן המשחה שבזקן אהרן אין בו מעילה.

ועדיין היה אהרן דואג, אמר, **שמא משה לא מעל, אבל אני מעלתי**, [שמא נפל עלי מן השמן במקום שאין ראוי למשיחה ומעלתי], יצתה בת קול ואמרה לו, "הִנֵּה מָה טוֹב וּמָה נְעִים שְׁפָתַי עַל מִשְׁחַת הַמִּשְׁחָה".

מסכת הוריות

פרק שלישי בהן משיח דף יב

אחים גם יחד" כלומר שני האחים שווים בזה, מה משה לא מעל, אף אתה לא מעלת.

סימנים שנתן רבי אמי לידע אם יצליח

הרוצה לדעת אם יסיים את השנה חי, ולא ימות בה, ידליק נר בעשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים, בבית שלא נושבת בו רוח, ואם ידלק הנר עד כלות השמן שבו, ולא יכבה קודם לכן, ידע שיסיים את השנה.

והבא לעשות עסק, ורוצה לדעת אם יצליח בו, יגדל תרנגולת שיקרא לה על שם אותו עסק, ואם תשמין ותשביח, ידע שיצליח בעסקו.

והבא לצאת לדרך, ורוצה לדעת אם יזכה לחזור לביתו, יעמוד בבית חשוך, אם רואה בבואה של בבואה [=צל של צילון], ידע שיחזור לביתו.

ואמרו בגמרא שאינו כן, כי פעמים, אף על פי שאין לו בבואה של בבואה, הוא חוזר. ומכל מקום לא יבדוק בזה, שמא לא יראה בבואה של בבואה, ותחלש דעתו מכך, ועל ידי זה יחלש גם מזלו, ומחמת זה לא יחזור.

דברים שאמר אביי לראות בראש השנה

מאחר שלמדנו, שיש ממש בסימנים שאדם עושה, לכן לעולם יהא אדם רגיל לראות בראש השנה קרא [=דלעת] ורוביא [=תלתן] כרתי וסילקא ותמרי, שכל אלו גדלים מהר משאר ירקות, וכך גם הוא יצליח במעשיו באותה שנה.

הדרכת רב משרשיא לבניו בלימוד התורה

כשתרצו לבוא וללמוד לפני רבכם, קודם שתכנסו ללמוד לפניו, גירסו את המשנה עד שתהא שגורה בפיכם, שתדעו לשאול ממנו כראוי מה שצריך ביאור, ואחר כך תכנסו ללמוד ממנו.

וכשתשבו ללמוד לפני רבכם, ראו את פניו, שנאמר, "וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת מוֹרֶיךָ".

וכשאתם חוזרים על גרסתכם, עשו זאת על הנהר, שיהא לכם לסימן, שימשכו שמועתיכם תמיד, כמים המושכים בנהר, שאינם פוסקים.

ושבו באשפות מתא מחסיא, שיש בה תלמידי חכמים ראויים להוראה, ובעלי תרבות יפה, ולא בארמונות פומבדיתא, שאינם בני תרבות.

מוטב לאכול דג קטן מוסרח של מתא מחסיא, מכותח משובח וחזק, כי הכותח מטמטם את הלב. א"נ מוטב לאכול דגים שאין דמיהם יקרים, מכותח שהוא יקר.

רְמָה קְרָנִי בַּה'

חנה אמרה "רְמָה קְרָנִי בַּה'", והכוונה בזה, שאלו שנמשחו בשמן שבקרו, כדוד ושלמה, נמשכה מלכותם דורות הרבה, אבל אלו שנמשחו בשמן שבפח, כשאול ויהוא, לא נמשכה מלכותם הרבה.

מי הוא המשיח שחטאת

קבועה שלו היא פר

נאמר בתורה בפרשת החטאות, "אִם הִפְּהֶן הַמְּשִׁיחַ יִחָטָא לְאַשְׁמַת הָעֵם וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פֶּר בֶּן בֶּקָר תָּמִים לֵה' לְחַטָּאת".

לדעת חכמים – אין הפרשה מדברת אלא בכהן גדול משוח בשמן המשחה, [ולא במלך משוח בשמן המשחה, שנאמר "הִפְּהֶן". ולא בכהן גדול שאינו משוח בשמן המשחה, (כגון מימות יאשיה ואילך, שנגנו שמן המשחה, ולא נמשחו בו הכהנים הגדולים), שנאמר "הַמְּשִׁיחַ". ולא בכהן משוח מלחמה שנאמר "הַמְּשִׁיחַ" בה"א, כלומר, המיוחד שבמשוחים, שהוא כהן גדול המשוח בשמן המשחה]. ולדעת חכמים, כהן גדול מרובה בגדים, שאינו משוח בשמן, דינו לעניין חטאת קבועה כהדיוט, ומביא כבשה או שעירה.

ולדעת רבי מאיר – הפרשה מדברת בכל כהן גדול, אף זה שאינו משוח בשמן המשחה, כי לכן נאמר, "הִפְּהֶן הַמְּשִׁיחַ", לרבות אף מי שאינו משוח בשמן, [שלדעתו אם רק המשוח בשמן בכלל הפרשה, די לכתוב, "הַמְּשִׁיחַ"].

אירע פסול בכהן גדול ומינו כהן

אחר תחתיו עד שיוכשר הראשון

לדעת רבי מאיר ורבי שמעון – כשחוזר הראשון לכשרותו, שניהם שווים בכל העבודות, וכל מצוות כהונה גדולה על שניהם, אלא שהראשון

מסכת הוריות

פרק שלישי כהן משיח דף יב

מקריב את פר יום הכיפורים, ואת עשירית האיפה שבכל יום.

ולדעת רבי יוסי – כשחוזר הראשון לכשרותו, רק הוא עובד בכל העבודות ככהן גדול, אבל השני אינו עובד לא ככהן גדול ולא ככהן הדיוט, ככהן גדול אינו עובד, משום איבה של הראשון, וככהן הדיוט אינו עובד, משום שמעלין בקדש ואין מורידין, ומאחר שנתעלה להיות כהן גדול, לא ירד להיות כהן הדיוט.

דברים שבין כהן גדול לכהן הדיוט

א. פר הבא על כל המצות. [רק כהן גדול משוח מקריבו כששגג במעשה מחמת טעות בהוראה]. [לדעת חכמים, דין זה בלבד, אמור רק בכהן גדול משוח בשמן המשחה. ולדעת רבי מאיר, גם דין זה אמור בכל כהן גדול, אף שאינו משיח בשמן המשחה].

ב. פר יום הכפורים [רק כהן גדול כשר להקריבו].

ג. עשירית האיפה שבכל יום [רק כהן גדול מקריבו].

ד. כהן גדול אינו מגדל שערו פרע מחמת אבילות. [בדין זה משוח מלחמה דינו ככהן גדול].

ה. כהן גדול אינו פורס בגדו על מתו [לדעת רבי יהודה, כהן גדול אינו קורע בגדו כלל. ולדעת רבי ישמעאל ומשנתנו, כהן גדול אינו קורע בגדו למעלה כהדיוט, אבל קורע מלמטה, ונחלקו רב ושמואל בביאור דבריו. לדברי רב, כהן גדול קורע רק בתחתית הבגד ממש, אבל לא יקרע בצואר, אף לא תחת פתח הצואר, כי קריעה זו נחשבת קריעה גמורה. ולדברי שמואל, כהן גדול קורע אף בצואר תחת הפתח, כי לדעתו אין זו קריעה גמורה, והדיוט אינו יוצא בה, ורק למעלה בפתח הצואר ממש, לא יקרע הכהן הגדול]. [בדין זה משוח מלחמה דינו ככהן גדול].

ו. כהן גדול אינו מטמא לקרוביו. [בדין זה משוח מלחמה דינו ככהן גדול].

ז. כהן גדול מזהר לשאת רק בתולה. [לדעת רבי ישמעאל, בדין זה משוח מלחמה דינו ככהן גדול. ולדעת רבי עקיבא דינו ככהן הדיוט].

ח. כהן גדול אסור באלמנה. [לדעת רבי ישמעאל, בדין זה משוח מלחמה דינו ככהן גדול. ולדעת רבי עקיבא דינו ככהן הדיוט].

ט. כהן גדול שמת מחזיר את הרוצחים מערי גלותם. [לדעת רבי יהודה בדין זה משוח מלחמה דינו ככהן גדול. ולדעת חכמים דינו ככהן הדיוט].

י. כהן גדול מקריב קרבנות כשהוא אונן [אבל אינו אוכל ואינו חולק בבשר].

יא. כהן גדול מקריב ראשון כל קרבן שירצה.

יב. כהן גדול נוטל חלק בראש כלומר נוטל חלקו בקדשים כפי שיבחר.

יג. כהן גדול משמש בשמונה בגדים.

יד. עבודת יום כיפורים אינה כשרה אלא בכהן גדול.

טו. כהן גדול פטור על טומאת מקדש וקדשיו. [כן דעת רבי שמעון אולם יש חולקים].

מצוות כהן גדול ומצוות משוח מלחמה

שש מצוות נאמרו בפרשת כהן גדול:

(א) אֶת ראשו לא יִפְרֹעַ

(ב) וּבִגְדָיו לא יִפְרֹס.

(ג) וְעַל כָּל נִפְשֹׁת מֵת לא יבא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לא יִטְמָא.

(ד) וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לא יֵצֵא וְלֹא יִחַלֵּל אֶת מִקְדָּשׁ אֲבִיו כִּי יִזְרֹעַ שְׂמֹן מִשְׁחַת אֲבִיו עָלָיו אֲנִי ה'.

(ה) וְהוּא אִשָּׁה בְּבִתּוּלָהָ יִקַּח.

(ו) אֶלְמָנָה וְגֵרוּשָׁה וְחִלְקָה זָנָה אֶת אֵלֶּה לא יִקַּח כִּי אִם בְּתוּלָה מֵעַמּוֹ יִקַּח אִשָּׁה. וְלֹא יִחַלֵּל זָרְעוֹ בְּעַמּוֹ כִּי אֲנִי ה' מִקְדָּשׁוֹ.

שלושת המצוות הראשונות [לא יפרע. ולא יפרוס. ולא יטמא למת], לדברי הכל נאמרו גם למשוח מלחמה, שכך פותחת הפרשה, "וְהִפָּהֵן הַגְּדוֹל מֵאֲחָיו [זה כהן גדול] אֲשֶׁר יוֹצֵק עַל רֹאשׁוֹ שְׂמֹן הַמִּשְׁחָה [זה משוח מלחמה] וּמֵלֵא אֶת יָדוֹ לְלִבְשׁ אֶת הַבְּגָדִים [זה כהן גדול מרובה בגדים],

ללמד שהפרשה מדברת בכל שלושת הכהנים הללו.

והמצווה הרביעית, [שמותר להקריב אונן], נאמרה רק לכהן גדול [אפילו הוא רק מרובה

מסכת הוריות

פרק שלישי בהן משיח דף יג

בגדים], ולא למשוח מלחמה, שנאמר "עָלְיוּ", ללמד שרק עליו הדין הזה ולא על משוח מלחמה.

ולעניין שתי המצוות האחרונות [לשאת בתולה. ולא אלמנה]:

לדעת רבי עקיבא – מאחר שיצא משוח מלחמה

מכלל המצווה הרביעית, מכאן ואילך **אינו בכלל**

הפרשה, ואינו מצווה על בתולה, ומותר

באלמנה.

ולדעת רבי ישמעאל – אף שיצא משוח מלחמה

מכלל הפרשה במצווה הרביעית, מאחר שנאמר

במצווה בחמישית "וְהוּא", הרי זה בא לרבות

משיח מלחמה לכך, ואם כן, **חזר משוח מלחמה**

להיכלל בפרשה זו גם למצוות האחרונות שבה.

רב פפא נותן את בתו

לחכם שלימד אותו דין

לדעת רבי עקיבא, הכתוב "וְהוּא" בפרשת כהן

גדול, בא ללמד, שכהן גדול מצווה על הבתולה,

ואסור באלמנה, אפילו אם נפסל לעבודה מחמת

מום.

וכשרב הונא בריה דרב נחמן אמר את הדין זה

לרב פפא, **נישקו רב פפא, על שלימדו דין**

שהסתפק בו, ונתן לו את בתו לאשה.

קריעה על המתים

לדעת חכמים – על כל המתים כולם, יוצא ידי

חובה בקריעה של הבגד **אף תחת פתח הצואר.**

[ורק על אביו ואמו אינו יוצא אלא אם כן קרע

את פתח הצואר].

ולדעת רבי יהודה – כל קריעה שאינה בפתח

הצואר **אינו כלום**, ולכן אף על שאר מתים אינו

יוצא בקריעה זו.

כל התדיר מחבירו קודם את חבירו

מי שבאו לידו שתי מצוות בבת אחת, ואינו יכול

לקיימם יחד אלא בזה אחר זה, עליו להקדים

את המצווה התדירה.

שנאמר בעניין קרבנות חג הפסח, "מִלְבַּד עֲלֵת

הַבֶּקֶר אֲשֶׁר לְעֵלֵת הַתְּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת אֱלֹהִי",

ללמד שיעשו כל הקרבנות של החג אחר עולת

הבוקר, וחזר הכתוב והזכיר את "עֲלֵת הַבֶּקֶר"

שנית בשם "עֲלֵת הַתְּמִיד", ללמד, שזהו הטעם

שמקדימים את עולת הבוקר, משום שהוא

עולת תמיד ותדירה.

כל המקודש מחבירו קודם את חבירו

מי שבאו לידו שתי מצוות בבת אחת, ואינו יכול

לקיימם יחד אלא בזה אחר זה, עליו להקדים

את המצווה המקודשת.

שנאמר על הכהנים, "וְקִדְּשֹׁתוּ כִּי אֶת לֶחֶם

אֱלֹהֵיךָ הוּא מִקְרִיב קֹדֶשׁ יְהִי לָךְ כִּי קְדוֹשׁ אָנִי

ה' מִקְדָּשְׁכֶם", ללמד, שמאחר שהם קדושים,

יש להקדימם לכל דבר שבקדושה, כגון לקרות

בתורה ראשון, ולברך ראשון, וליטול מנה יפה

ראשון.

ומזה יש ללמוד, שכל דבר מקודש, יש להקדימו

לדבר שאינו מקודש כמותו.

דף יג

סדרי קדימות הקרבת קרבנות

פר כהן משיח קודם לפר העדה [=העלם דבר

של ציבור] בכל מעשיו.

- יש לומדים זאת מהכתוב בעניין פר העלם דבר

של ציבור, "וְשָׂרַף אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר שָׂרַף אֶת הַפֶּר

הָרִאשׁוֹן", שנקרא פר כהן משיח ראשון לפר

העדה.

- ויש לומדים זאת מסברא, שיש להקדים כפרת

כהן לכפרת העדה, כי הכהן מכפר על העדה, ויש

להקדים כפרת המכפר, לכפרת המתכפרים, וכן

נאמר בעניין כפרת יום כיפור, קודם "וְיִכָּפֵר

בַּעֲדוֹ", ואחר כך "וַיִּבְעַד בֵּיתוֹ וַיִּבְעַד כָּל קֹהֵל

יִשְׂרָאֵל".

חטאת קודמת לעולה.

- שנאמר בעניין המביא עופות לקרבן עולה

ויורד, אחת לחטאת ואחת לעולה, "וְהִקְרִיב אֶת

אֲשֶׁר לַחֲטָאת רִאשׁוֹנָה", ולא היה צריך לומר

"רִאשׁוֹנָה", שכן מפורש אחר כך, "וְאֶת הַשְּׂנִי

וַעֲשֵׂה עִלָּה כַּמְשָׁפֵט", אלא שבא הכתוב ללמד,

שבכל מקום חטאת ראשונה וקודמת לעולה,

מסכת הוריות

פרק שלישי בהן משיח דף יג

ואפילו חטאת העוף קודמת לעולת בהמה.

פר העלם דבר של צבור, קודם לפר של עבודת כוכבים.

- כי פר העלם דבר של ציבור הוא חטאת ופר עבודת כוכבים הוא עולה.

פר עבודת כוכבים [שהוא עולה] קודם לשעיר עבודת כוכבים [שהוא חטאת].

אף על פי שבשאר מקומות חטאת קודמת לעולה כאן העולה קודמת.

- לדעת רבא בר מרי הטעם לכך, כי נאמר בחטאת, "וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּת", בלא אל"ף, ללמד, שחטאת זו אינו כשאר חטאות, והיא מאוחרת לעולה.

- ולדעת רבא הטעם לכך כי נאמר בפרשה "כַּפְּשֵׁפֶט" ללמד שסדר ההקרבה הוא כסדר הכתיבה בתורה ומאחר שהפר כתוב תחילה הוא קרב תחילה.

שעיר עבודת כוכבים קודם לשעיר נשיא.

- כי שעיר ציבור קודם לשעיר יחיד.

שעיר נשיא קודם לשעירת יחיד.

- כי קרבן מלך קודם לקרבן הדיוט.

שעירת יחיד וכבשת יחיד.

- יש אומרים ששעירה קודמת, שכן מצינו, שרק היא באה על חטא עבודת כוכבים, ואם כן היא קדושה יותר.

- ויש אומרים שהכבשה קודמת, שכן מצינו, שרק ממנה האליה קריבה, ואם כן היא קדושה יותר.

עומר קודם לכבש הבא עמו. ושתי הלחם קודמים לכבשים הבאים עמהם. כי מאחר שהכבשים הללו אינם באים מחמת עצמם אלא מחמת העומר והלחם העומר והלחם קודמים להם. [זה הכלל, דבר הבא בגין ליום, קודם לדבר הבא בגין לחם].

האיש והאשה מי קודם למי

האיש קודם לאשה להחיות ולהשבת אבדה.

והאשה קודמת לאיש לכסות ולהוציא מבית השבי.

סדרי קדימה בפדיון שבויים

נאמרו בסוגיה כמה סדרי קדימויות בעניין הזה.

סדר קדימות א' – אשה קודמת לאיש לכסות ולפדיון מהשבי, אלא אם כן שניהם עומדים לקלקלה, [האיש למשכב זכור והאשה לזנות שאז האיש קודם לאשה] [כי קלונו מרובה שאינו עומד לכך כאשה].

סדר קדימות ב' – (א) אמו. (ב) הוא. (ג) רבו. (ד) אביו.

סדר קדימות ג' – (א) חכם [כי אין כל ישראל ראויים לחכמה, ואם ימות זה, מי יתן תמורתו].

(ב) מלך ישראל [קודם לכהן גדול, שכן כשדבר דוד לצדוק הכהן, החשיב עצמו כאדון עליו, שאמר, "קָחוּ עִמָּכֶם אֶת עֲבָדֵי אֲדֹנֵיכֶם"]. (ג) כהן גדול [קודם לנביא, כמו שנאמר, "וּמָשַׁח אֹתוֹ שָׁם [תחילה] צְדוֹק הַכֹּהֵן [ואחר כך] וְנָתַן הַנְּבִיא"]. (ד) נביא.

סדר קדימות ד' – (א) כהן גדול משוח בשמן המשחה. (ב) כהן גדול מרובה בגדים. (ג) כהן גדול שעבר מחמת קרי. (ד) כהן גדול שעבר מחמת מום. (ה) משוח מלחמה. (ו) סגן. (ז) אמרכל [=הממונה על כולם, ואין משיבים על דבריו]. (ח) גזבר [=הממונה על האוצרות שבמקדש]. (ט) ראש משמר. (י) ראש בית אב. (יא) כהן הדיוט.

[מתחילת הסוגיה משמע, שגם סדר ג' וד' הם לעניין פדיון שבויים, אולם מסוף הסוגיה משמע, שסדר ד' הוא לעניין להחיותם, ויתכן שזה וזה אמת].

סגן ומשוח מלחמה שמצאו מת מצווה

סגן ומשוח מלחמה שהיו מהלכים בדרך, ופגע בהם מת מצווה, מוטב שיטמא משוח מלחמה, ואל יטמא סגן, שאם יארע פסול בכהן גדול, נכנס הסגן ומשמש תחתיו.

סדר הקדימה בישראל

א. כהן קודם ללוי. – שנאמר, "בְּנֵי עִמָּרָם אֶהְרֹן וּמִשָּׁה וַיַּבְדֵּל אֶהְרֹן לְהַקְדִּישׁוּ קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים".

ב. לוי קודם לישראל – שנאמר, "בָּעֵת הַהוּא הַבְּדִיל ה' אֶת שִׁבְט הַלְוִי לְשֵׂאת אֶת אֲרוֹן בְּרִית

מסכת הוריות

פרק שלישי בהן משיח דף יג

ה' לַעֲמֹד לְפָנַי ה' לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשֵׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה."

ג. **ישראל** קודם לממזר – שזה מיוחס, וזה אינו מיוחס.

ד. **ממזר** קודם לנתין – שזה בא מטפה כשרה, וזה בא מטפה פסולה.

ה. **נתין** קודם לגר – שזה גדל עמנו בקדושה, וזה לא גדל עמנו בקדושה.

ו. **גר** קודם לעבד משוחרר – שזה לא היה בכלל ארור, וזה היה בכלל ארור [כל עבד ארור ומקולל הוא, שכן, כשרצה נח לקלל את כנען, לא מצא לו קללה גדולה מזו, "אַרְוֹר כְּנָעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאַחֲיוֹ", ומכאן, שעבדות היא הקללה הגדולה ביותר].

ז. **עבד משוחרר**.

וכל זה כשכולם שווים בחכמה, אבל כשאינם שווים בחכמה, החכם קודם בכל מקום, ואפילו ממזר תלמיד חכם, קודם לכהן גדול עם הארץ, שנאמר על התורה, "יִקְרָה הִיא מִפְּנִינִים", כלומר מייקרת היא את לומדיה, יותר מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים.

-

שאלו תלמידיו את רבי אלעזר ברבי צדוק – **מפני מה הכל מתרצים לשאת גיורת, יותר מאשר לשאת משוחררת.**

אמר להם – (א) גיורת לא היתה בכלל ארור, ומשוחררת היתה בכלל ארור. (ב) גיורת היתה בחזקת שימור ומשוחררת לא היתה בחזקת שימור. יש מפרשים כי סתם שפחה מופקרת. ויש מפרשים שהגיורת משמרת עצמה בגיורתה על ידי שנותנת דעתה להתגייר, אבל שפחה, אין בידה לשחרר עצמה, ואינה משמרת עצמה.

שאלו תלמידיו את רבי אלעזר – **מפני מה הכל מכיר את קונו, וחתול אינו מכיר את קונו.**

אמר להם – ומה אם האוכל ממה שעכבר אוכל, משכח [כמבואר להלן], האוכל עכבר עצמו, על אחת כמה וכמה.

שאלו תלמידיו את רבי אלעזר – **מפני מה הכל רודפים את העכברים.**

אמר להם – מפני שיצרם רע ביותר, [שנושכים אפילו גלימות, וידות כלים, אף שאין להם הנאה בכך].

חמשה דברים משכחים את הלימוד

א. האוכל ממה שאוכל עכבר וממה שאוכל חתול.

ב. והאוכל לב של בהמה.

ג. והרגיל בזיתים.

ד. השותה מים של שיורי רחיצה.

ה. הרוחץ רגליו זו על גבי זו.

ו. ויש אומרים, אף המניח מלבושיו תחת מראשותיו.

חמשה דברים משיבים את הלימוד

א. פת האפוי בפחמים [=גחלים] וכל שכן פחמים עצמם.

ב. האוכל ביצה מגולגלת בלא מלח.

ג. הרגיל בשמן זית.

ד. הרגיל ביין ובשמים. [וכן אמר רבא שיין ובשמים עשו אותו פיקח].

ה. השותה מים של שיורי עיסה [שנשתיירו מלישה].

ו. ויש אומרים, אף הטובל אצבעו במלח ואוכל. [רבי יהודה אומר, אצבע אחת ולא שתיים. ורבי יוסי, אומר שתיים ולא שלוש. וסימן לזכור מחלוקת זו הוא "קמיצה", כלומר אם תכפוף את האצבע הקרויה קמיצה, יהא מצידה האחד אצבע אחת היא הזרת, (וזה כדעת רבי יהודה), ומצדה השני שתי אצבעות, אמה ואצבע, (וזה כדעת רבי יוסי)].

זית ושמן לעניין שכחה וזכרון

אמר רבי יוחנן: כשם שהזית משכח לימוד של שבעים שנה, כלומר לימוד שסדור בפיו שבעים שנה, כך שמן זית משיב לימוד של שבעים שנה, כלומר מחזיר לימוד שנשכח ממנו כבר לפני שבעים שנה.

עשרה דברים קשים ללימוד

[שהעושה אותם יהא קשה הבנה]

מסכת הוריות

פרק שלישי בהן משיח דף יג

- א. העובר תחת האפסור הגמל, וכל שכן תחת גמל עצמו.
- ב. העובר בין שני גמלים.
- ג. העובר בין שתי נשים.
- ד. האשה העוברת בין שני אנשים.
- ה. העובר מתחת ריח רע של נבילה, כלומר ההולך ומריח ריח נבילה, שכל ההולך ומריח הרי הוא כעובר תחת אותו ריח, שהריח הולך ועולה.
- ו. העובר תחת הגשר שלא עברו תחתיו מים ארבעים יום.
- ז. האוכל פת שלא בשל כל צרכו.
- ח. האוכל בשר מהכף שבוחשים בו את הקדרה הקרוי זוהמא ליסטרוך.
- ט. השותה מאמת המים העוברת בבית הקברות.
- י. המסתכל בפני המת.
- יא. ויש אומרים, אף הקורא כתב שעל גבי הקבר.

לפסוע על ראשי עם קודש

כשהיו התלמידים יושבים בבית המדרש על גבי קרקע, המהלך ביניהם להיכנס למקומו, מרחיב פסיעותיו בעל כרחו, ונראה כמפסע על ראשיהם, לפיכך צריך להקדים להיכנס, או ישב לו מבחוץ.

ובני חכמים ותלמידי חכמים, בזמן שרבים צריכים להם, מפסיעים על ראשי העם.

יצא לצורך, יכנס וישב במקומו. [מתחילה, רק אם יצא לקטנים, היה נחשב כיוצא לצורך,

מאחר שאנוס הוא בזה, אבל יצא לגדולים, אינו נחשב כיוצא לצורך, משום שהיה לו לבדוק

עצמו קודם שנכנס. אולם כיום שנחלשו הבריות, אף יציאה לגדולים, נחשבת כיציאה

לצורך.

כבוד שעושים לבני

החכמים בשביל אבותיהם

בני תלמידי חכמים שאבותיהם פרנסים על הצבור, בזמן שיש לבנים דעת לשמוע, נכנסים ויושבים לפני אביהם, ואחוריהם כלפי העם,

[כשיבת התלמידים הפונים לרב]. ובזמן שאין להם דעת לשמוע, נכנסים ויושבים לפני

אביהם, ופניהם כלפי העם, [כשיבת הרב הפונה לתלמידים].

רבי אלעזר בר רבי צדוק אומר, אף בבית המשתה, עושים לבני תלמידי חכמים כבוד

בשביל אבותיהם, ומושיבים אותם בצד הזקנים, [ודווקא בחיי אבותיהם ובפניהם].

כבוד נשיא אב"ד וחכם

בזמן אחד היה רבן שמעון בן גמליאל נשיא. ורבי מאיר חכם. ורבי נתן אב"ד. ומתחילה היו עושים לכולם כבוד בשווה, וכל אחד מהם כשהיה נכנס, היו כולם עומדים לכבודו.

אמר רבן שמעון בן גמליאל, וכי לא צריך שיהא היכר בין הנשיא לבין השררות האחרות, עמד והתקין:

א. כשהנשיא נכנס, כל העם עומדים, [אפילו מאה שורות של בני אדם], ואינם יושבים, עד שאומר להם שבו.

ב. כשאב בית דין נכנס, עומדים לו שורה אחת מכאן, ושורה אחת מכאן, ואינם יושבים עד שישב במקומו.

ג. כשחכם נכנס, עומדים לו הסמוכים לו בדרך הילוכו [בתוך ארבע אמותיו], ומיד יושבים, כך שכל דרך הילוכו למקומו, מהצדדים שלו, אחד עומד ואחד יושב.

מעשה רבי מאיר ורבי נתן

באותו יום שהתקין רבן שמעון בן גמליאל את התקנה הזו, לא היו רבי מאיר ורבי נתן בבית המדרש, ולמחרת, כשבאו, ראו שאין מכבדים אותם כתמול שלשום, ואמרו להם, שהדבר נעשה על פי תקנת רבן שמעון בן גמליאל.

אמר רבי מאיר לרבי נתן – אני חכם, ואתה אב"ד, כשם שעשה רבן שמעון בן גמליאל

להפסיד לנו את שררתנו, נעשה גם אנו לו, ונפסיד לו את שררתו. [ויש גורסים שאמרו שיעשו לרבן שמעון בן גמליאל דבר שיזכר

לדורות הבאים, גם אחר שימותו. ויש גורסים שיעצו לומר לרבן שמעון בן גמליאל שילמד דבר שאינו יודע].

מסכת הוריות

פרק שלישי בהן משיח דף יד

וכך החליטו, שיאמרו לו לדרוש במסכת עוקצין, שאינה סדורה לו, ומאחר שלא ידע, יעבירוהו מנשיאותו, כי נאמר, "מִי יִמְלֵל גְבוּרוֹת ה' יִשְׁמִיעַ כָּל תְּהַלְתּוֹ", כלומר למי נאה למלל גבורות ה', ולדרוש ברבים, רק למי שיכול להשמיע כל תהלותיו, אבל מי שאינו בקי בכל התורה, אינו ראוי לכך. וימנו את רבי נתן לנשיא, ואת רבי מאיר לאב"ד.

שמע אותם רבי יעקב בן קרשי, ואמר, שמא חס ושלוש יצא מהמעשה הזה ביוש לרבן שמעון בן גמליאל, מה עשה, הלך וישב מאחורי עלייתו של רבן שמעון בן גמליאל, ופירש את מסכת עוקצין, וגרסה, וחזר עליה.

שמע רבן שמעון בן גמליאל, ואמר, מה הדבר הזה, שמא חס ושלוש יש צורך בדבר לבית המדרש, נתן דעתו למה ששמע מרבי יעקב בן קרשי, ולמד מסכת עוקצין.

למחרת אמרו לו לרבן שמעון בן גמליאל, יבוא וילמד מסכת עוקצין, פתח ולימד, ולאחר מכן, כשקם מלימודו, אמר להם, אם לא הייתי לומד זאת, הייתם מביישים אותי בבקשתכם, ועל כן עמד וציווה להוציא את רבי מאיר ורבי נתן מבית המדרש.

וכשהיו לומדים מחוץ לבית המדרש, היו כותבים את שאלותיהם בפתקים, ומשליכים לבית המדרש, וכל מה שלא היו עונים להם, היו הם כותבים את התירוץ.

אמר רבי יוסי – תורה מבחוץ, ואנו מבפנים, [או הם יכנסו לבית המדרש, או אנו נצא אליהם, ונשב עמהם].

אמר רבן שמעון בן גמליאל – נכניס אותם אולם נקנוס אותם שלא יאמרו את שמועותיהם משמם את רבי מאיר כינו בשם "אחרים" ואת רבי נתן כינו בשם "יש אומרים".

הראו לרבי מאיר ורבי נתן בחלום לכו פייסו את רבן שמעון בן גמליאל רבי נתן הלך לפייסו ורבי מאיר לא הלך כי אמר דברי חלומות לא מעלים ולא מורידים.

וכשבא רבי נתן לפייס את רבן שמעון בן גמליאל, אמר לו רבן גמליאל, אמנם הועילה לך חשיבות אביך שתהא אב"ד, אבל להיות נשיא ודאי לא תועיל.

דף יד

חזרת הזכרת שמו של רבי מאיר

רבי שנה לבנו רבי שמעון דין אחד, שאמר רבי מאיר, ולא הזכיר שם אומרו, אלא אמר, "אחרים אומרים", [כפי הקנס שקנס רבן שמעון בן גמליאל].

אמר לו רבי שמעון בנו – מי הם הללו שמימיהם אנו שותים ושמותם אין אנו מזכירים.

אמר לו רבי – אלו בני אדם שבקשו לעקור כבודך וכבוד בית אביך [להעבירם מהנשיאות].

אמר לו רבי שמעון בנו – "גַּם אֶהְבְּתֶם גַּם שְׂנֵאתֶם גַּם קִנְאֶתֶם כְּכָר אֶבְדָּה" [ועד מתי לא תזכירם].

אמר לו רבי – אף על פי ש"האויב תִּמּוּ [כלומר מתו] תְּרַבּוֹת לְנֶפֶח" [כלומר תמיד יש להילחם בהם בחרב א"נ תמיד יהיו חרבים].

אמר לו רבי שמעון בנו – אין זה אלא כשהצליחו במעשיהם, אבל הם לא עלה בידם להעביר את רבן שמעון בן גמליאל מהנשיאות].

קיבל רבי דבריו וחזר ואמר – "משום רבי מאיר אמרו...". ואמר על כך רבא שלא נהג בזה ענווה יתירה כדרכו, כי לא אמר "רבי מאיר אומר...".

אלא רק "משום רבי מאיר אמרו".

סיני ועוקר הרים מי עדיף

יש אומרים – סיני, כלומר זה ששנה משנה וברייתא, והן סדורים לו כנתינתם מהר סיני, עדיף.

ויש אומרים – עוקר הרים, כלומר זה שהוא חריף ומפולפל בתורה, אף על פי שאין משנה וברייתא סדורין לו כל כך, עדיף.

מינוי רבה ורב יוסף לראשות הישיבה

רב יוסף היה נחשב כסיני, לפי שהיו משניות וברייתות סדורות לו כנתינתן מהר סיני אבל לא היה מפולפל כרבה. ורבה היה עוקר הרים בפילפולו.

והיו צריכים למנות אחד מהם לראשות הישיבה, ושלחו לארץ ישראל לשאול, איזה מהם קודם.

מסכת הוריות

פרק שלישי בהן משיח דף יד

וענו להם, סיני עדיף, שכן הכל צריכים את בעלי התבואות.

ומכל מקום, למעשה **לא קיבל עליו רב יוסף את המינוי**, ומינו את **רבה**, והוא **מלך עשרים ושתים שנה**, ורק אחר כך **מלך רב יוסף**.

- יש גורסים שכל אותם שנים שמלך רבה, לא נהג רב יוסף שום שררה, אפילו לקרוא למקו דם לביתו, אלא כשהוא רוצה להקו דם, היה האומן בא לביתו של רבה, ושם היה מקו רב יוסף.

- ויש גורסים שכל אותם שנים שמלך רבה, לא נהג רב יוסף שום שררה, כי לא היה לו פנאי לכך, אלא היה עוסק כל שעה בתורה לפני רבה.

מינוי אביי לראשות הישיבה

אביי ורבה ורבי זירא ורבה בר מתנה היו יושבים, והיו צריכים שאחד מהם יתמנה להיות ראש, והחליטו, שמי שיאמר דבר שלא יוכלו חבריו להקשות עליו, הוא יתמנה.

על דברי כולם נמצאו קושיות, חוץ מעל דברי אביי. ראה רבה שגבה ראשו של אביי, אמר לו, נחמני, פתח ודרוש, כי פסקו לך גדולה מן השמים.

רבי זירא ורבה בר רב מתנה מי עדיף

רבי זירא היה חריף מאד, ומתוך פילפולו, היה **מקשה ומתרץ קושיותיו**.

ורבה בר רב מתנה לא היה חריף כמותו, אבל על ידי שהיה **מתון** [=שוהה ומעיין הרבה] היה **מסיק** [=כלומר היתה ההלכה עולה בידו כהוגן].

ונסתפקו בגמרא מי מהם עדיף.

סליק פרק בהן משיח וכל מסכת הוריות

הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו